

ЗОНФРИД ЦРАЙХЕР
ДЕВЕТДЕСЕТ ДНИ В ЧЕРВЕНО
МОРЕ

Превод от немски: Виолета Тончева, 1983

chitanka.info

РАЖДАНЕТО НА ЕДНА ИДЕЯ

Стоим и гледаме пъстрия свят на кораловото море. Стрелкат се риби с пищна окраска — зашеметяващо разнообразие от форми, цветове и начини на поведение. Точно пред нас, между пипалата на една коралова актиния, без да се стесняват от присъствието ни, се суетят „клоуни“. Две „четириръбки“ си оспорват хапката, а „зебрата“ не се поддава на опитите ни да я сплашим. Затова пък ято страховливи „юнкери“ се шмугва бързо в защитния клонак на коралите. „Таралежът“ нагълтва вода и като бодлива топка се понася по течението. Яркочервените костури, готови всеки миг да побягнат, следят движенията ни от скривалищата си, а мурената, почти отегчена, се прозява в своята пещера. Над кораловобелия под чудновато нашарени зеленушки ни кимат за поздрав и се гушват в пясъка. „Панцерът“ прогонва натруфения „император“ от владенията му, „пеперудите“ човъркат с острите си муцуни в пукнатините на коралите — движение и багри с неописуема красота!

В същност това е само частица от действителността, защото между нас и тези истински морски бижута има стъкло — дебелилото стъкло на аквариума.

Краят на ноември е. Ние — Герхард, Карл-Хайнц, Хорст и аз посрещаме в Морския музей на Щралзунд Юрген, капитана на кораба „Едгар Андре“, който е поел шефство над нас. Показваме му как неговите бивши питомци, здрави и читави, лудуват в басейните на аквариума.

Само преди няколко дена бе пристигнала телеграма: „Носим около 130 риби-хирурзи, риби-пеперуди, мурени, мероу и други коралови риби от Червено море + пристигаме неделя + нужен незабавен транспорт + поздрав капитана.“

Още в началото на обратния преход екипажът ни бе съобщил телеграфически, че уловът е добър. Оттогава постоянно се информирахме за координатите на „Едгар Андре“. Затова и всичко в нашия аквариум бе своевременно пригодно за приема на животните:

съдовете за пренасяне бяха готови, кислородните бутилки — напълнени, в басейните за карантина от няколко дена циркулираше прясна морска вода, подновени бяха медикаментите за профилактика.

Когато се качихме на борда, всичко бе както винаги. В каютата на капитана цареше оживление, тъй като, едва дочакали след маневрата за приставане разрешение за свободен достъп, посрещачите се изсипаха от трапа. Много от тях се стекоха при капитана. И сред тази навалица — ние с нашите пластмасови бидони, термоси и кислородни бутилки. Остана ни точно толкова време, колкото да поздравим Юрген с „добре дошъл!“ и набързо да го разпитаме: „Какво уловихте? Къде са рибите? Обработени ли са с медикаменти? Кой не се понасят помежду си? Всякаква храна ли приемат? Какво им давахте? В кои каюти се намират този път аквариумите?“

Бързо и без усложнения приехме рибите. Фантастична колекция! Аквариумът в средата на офицерския салет приличаше на пулсиращ кът от риф. Доста ловкост и умение са били необходими, за да се уловят чевръстите обитатели на рифа, да се пренесат живи до аквариума на кораба и да се запазят невредими в продължение на седмици или дори месеци до завръщането в Рощок.

И какво бе учудването ни, когато неколцина моряци дойдоха да ни кажат, че и в техните каюти има аквариуми. Уловът, грижата и наблюдението на кораловите риби се бяха превърнали във всекидневно занимание за екипажа.

Това бе в неделя. Днес е вторник и Юрген е вече при нас в музея, за да нагледа бившите си храненици. Сега най-сетне имаме време да побъбрим на професионални теми. Почти след всяко плаване се заседаваме по цели часове, за да изслушаме разказите на моряците за подводните им приключения и наблюдения. Чрез тези разговори опознахме много рифове, най-благоприятните райони за подводна работа, пристанищата, времето на престоите, даже имената и привичките на търговските агенти и посредници на нашето параводство. Това, че в подобни случаи винаги ни е трудно да се разделим, положително се дължи не само на професионалния интерес: всеки морски биолог таи копнежа поне веднъж в живота си сам да почувствува красотата на подводния свят около кораловия риф.

Често бяхме обсъждали възможността за провеждане на експедиция до кораловите рифове. Това чудесно, представляващо

научен интерес жизнено пространство, играе значителна роля в естествения дом на морето — то не биваше да липсва и в нашия музей. А за да бъде експозицията убедителна, се нуждаехме от много експонати и, разбира се, от точно познаване на живота в рифа. Налагаше се сами да провеждаме наблюденията, да се спускаме под вода, да ловим риба и да събираме корали. Досега ни възпираше разходът на средства и време, но ако искахме да осъществим плановете си, не биваше дълго да отлагаме експедицията. Как обаче да реализираме намерението си?

И така — стоим пред стъклените витрини на аквариума — капитанът на „Едгар Андре“ и ние, биолозите от Морския музей в Щралзунд. Умуваме около поведението на рибите-пеперуди в отделни райони, когато Юрген слага ръка на рамото ми и казва: „Човек трябва сам да види и преживее всичко това, то не може да се опише. Ако искате да осъществите плановете си, някои от вас трябва да дойдат с нас в Червено море!“

Юрген се заема сериозно да ни агитира: Суецкият канал отново е отворен, рейсът ще продължи само три месеца — и понеже в пристанищата на Червено море винаги дълго се чака, ще има достатъчно време за спускания под вода и колекциониране, през лятото може без големи трудности да вземат и една експедиционна група на кораба, екипажът ще ни помага, пък и той има какво да научи от нас, Юрген разговарял вече с параходството, няма никакви възражения.

— Какво, най-много три месеца ли трае сега един рейс? — питам аз.

#- Е, да, приблизително толкова. В никакъв случай обаче пет, шест или осем месеца.

Звучи примамливо. Но как ще стане в действителност? Какви биологични задачи можем да си поставим? Оправдана ли е загубата на толкова време? Всички тези неща трябва да изясним теоретически поне един път. И още начаса, наведени над картата на Червено море, започваме да обсъждаме възможностите за провеждане на експедицията. В кои пристанища ще се спира? На колко дни за подводни спускания може да се разчита? Може ли да използваме целия ден за работа? Какво е разстоянието от външния рейд или от пристанището до рифа? Необходими ли са собствени лодки? Ще

разполагаме ли с достатъчно сладка вода за изплакване на уредите? Какъв ток има на борда? Къде ще работи препарататорът? Можем ли да използваме хладилника? Каква е температурата на водата около рифа? През кои месеци видимостта във водата е най-добра? Кога се очаква бурно море? Има ли смисъл да ловим с въдица? Отрупваме Юрген с въпроси и на всеки от тях той дава компетентен, конкретен отговор.

Крайният резултат: на лице са идеални условия за отдавна планирания от нас научен подход. Трябва да използваме удобната възможност, пък и важните начинания не бива дълго да се отлагат — иначе нищо не излиза от тях.

Така приемаме предложението на Юрген и решаваме през следващата година да тръгнем с него в Червено море. Но кога ще бъде възможно това? Най-напред „Едгар Андре“ ще иде в кораборемонтния завод, веднага след това ще се отправим към Източна Африка. Ще се завърне чак през май. Това ще рече, че трябва да се приготвим за заминаване в края на май, началото на юни. За подготовка остават само шест месеца. Отсега нататък всеки ден трябва да се използва рационално.

През следващите два дена засядам до телефона, разговарям с отговорни служби, с генералната дирекция на параходството, с предприятията, които ще ни помогнат да попълним екипировката, съветвам се с биолози и водолази, които вече са работили сред рифове. От всички страни откликът е положителен. Намеренията ни придобиват ясни очертания.

Една седмица по-късно Юрген ни посрещна на борда на своя кораб, за да ни запознае с конкретните възможности за работа. Преброждаме целия кораб и се изненадваме колко много място имало на един десетхилядитонен кораб! Това е тъкмо добре дошло за нас. Разсейват се и последните съмнения, връщане назад няма, стрелките сочат само напред.

Годината изтича. Навън — студ и мраз, но ние не го усещаме, защото мислите ни са вече в тропиците. Припрени разговори, трескава възбуда и някоя и друга чаша червено вино разпалват духовете, лицата ни горят. Имаме основание да се радваме.

Най-важните инстанции са дали съгласието си и аз вече мога официално да посоча шестчленния състав на експедицията: биолозите

Герхард, Карл-Хайнц, Хорст и аз, препаратора Едвард и опитния водолаз и подводен фотограф Йохен, по професия журналист.

Устройваме малък празник, нещо като спускане на кораб на вода. И както е обичаят в такива случаи — звънват чашите. Първата на здравица е за капитана, който даде решителния начален тласък. Правилна бе неговата идея и тя дойде тъкмо навреме. Втората на здравица е за всички моряци, учреждения и хора, които ни обещаха подкрепа, а с третата чаша се чукваме за успешното протичане на АКРОПОРА 76 — нашата първа експедиция в Червено море.

ТРУДНОСТИТЕ ОКОЛО ПОДГОТОВКАТА

Следващите седмици се изнизват в приготовления. Толкова неща трябва да се издирят, организират, отново и отново да се премислят. Дано нищо не забравим. Проверяваме списъците по няколко пъти. За да идем от кораба до кораловите рифове, трябва лодки с извънбордов двигател. За да работим във и под водата, е нужна водолазна екипировка. За улова на животните са необходими много уреди, а за пренасянето им от рифа до кораба — различни съдове. После суровият материал трябва да се препарира и законсервира. За научното класифициране са потребни микроскопи и малка бордова библиотека. Ако искаме да заведем фотодокументация, трябва да се подсигурием с камера за подводни снимки, с фотоапарати и много филми, както, разбира се, и с безброй сандъци, бидони и стъкленици за експонатите. Не на последно място се налага да помислим и за личния си гардероб — ще бъдем няколко месеца на път и очакваме температури от -10 градуса до $+50$ градуса Целзий. Самите ние се изненадваме от дългите списъци. Ако продължаваме в същия дух, ще запълним всяко кътче на кораба. Това, естествено, не може да стане — тук сме само гости. Не ни остава нищо друго, освен да вземем червения молив и да съкратим „поменика“ до границите на разумното. Но и то не е малко. На митницата се учудват. Тридесет и шест страници, като при това голяма част от багажа фигурира само в обобщен вид. Например: „сандък N14 — специална литература“ или „сандък N27 — инструменти за препариране“. Добре, че не искат подробности. Герхард, комуто е поверена тази част от подготовката, става раздражителен. Чак до последната минута все ни хрумва по нещо, без което не можем. Приготовленията ни изнервят. С прекалено много работи трябва да се занимаваме едновременно: задължителен водолазен курс, изследване за поносимост на тропическия климат, служебни задачи в музея, изпитание на екипировката, имунизация. Бил съм много пъти в тропиците и за мой късмет имам вече някои от ваксинациите. Остават ми две против холера, една против едра шарка и една повторна

вакцинация против тетанус. На моите колеги обаче не им върви. След имунизацията против едра шарка Едвард се оказва нетрудоспособен за цяла седмица.

В началото на юни, както е уговорката, сме вече готови. Но разчетът на времето в корабоплаването не е проста работа. Често мислиш едно, а излиза съвсем друго. Прекалено много фактори извън обсега на параходството влияят върху разписанието на товарните кораби. Едното пристанище препълнено, в следващото точно в този момент стачкуват, в някое друго дъжд или ураган забавят тръгването — докато се усетиш и графикът изцяло се объркал.

Така се случва и с „Едгар Андре“. Непосредствено след пристигането си влиза в кораборемонтния завод, макар че това беше предвидено чак за есента. Дали да не опитаме с „Флеминг“, другия кораб, поел шефство над нас? Той се намира в Порт Судан, откъдето се очаква да тръгне през следващите дни.

Оттам получаваме следния отговор: „Идването на експедиционна група възможно + радваме се, че можем да помогнем + имаме конкретни предложения + поздрав капитана.“

Камък ни пада от сърцата. На моряците може да се разчита. Но какъв страх ме обзема, когато след завръщането си в Роцок капитанът на „Флеминг“ ме посреща с новината: „Корабът ни е отклонен в друго направление. Ще плаваме само до Източна Африка. Разбира се, вие пак може да дойдете с нас, само че условията там не са така благоприятни, както в Червено море. За влизане в пристанище се чака не повече от два дена, пък и кораловите рифове са далече. Без съмнение за нас този маршрут е по-приятен: кратки престои, интересни градове, пищна растителност. Може да се посети и някой резерват за животни, да се видят слонове.“

Нас обаче не ни привличат слонове и приключения, така че ще се наложи да си потърсим друга плаваща база. Ръководството на флота предлага да пътуваме с „Айхсфелд“: „Той ще товари за Акаба и Ходейда, а там корабите стоят толкова дълго на рейд, че ще имате достатъчно време да си свършите работата.“

Маршрут, който гарантира възможно най-дълги престои — това неудобство за корабоплаването — е предимство за нас. Но как ще приемат на „Айхсфелд“ новите си спътници? В края на краищата успехът на експедицията зависи и от подкрепата на корабния екипаж.

Още първият разговор с капитана разсейва съмненията ми. Не че той ме посреща с: „Ах, колко хубаво, че идвате с нас!“ От него лъха по-скоро известна скептичност и резервираност. В същото време усещам, че пред мене стои един истински моряк, издигнал се до високия чин със собствени сили. Не мога да му се сърдя за сдържаността. Шест души допълнително на борда, при това с особена задача, означава допълнителна работа, проблеми, евентуално и неприятности. А отговорността за всичко носи пак той, капитанът. Бързам да го уверя, че без особени претенции ще се нагодим към живота на кораба. Все пак малко несигурност остава. „Дано се разбираме!“, мисля си на раздяла.

ОТДАЙ ВЪЖЕТАТА!

За мнозина от нас тридесет и първи юли е исторически ден, защото за пръв път тръгваме на далечно плаване.

Далечно плаване — кой ли сухоземен пътх може да си представи делничната проза на кораба? Точно обратното — мислите се реят около необятна морска шир, шибан от бури океан, далечни страни и екзотични пейзажи, меланхолия и необвързаност, приключения и романтика. Качвайки се на кораба и аз се поддавам на изкусителни мечти. Започва нов живот! Неговият ритъм бързо ме завладява и всички ни обхваща пътната треска.

На борда сме един ден преди отпътуването. Това е добре, защото имаме време да подредим багажа. На роцокското пристанище го докарва голям камион с ремарке. Пристига и друг по-малък с личните ни вещи. „Ще ги слисаме“, отбелязва кратко Герхард, когато постепенно запълваме кея пред „Айхсфелд“ с нашето експедиционно имущество. „Добре, че не подозират как ще се увеличат по-късно сандъците!“ Както при прочутите матрьошки, така и при нас много от нещата са поставени едно в друго.

В същност опасенията ни се оказват напразни. Старпомът, кореняк-роцокчанин, ни посреща съвсем вяло: „Няма проблеми, скоро ще се забрави. Пък и тия дреболии няма да правят впечатление на палубата. Да ви покажа най-напред каютите. Всички са еднакви, разпределението няма да ви затрудни.“

Еднакви? От опит зная, че в тропиците най-хладната каюта е най-хубавата, всичко друго е второстепенно. Осведомявам се — простете ми егоизма — къде започва климатичната инсталация и според това правя избора си. Нанасям се, както по-късно се разбира, в най-хладната каюта на целия кораб. Помещенията са обикновени и целесъобразно обзаведени: две легла, вграден шкаф, два стола, ъглова маса, етажерки и голямо огледало. Всяка каюта има размери 3 на 3,5 метра и към нея — умивалня с душ. Тук ще бъде местожителството ни за няколко месеца. Бързо се подреждаме, придаваме лична нотка на

помещенията и вече се чувствуваме като у дома си. Ако питат нас, пътешествието може да започне.

Денят на отпътуването! На „Айхсфелд“ още цари суматоха. Донасят резервни части, приемат последните хранителни припаси. Накъдето и да погледнеш, всички се суетят. Постоянно идват и заминават хора и вече не можем да различим кой се числи към екипажа и кой не.

Междувременно вдигат с бига на палубата един голям контейнер и за нас. Опитваме се така да сместим багажа, че да бъде устойчив при вълнения. Улисани в работа, не забелязваме, че атмосферата се е поуспокоила. Дори се учудваме, когато старпомът ме заговаря: „Тръгваме. Минахме вече митническите формалности. Елате в моряшкия салет за паспортна контрола!“

Корабът се разтърсва, навсякъде дрънчи и звънти, включват главния двигател. Става съвсем сериозно.

За да не пропуснем нещо, изтичваме към лодъчната палуба. Търпение! Няма да е толкова бързо. Най-напред трябва да загрее главният двигател, после да бъдат прекъснати водните и електрически връзки със сушата. От дъното на пристанището едновременно се приближават влекачите „Пеец“ и „Розенорт“. Закачват отпред и отзад влекачните въжета. Влекачът „Дарсер Орт“, готов да ни изтегли, стои зад нас. Издърпват трапа и по парлапгото прозвучава гласът на капитана: „По места за маневра!“ Откачат въжетата от брега. Влекачите ни издърпват от кея.

За нас всичко това се извършва прекалено бързо, за да можем истински да вкусим мига на отпътуването.

Само двадесет минути по-късно оставяме зад себе си входа на роцокското пристанище. Последен поглед към фара на Варнемюнде, към „Теепот“ и хотел „Нептун“. Разделяме се с родината, тръпнейки в радостно очакване, но аз знам, че още по-радостни ще бъдем на връщане, когато отново я съзрем.

Гледат назад и много моряци. Би могло да се каже, че отплаването е нещо обичайно за тях, макар и да не е съвсем така. В продължение на цели месеци те ще бъдат разделени от жените, децата, родителите или годениците си. Няма дори да научат за всичко онова, което ще се случи в тяхно отсъствие у дома. За да бъдеш моряк, трябва да умееш да преодоляваш себе си.

Впрочем да оставим тези мисли. Още сме в началото на рейса. Настроението е оптимистично, жадни сме за дела. Да можеше още утре да бъдем в Червено море! Но няма как — ще се наложи да потърпим. Колко — не може да каже и сам капитанът, тъй като хамбарите са още празни. Ще товарим в някои западноевропейски пристанища и непременно ще спрем в Хамбург, Ротердам и Антверпен. Как ще бъде по-нататък, засега не знаем.

И така — напред към следващото пристанище!

ТОВАРИМ

Само пет часа след тръгването вече чакахме на входа на Килския канал. Балтийско море беше спокойно и напразно се бяхме нагълтали с таблетки против морска болест. В никакъв случай не искахме да се изложим и затова някои от нас бяха взели прекалено голяма доза. Хорст и Едвард се чувствуваха много отпаднали, а гласът на Карл-Хайнц беше станал някак си странно писклив. Изглежда тези таблетки не са съвсем безобидни.

Всички сме бодри на палубата, когато в 6.00 ч. навлизаме в 150-метровия шлюз на Кил-Холтенау. Само Карл-Хайнц е все още замаян — иначе щеше ли да се обръсне с паста за зъби?

Минаваме през канала при възможно най-хубаво време за снимки. В продължение на стотина километра непрекъснато срещаме или настигаме други кораби. Килският канал е, както преди, така и сега, най-оживеният в света.

Снощи капитанът ни предупреди: „До Антверпен ще имаме напрегнато плаване. Не ни пречете на мостика!“

Наблюдаваме пейзажа на Шлезвиг-Холщайн като от влак и когато след лека дрямка, все още сънен, виждам край прозореца да се изнизват дървета, къщи и телеграфни стълбове, си представям, че лежа в спално купе. Странно усещане е да „пътуваш“ с голям кораб през населено място.

При Брюнсбютелког напускаме канала и продължаваме нагоре по Елба. Покрай обширни диги, модерни яхтени пристанища и толкова оспорваните атомни централи се приближаваме до хамбургското пристанище. В Хамбург-Шулау се извършва традиционната церемония по посрещане на влизащите кораби. На брега вдигат нашия флаг, прозвучава националният ни химн. Мислите ме връщат в миналото. Когато за пръв път дойдох тук, ни посрещнаха с „Deutschland fiber alles“^[1], малко по-късно — с мелодия от Деветата на Бетховен. Ходът на историята не може да бъде спрян.

Тринадесет часа след като напуснахме Рощок, хвърляме котва в хамбургското пристанище.

Пристанищата са средища на световната търговия. Тук се срещат кораби от всички континенти, цари вавилонска смесица от езици, витае търговски дух. Големите товарни пристанища, както и атмосферата им си приличат.

Над просторните кейове се издигат като гора от стълбове крановите съоръжения, проточили се на голямо разстояние магазини ограждат пристанищните басейни, заплетена железопътна мрежа свързва товарните пристанища с пътните артерии на страната, на котва чакат различни по големина, предназначение и вид плавателни съдове. Навсякъде кипи работа, товарни кораби влизат и излизат, баркаси пресичат понякога на косъм пътя им. Влекачи, баржи и пилотски катери пъркат или боботят, отминавайки. От кейовете се чува скърцане на кранове и натоварени до горе електрокари, долитат подвижвания на товарачи.

Колкото и да си приличат пристанищата, атмосферата им всеки път наново ме очарова. Завладява ме пулсът на човешкия труд. Бих могъл да съзерцавам с часове.

Докато престоят в пристанището за нас означава свободно време, за екипажа е точно обратното. Всеки час трябва да се използва рационално и по възможност да се товари през цялото денонощие. Time is money.^[2] Затова всеки капитан се бори за кратък престой. Корабът носи печалба само когато е на път. Нека добавим още и това, че за всеки ден в пристанище се плащат значителни такси.

Без съмнение тук корабоводенето има само ограничена роля. Броят на кейовите места в съответното пристанище, наличните технически съоръжения за прехвърляне на товара, навременната подготовка на стоката, както и интензивността и качеството на товарене, те най-вече определят времето за обработка на кораба в пристанището. В тази дейност си сътрудничат много кооперирани организации, ето защо е важно на самия кораб да няма загуба на време. Затова е необходимо товарният план предварително да е съставен, техническите съоръжения да са в изправност, сепарационните прегради да са под ръка, люковете на хамбарите да са отворени, товарните документи да са в ред и т. н. Тук влизат, разбира се, и дипломатическите преговори с търговското представителство,

стифадорските служби, товарачите и пристанищните власти. Нашият старпом, когото държат отговорен и за товаренето, наистина не е за завиждане. Когато отивам при него, виждам бюрото му отрупано с книжа. На въпросителния ми поглед той отвръща: „Да ти изброя ли с какво се занимавам: талимански списък, коносамент, манифест, сертификат за товара, договор за дребни пратки, чартърни документи, пилотски квитанции.“ Главата ми забръмча. Ако само един от тези документи липсва или не е в ред, това ще струва куп пари, тъй като повечето от книжата имат и договорен характер. Така че се налага добре да познаваш международното морско търговско право. Въпреки търпеливите обяснения на старпома едва схващам за какво става дума. Все пак успявам да разбера защо не можем да използваме помещението, което е отпред на мостика, близо до палубата и е толкова удобно за складиране на нашата екипировка. „В пристанищата предоставяме това помещение за талиманско бюро“, беше ни обяснил лаконично старпомът. Сега сам виждам как по време на товаро-разтоварните работи тук се настанява талиманът.

Талиман?

Съвсем просто. Tally идва от английски и означава работи. А на работите някога са отбелязвали с резки броя на товарите, снемани или качвани на борда. Днес талиманството е важна форма за упражняване на контрол: талиманът не само проверява и преброява стоките, но и контролира опаковането и грижливото им пренасяне. В морските пристанища на ГДР с това се занимава специална служба — „Tallierungsgesellschaft in. b. H.“^[3].

Както виждате, обясненията на старпома не са били съвсем излишни.

Хамбург, Ротердам и Антверпен са модерни и „бързи“ пристанища. Тук товаренето действително се извършва със замах и хамбарите на нашия кораб бързо се пълнят. След всяка работна смяна „Айхсфелд“ нагазва под натиска на товара все по-дълбоко.

Остава ни и малко време да слезем на брега, макар и това да са само бегли визити.

[1] Национален химн на Ваймарската република и на Хитлерова Германия (1922 — 45 г.), а от 1952 г. и на ФРГ, създаден по музиката на Йозеф Хайдн и текст на Х. Хофман фон Фалерслебен. Б. р. ↑

[2] Времето е пари (англ.). Б. пр. ↑

[3] Талиманска компания с ограничена отговорност (нем.). Б. пр.

↑

ХАМБУРГ

Пристанището, което се разпростира в продължение на 9 км чак до центъра, придава особен облик на този най-голям град във ФРГ. Още при влизането се открива чудесна панорама. Отдалече се вижда „Михел“, 132-метровият купол на бароковата катедрала „Санкт Михаел“, превърнала се в символ на града.

Акостираме в пристанището Гризенвердер. За да стигнем домовете на „Санкт Паули“, са ни необходими само няколко минути с ферибота. Оттук до града вече не е далече и само след пет минути сме в увеселителния квартал „Санкт Паули“. А какво прави вечер един моряк в Хамбург? Отива на „Реепербан“. Така си мислехме. Но се оказва, че сме единствените, които поемат в тази посока. На моряците не им се дават дори четирите-марки за пътуването с ферибота.

Търговията на „Реепербан“ върви лениво. Времето е ваканционно, а за местния бранш това означава мъртъв сезон. Леко облечените дами поглеждат омърлушено иззад витрините на Хербартщрасе, „Дворът за контакти“ в Eros-Center е почти безлюден, в многобройните порнографски магазини не се виждат никакви купувачи, а пред „заведенията за удоволствие“ пъстро облечените портиери настоятелно вербуват клиенти. Всичко това ни е неразбираемо и чуждо. Напускаме този квартал на града с неприятно чувство — не, това не е нашият свят.

Естествено, Хамбург не е само „Санкт Паули“. Хамбург — това са и поддържаните тревни площи край река Алстер, обширните търговски квартали между дългата улица „Щайндам“ и кметството, многобройните музеи и зоопаркът на Хагенбек в Щелинген — с аквариума и делфинариума.

Карл Хагенбек, чийто паметник ни посреща на входа, е извършил пионерско дело. Не само защото в началото на века основал най-голямото предприятие за търговия с животни, а и защото развил идеята за нов тип зоопарк и създал т. н. „зоологическа градина без решетки“. В огромния парк изникнали планини, пещери, савани и

езера, които заедно с живеещите сред тях на свобода животни предлагали на посетителите зрелище, близко до естествените условия.

Откритият през 1907 година зоопарк е белязан с парвенюшкия кич на своето време, но въпреки това е композиран толкова умело, че е истинско удоволствие да бродиш в него.

Нас, естествено, ни влече към аквариумите. Тук прекарваме голяма част от свободното време. Присъствуваме даже на показна дресура в делфинариума. Елегантните движения, високите скокове и възприемчивостта на делфините безкрайно ни допадат.

Кога ли ще срещнем първите делфини в океана?

По обратния път към пристанището виждаме изборни плакати, чиято трагикомичност ни кара да се замислим. Тук Хелга Шухард кани на голям афиш на „либерална предизборна веселба“, по-нататък друг надпис „На чаша бира с Хорст Горехт“ известява за поредна предизборна среща. Безплатна бира за изборите — това ни е познато от учебниците по история. Впрочем — нека си пият бирата, когато и с когото си поискат. Това изобщо не ни засяга.

До следващото пристанище имаме точно един ден път: шест часа от Хамбург до „Елба 1“, после 250 морски мили западно до Мааснорд и на края два часа нагоре по река Маас. Когато вдигаме котва от Хамбург, времето е мрачно и бурно. От Северно море духа силен вятър, седем-осем бала. Около кораба-фар „Елба 1“ бурята вилнее с пълна сила. Затова спираме още при Шархьорн, за да снемем пилота. Катерът, който трябва да го вземе, забива нос дълбоко в гребена на вълните и после се изгубва в разпенената стихия. Вълните я подхвърлят като орехова черупка. Пилотът слиза по щорм-трапа, изчаква, докато вълните подемат лодката, и скача върху щурманската кабина. За всеки случай двама мъже му протягат ръце. Не е приятно да цопнеш във водата при такова вълнение.

На „Айхсфелд“ то почти не се усеща. Чак когато навлизаме в Северно море, започва леко да люлее. В шкафа дрънчи консервна кутия, чашата за миене на зъби се хлъзга насам-натам, обърнатата кофа трополи из банята, книгите се свличат от масата, в една тенекиена касичка ритмично прозвънтяват монети, в нощното шкафче се търкаля молив. Йохен, с когото делим една каюта, се погрижва най-напред за подводните камери. В продължение на няколко месеца той хвърли

доста труд около тях. От тях в крайна сметка зависи и изпълнението на неговата задача по време на експедицията.

Спокойствие настъпва едва след като наместваме и закрепваме всичко добре. Сега забелязваме люлеенето само по пердетата, които привидно се поклащат. Привидно, защото в действителност те винаги висят отвесно, а корабът е този, който се накланя на едната или другата страна. По пердетата можем да определим и градуса на крена. Така не само усещаме, но и виждаме колко много ни клати. Тежко му, който съсредоточи погледа си в тези движения. Скоро ще нахрани рибите. Тук разсейването и работата са най-доброто лекарство. В същност аз бързо свикнах. Само дете не мога да спя. Трябва най-напред да намеря оптималното положение на тялото. Йохен, който спи по гръб, а Герхард — по корем, нямат проблеми. Аз обаче спя на една страна и непрекъснато се търкалям насам-натам. По експериментален път стигам до „истината“: сгъвам под тъгъл горния крак и едновременно леко завъртявам тялото към корема, като при това увеличавам градуса на сгъване със засилване на вълнението. На риболовните кораби не ми се налага да провеждам подобни експерименти. Там койките имат висока странична дъска — лежиш като в сандък, има и къде да се подпреш.

РОТЕРДАМ

Вторият по големина град на Холандия се слави с най-оживеното пристанище в света. От нашия пристан до центъра — на другия бряг на река Маас — има седем километра. След като разбираме колко струва пътуването с автобус, решаваме да вървим пеш. Успокояваме се, че по този начин ще опознаем по-добре страната и хората и положително имаме право. За да се прекоси тунелът под Маас с кола, са необходими няколко секунди, пеш същото разстояние се изминава за десет минути. Този тунел, построен през 1942 година, е техническо постижение за своето време. Входът за пешеходния подлез напомня станция на метро. Екскаватори водят косо надолу към първия тунел, предназначен за велосипедисти и мотоциклетисти, които също трябва да пренесат превозното си средство с екскаватора. Под него се намира пешеходният подлез, а успоредно от двете му страни се проточва широк автомобилен тунел. До другата страна на реката се ходи пеш почти цял километър, автотунелът пък е значително по-дълъг поради наклона при входа и изхода.

Недалеч от източния изход се намира най-голямата забележителност на този град — 190-метровата телевизионна кула „Еуромаст“ с панорамен етаж и кафене на 100 метра от земята. По стройния стълб на кулата се плъзга цилиндричен асансьор. Непременно ни се иска да видим гледката отгоре. Но трябва да бръкнем дълбоко в портмонетата си — 4 гулдена до платформата и още 2,50 — за асансьора, за да наблюдаваме Ротердам от птичи поглед. Не съжаляваме. От тази замайваща височина съзираме най-напред пристанището — едно истинско стълпотворение: безброй корабни места, които не могат да се обхванат с поглед даже и отгук. Общо 60 километра кейови съоръжения, хладилници за обикновено и дълбоко замразяване, силози за пшеница, навеси за лодки, магазин, цистерни за бензин и много докове заемат необятна площ. Каква е радостта ни, когато сред тази бъркотия откриваме „Айхсфелд“! Поздравяваме го като късче родна земя. Погледът ни се плъзга към града, чийто център

е бил силно разрушен при фашисткото нападение през май 1940 година. Старите квартали с тъмnochрвени тухлени къщи контрастират с модерния център. Пробляскващата вода в каналите и потъналите в цветно великолепие паркове придават на Ротердам, въпреки многолюдното движение, раздвиженост, която е приятна за окото.

Наслаждаваме се на панорамата от асансьора, който въртейки се около собствената си ос, ни изкачва бавно до върха на кулата. Имаме само един ден за разглеждане. Откъде да започнем? В програмата на първо място сме отбелязали морския музей „Принц Хендрик“ и зоопарка. Правим и дълга разходка из града. Допада ми неговият облик. Изграденият наново център се отличава от търговските квартали на повечето големи западноевропейски градове. Умело разпределени търговски безистени, добро съотношение между стари и нови постройки, изобилие от цветя и съдържани реклами — всичко това прави приятно впечатление. Особено очарователни са просторните квартали на стария град с предимно двуетажни къщи, чиито бяло боядисани прозорци и корнизи контрастират с червеното на тухлените стени. Всяка улица тук крие свое обаяние.

Връщаме се около полунощ. Днес извървахме трийсетина километра и след този напрегнат ден Герхард ни кара да се надбягваме. И ето ни — шестима, иначе сериозни мъже, хукват в среднощна доба да се гонят из тунела под река Маас... Радвам се, че още сме способни на подобни лудории. Ако настроението ни остане такова, ще изплашим акулите в Червено море. Все пак да не избързваме с прогнозите.

На кораба ни посреща вахтеният:

— Утре рано потегляме. Последната смяна свърши добра работа. През нощта ще качим и 2000 бройлера за Ходейда.

— Живи бройлери? — недоумява Карл-Хайнц и не можейки да си обясни избухналия смях, се защищава:

— Защо се смеете? Боцманът ми разказа, че са пренасяли какво ли не, включително овце и камили.

— Но да, тогава готвачът правеше чудесно овче сирене, сега пък ще си имаме пресни яйца чак до Ходейда! шегува се вахтеният. Карл-Хайнц е озадачен.

— И какво все пак ще товарим?

— Замразени бройлери.

— Добре де, трябваше веднага да ми кажете.

АНТВЕРПЕН

До следващото пристанище, до следващата страна са ни необходими тринадесет часа. Антверпен, най-важното пристанище на Белгия днес, е било през XVI век най-голямото в света. То се врязва в сушата на 88 км от устието на река Шелда. В него редовно спират търговски кораби на нашето параходство. По линията Роцок — Червено море — Източна Африка, Антверпен е задължителна спирка и често именно тук се взема последният товар. И за нас Антверпен ще бъде последното пристанище, преди да поемем курс на юг. Дотогава обаче имаме още два дена, Да съставим план! Търговският агент донася проспекти. Да видим какви забележителности има Антверпен! Но по всичко личи, че тук смятат моряците за доста ограничени. От проспектите научаваме къде има стрийптиз и нощни барове с момичета за танци, кога се изпълняват църковни служби, къде да пазаруваме и в коя банка да вложим изгодно парите си, но не намираме нито ред за паметници на културата. Колко жалко! Как може при това положение човек да се ориентира и да осмисли краткия престой на брега, да добие представа за културата и историята на чуждата страна?

По време на престой параходството организира за екипажите обиколка на града и екскурзии във вътрешността на страната. И все пак най-много се разчита на самоинициативата. Този проблем, може би ненужно, започва да ни занимава.

— Да имаше поне диплянка за историята и забележителностите на по-важните пристанищни градове! — възмуцава се Йохен и като истински журналист веднага се впуска в размишления относно съдържанието и оформлението. И от наша страна ваят предложения — за „подобряване“ на корабоплаването. Само от няколко дена сме на борда и вече, а може би точно затова искаме да обърнем всичко с главата надолу.

Ето че, както се оказва малко по-късно, и ние не сме застраховани срещу прибързани оценки.

— Почакайте да видим какво ще мислим за тия неща след няколко месеца! — се опитва да ни спре Хорст. Напразно. Добре, че в този момент на вратата се чука и капитанът с едно изречение ни връща в действителността:

— Желаете ли утре да участвувате в екскурзия с автобус из Белгия?

— Искате ли питане! Но откъде се взе това пътуване?

— Нищо особено. Параходството ни има собствен автобус в Антверпен. Обикновено далечните плавания започват оттук, така че една екскурзия в началото е хубаво развлечение за екипажа.

Освен това понякога ни придружават съпругите, а ние бихме искали и то най-вече на тях да покажем градовете и страните, които познават само по разказите ни.

Капитанът още не знае накъде ще тръгнем утре. За Брюксел? По всяка вероятност не, защото там са били предния път.

Тогава може би на юг.

Не знам защо, но когато чуя за Белгия, винаги си представям равнинен индустриален пейзаж, нещо като областта между Хале и Битерфелд. Възможно е част от нея наистина да изглежда така, но ние се срещаме с една съвсем различна Белгия — с изпъстрените с възвишения Ардени. Със синьо-червен автобус, в цветовете на нашето морско параходство, минаваме покрай Брюксел, на път за югоизточното кътче между Люксембург и Франция. Крепостта Мамюр, пещерите на Ларош, водопадите при Коа и живописно кацналият на френската граница Динан са нашите най-важни спирки. Пътуваме през дълбоко врязаните романтични долини на реките Маас, Самбр и Урл, катерим се по хълмовете на планинските вериги и красотата на тази курортна местност изцяло ни пленява.

Пейзажът с малките, забравени от бога и света, градчета и селца излъчва спокойствие и мир и ми е трудно да си представя, че през двете световни войни Ардените са били арена на кървави битки с немските окупатори, че точно тук е завършило с крах последното голямо настъпление на фашистката армия на Западния фронт. Нашият белгийски шофьор и екскурзовод същевременно не отронва и дума по този въпрос. Защо? Дали от учтивост към гостите или вече е забравил?

Късно вечерта, когато в повишено настроение се връщаме през Лютих, научавам от жената на капитана, че целият команден състав се

е отказал от излета в наша полза. А се бояхме, че ще се отнесат неблагоприятно към нас...

Втория ден в Антверпен посвещаваме на професионалните си интереси. За съжаление пристанището се намира извън града. Не ни остава нищо друго, освен да платим обичайните за западноевропейските страни високи цени на автобусните билети. Извървяваме няколко километра покрай кейове и магазини до центъра, разположен на отсрещния бряг на река Шелда. Целта ни е площад „Рузвелт“. Недалеч от него, между централната гара и някаква търговска къща, е загnezден входът на световноизвестния зоопарк.

Само един поглед върху цените ни е достатъчен. Както в Хамбург и Ротердам, така и тук те са невъобразимо високи за нас — от 6 до 12 марки на човек. За наше щастие господин ван Санден, директорът на аквариума, е тук. Това ни спестява заплащането и благодарение на него посещението се оказва особено полезно. След проточилите се професионални разговори в зоопарка, аквариума и делфинариума едва ни остава време да посетим мястото, където е творил големият син на този фламандски град, художникът Петер Паул Рубенс. Ателието му е превърнато в музей — истинска светиня на световната култура, поддържана с много любов. С подбити ходила се отправяме към спирката на автобуса, възхищаваме се, но само отвън, на внушителната седемкорабна катедрала Нотр Дам и се подразваме от супермодерния небостъргач, издигнат в непосредствена близост до фламандската опера.

На пристанището жаждата ни отвежда в „Speak en Eiern“ — ресторант с почти легендарна слава сред моряшкия свят. Вдигаме бирените халби: „Наздраве! Дано стигнем по-бързо в Червено море!“

Напускаме Антверпен точно девет дена след тръгването ни от Роцок. Девет дена, които ни донесоха много впечатления. Девет дена, в които бързо установихме сърдечен контакт с екипажа и се почувствувахме на кораба като у дома си. „Айхсфелд“ стана втората ни родина.

ПЛАВАЩ ДОМ

Всеки голям товарен кораб е техническо чудо с огромни размери. Да вземем „Айхсфелд“: 136 м дълъг, 18 м широк, над 7 м газене, 7500 т товароподемност, мощност 9300 к. с., скорост 17 възла, построен преди повече от десет години в холандската корабостроителница „Де Хооп“, плава по линията БАЛТАФРИКА.

Но какво означават цифрите? Или някой може да си представи хамбар с обем 10000 м³? Едва ли. Трябва да си стоял долу в трюма, за да добиеш представа. Макар че „Айхсфелд“ не принадлежи към най-големите товарни кораби на нашия флот, той е много по-дълъг от едно футболно поле. На него могат всекидневно да се изминават по няколко километра. Само каютите на екипажа са разположени на четири етажа, а между най-долната и най-горната палуба има осем етажа.

Екипаж от трийсетина души се грижи машините да работят денонощно, да се съблюдава верният курс и изобщо всичко да функционира безупречно в продължение на седмици и месеци. Спре ли главната машина, ще се лутаме в морето без двигател; повреди ли се радиостанцията, ще ни липсва всякаква връзка със света; откажат ли помощните агрегати, ще се развалят хранителните продукти и замразеният товар. Следователно трийсетте мъже трябва, каквото и да става, надеждно и без прекъсване да поддържат живота на кораба. Ето и екипажът: петима моряци, шестима мотористи, готвач, помощник-готвач, главна камериерка, още две други камериерки, домакин, боцман, електромеханик, електротехник, радист, шеф-механик, първи, втори и трети механик, старши помощник-капитан, втори, трети и четвърти помощник-капитани и самият капитан. В случая трябва да прибавим и нашата шестчленна експедиционна група, както и съпругите на капитана, шеф-механика и третия механик.

За да могат тридесет и девет души на един кораб в продължение на месеци да живеят и да се чувствуват горе-долу добре, необходими са уютно подредени каюти и помещения за хранене и прекарване на свободното време, бордова радиостанция, филмови прожекции,

танкове с питейна вода и съоръжения за нейното добиване, автомат за напитки, фотолaborатория, пералня и преди всичко камбуз, който да подsigурява разнообразна храна. Казват, че наред с капитана готвачът е най-важният човек на кораба. Има нещо вярно в това. Настроението на всички зависи в голяма степен от неговото кулинарно майсторство. А нашият готвач се грижи за доброто ни настроение. Влага цялата си душа и сърце в работата. Да го наблюдаваш как работи е истинска радост, а да опитваш пригответните от него ястия — огромно удоволствие. Пълнен е с нови хрумвания. Затова всеки понеделник чакаме с нетърпение менюто за седмицата. Запазих листа от миналата седмица. Ето го: понеделник:

кренвирши с къри, кафе, доматиен сок (закуска) стек със сметана, картофи, карфиол, плодове (обяд) ориз с месо (вечеря)

вторник:

солянка, сирене бри, кафе, мляко

свинско печено, кисело зеле по баварски, картофи

маринована херинга, картофи

сряда:

сандвич по хавайски, кафе, плодов сок сарми със зеле, картофи, плодове наденица на шиш, ризото

четвъртък:

яйца по избор, кафе, мляко

свински стек „Вестмореланд“, картофи, салата от зеле

студено плато

петък:

сандвич „Браумайстер“, кафе, доматиен сок пържена писия, картофи, запържено масло, салата кнедли, боровинки

събота:

пържени яйца с шунка, кафе, мляко

наденица с грах, пудинг

домашна пача, сос винигрет, пържени картофи

неделя:

малък стек с гъби, кафе, мляко

заешко печено, пресен грах, картофи, сладолед

студено плато

Всеки четвъртък и неделя се събираме на кафе. Мотото за неделата е:

„Умереност да бъде твоето повеление,
защото лакомията води в отвъдното селение.“

Смяната на въздуха и добрата храна ни превръщат в истински чревоугодници, макар и да ни е срам да си го признаем. Ако продължаваме така, наличният оловен баласт няма да ни стигне, за да изравним теглото си с подемната сила на водата. Как ли ще се спускаме в Червено море с тия тлъстини?

Показвам с упрек коремчето си на готвача, но той реагира веднага:

— Знаете ли, аз си имам един девиз: „Мъж без коремче е половин мъж!“

Като готвач на кораб, който превозвал туристи по линия на профсъюзите, се научил да приготвява пикантни ястия. Просто готвенето му доставя удоволствие.

— Тогава защо напуснахте? Или защо не станяхте с вашите способности готвач поне в интерхотел?

— Да, защо наистина? Защото, от една страна, бих искал да видя колкото може повече от широкия свят, а като готвач имам възможност да пътувам по различни маршрути. От друга страна, моряците са хубави хора. Сред тях се чувствавам по-добре, отколкото на брега. Добре ми е и със семейството, но всеки път, когато тръгвам на път, сякаш се събуждам за нов живот. Изобщо, докато жена ми е съгласна, ще продължа да плавам.

Макар да съм само от няколко дни на борда, вече съм в състояние да го разбера донякъде. И за мене „Айхсфелд“ се превърна в плаващ дом в най-добрия смисъл на тази дума.

НА ЮГ

В Ламанша е оживено. Пред нас и зад нас — различни по големина и националност кораби. Не ме учудва, че тук често стават сблъсквания.

Все още ни придружават селдови и сребристи чайки, които алчно се спускат върху всеки къшей, изхвърлен през борда. Все още виждаме и стръмните варовикови скали на английския бряг. През Ламанша се насочваме към Атлантика. Въздухът става по-топъл, усеща се въздействието на Гълфстрийма. Най-сетне достигаем и остров Уесан, най-западната точка на Франция. Оттук поемаме курс на юг.

Проклинан от моряците заради честите щормове и силното мъртво вълнение, Бискайя ни посреща с кротостта на девойка. Само идващото от Атлантика мъртво вълнение поклаща ритмично кораба. В океана сме. Под нас — безкрайни дълбини, около нас — безмерна водна шир. Рядко съзираме кораб в далечината. Струва ни се, че сме захвърлени някъде между небето и земята.

Поглеждам надясно през борда към непрекъснато прииждащите колкото човешки бой вълни. Що за сила се крие в тия водни планини, които си играят с нашия стоманен колос като с топка! Дни наред трябваше да се борим с тях, докато съзрем бряг. Океанът! Притиснат от неговата необятност, се чувствавам дребен и незначителен и в същото време — малко нещо негов покорител. Стоя отпред на носа, гален от попътния вятър. Несъзнателно вдишвам по-дълбоко. Свободен и необременен, далеч от напрежението в големите пристанищни градове, прекъсвам последните мостове към „съществуването“ си на брега и започвам нов живот, живота на моряк. Първият ден в открито море — това е незабравимо събитие!

Залавям се за работа. Само един поглед към прозрачносинята бискайска вода е достатъчен, за да разбере, че пресичаме „пустинна зона“, бедна на хранителни вещества. Може би въпреки това ще видим скоро делфини. Преди години по време на експедиция във водите на Западна Африка видях първия си голям кит. Наистина той мина на

далечно разстояние от нашия кораб и за размерите му можехме да съдим само по огромната гръбна перка и въздушните фонтани, но за мене като морски биолог и това беше силно преживяване.

Един от нас редовно дежури, а палубата. Останалите усилено се подготвят за работа под водата. Трябва да прехвърлим литературата, да прегледаме камерите за подводни снимки и леководолазните съоръжения, да уточним технологията за консервиране на отделните животински групи, да потегнем риболовното имущество. До пристигането ни в рифа искаме да сме приключили с подготовката.

В Бискайя не знаехме, че до първото ни спускане под вода ще изтече много време. Все пак ме обзе неприятно предчувствие, когато капитанът съобщи: „Току-що получих телеграма. Ще вземем стока и от Лисабон.“

Да опознаем още една страна, разбира се, не е лошо, но ще загубим време. Така, със смесени чувства, потегляме за Португалия.

Да бяхме срещнали поне някаква живинка в морето! А то — виждат се само жалките останки от човешка дейност — кофи, бутилки, консервни кутии, кашони, сандъци, дюшеци и всякакви други такива „продукти“ на цивилизацията. Понякога ми се струва, че цели кофи боклук току-що са изхвърлени зад борда. Нищо не е останало от лазурносиния Бискайски залив!

Приближаваме Пиренейския полуостров. По ловците на морски раци и рибата-тон може да се съди, че тук има богата морска фауна. Това може да се познае и по многото буревестници, качурки, рибояди, рибарки и други морски птици. Защото те се събират там, където има много храна за тях. Именно на това разчитат и ловците на рибата-тон. Те знаят, че където се струпват морски птици, има много храна, там се събира и рибата, а сред рибните пасажи гони плячката си рибата-тон. Втренчваме погледи в мътната вода, но не виждаме даже и рибя опашка.

„По левия борд делфини!“

Викът на вахтения ни кара да подскочим. Бързо се скупчваме, въоръжени с далекоглед и фотоапарати до перилата и трескаво търсим с очи по водата. „Ей там цяло стадо делфини! Вижте само как скачат!“ — вика Герхард. Но едва насочваме както трябва далекогледите и животните се изплъзват от погледа ни. Герхард е крайно възбуден и аз го разбирам. Той от години се занимава с

делфините, но едва сега за пръв път ги вижда в естествена среда. Тъкмо обсъждаме наблюденията си и чуваме гласа на Едвард от десния борд: „Идвайте бързо! Делфини, много делфини!“

Това се казва гледка! Стотина делфина приближават кораба отзад, достигат го и няколко минути плуват плътно до нас. Порят водната повърхност с торпедна скорост. Леко се плъзгат, сякаш си играят. Сред гонитбата на вълните движенията на делфините едва се забелязват, като че ли плуват без никакво усилие. Чак през последните години, благодарение на много опити, тази загадка бе разрешена. Не само идеалната хидродинамична форма на тялото, но и структурата на кожата, които намаляват съпротивлението, позволяват на делфините със сравнително малко усилия да развиват високи скорости. Те се засилват косо от дълбочините към водната повърхност и политат високо във въздуха, сякаш се забавляват. Само преди няколко дена в делфинариума се удивлявахме на техните постижения. Учуди ни и това, колко малко се засилват, за да направят скокове от по два-три метра. Но акробатичната атракция на делфините около нашия кораб е несравнимо по-красива. Те се устремяват толкова нависоко, че почти се премятат във въздуха. Като по даден знак от водата стремително излитат едновременно по два, три делфина. Ясно различавам няколко майки с малките им. Делфините плуват като сраснали един с друг и всяко движение, всяко обръщане, всеки скок се извършват в пълен синхрон, точно както при демонстрациите в делфинариума.

Изтичвам на носа, защото знам, че те се задържат там с удоволствие. И наистина, на педя разстояние под мене плуват делфини. Също като пилоти, които искат да ни покажат пътя. От време на време лягат на едната страна, надигат леко глава от водата, издават пеещи звуци и сякаш весело ни намигат. Един се изправя на опашната си перка като че кара водни ски. Изобщо поведението на тези животни прилича на игра. Сякаш ни предизвикват: „Елате, забавлявайте се с нас!“

Като по команда голямото стадо делфини изведнъж прави завой, явно не може дълго да следва скоростта на кораба. Само трите делфина във вълната на носа остават още известно време. Постоянно сменят водачеството като откъснала се напред тройка колоездачи от Пробега на мира. Дали и те пестят сили по този начин?

Случва се делфини да плуват часове наред пред по-бавни кораби, което е дало повод за съчиняването на не една и две трогателни истории. Никой кораб не реже просто ей така водата, а я тласка на известно разстояние пред себе си. Затова ние сега се опитваме с един булб на носа да намалим колкото е възможно съпротивлението на водата. Делфините отдавна са открили тласкащото действие на водата при носа и го използват, за да пестят сили.

За един морски биолог непосредственото наблюдение на животните в океана е неоценимо. Нито един учебник не може да замени натрупаните по естествен път знания. А как да представим в нашия музей живота в морето, ако сами не сме го почувствували?

Всеки от нас прави наблюденията си от различна гледна точка. С рефlekса на препаратор Едвард проследява формата и цвета на морските обитатели. За делфините той казва: „Наблюдавах съвсем точно поведението и преливането на цветовете. Следващите, които ще препарирам, ще бъдат още по-хубави!“

В същност това е и нашата крайна цел.

ЛИСАБОН

Два дена и половина, откакто напуснахме Антверпен. Приближаваме Португалия. Изникват планинските вериги на провинция Естремадура. Минаваме близо до насечения нос Карвоейру и продължаваме все покрай брега. Дълбочината тук е само 30 метра. Маркировки за рибарски мрежи и ята от буревестници, качурки и рибояди сочат рибните места. Заобикаляме стръмния бряг на нос Да Рока и на изток пред нас се открива хълмистият пейзаж на португалската столица заедно с входа на пристанището. Навлизаме в широката до 3 км река Тежу. На левия бряг се издига внушителната крепост Белем. Построена между 1515 и 1521 година със защитна цел, тя се превърнала по-късно в държавен затвор с лоша слава. Нагоре по реката Паметникът на откривателите посреща влизащите кораби. Този огромен монумент е изграден през 1961 година в чест на Бартоломео Диас, Васко да Гама и Алварес Кабрал, потеглили оттук на големите си откривателски пътешествия. Опънат високо над Тежу, дългият мост Портазгу се надвесва над пристанището.

Поглеждаме в мътната вода на реката и не вярваме на очите си — течението влачи големи медузи. Истинска загадка! Как са дошли тези морски животни в сладката вода на Тежу? Един поглед върху картата на Португалия и всичко е ясно. В горната част на устието си реката образува голямо езеро. При прилив морето изтласква обитателите си в езерото, където те изчакват отлива, за да се върнат отново с него. Сега има отлив и водните маси като отприщен бент се устремяват към морето.

Какви ли риби може да се срещнат тук? Карл-Хайнц напразно хвърля въдицата. Не помага даже и прясното месо от гулаша вместо стръв. Течението е прекалено силно и оловната тежест не може да стигне дъното. И трима португалци опитват късмета си в един тих залив. Рибарските им принадлежности се ограничават с навита на дъска връв, олово и четири-пет кукички. Оловната тежест описва кръгове над главите им, полита далеч напред и... нищо.

Лисабон е живописен и обаятелен град. При земетресение през 1755 година две трети от него били изцяло разрушени. Въпреки това има много интересни старинни постройки. Пребродваме надлъж и нашир построения на много хълмове град. Модерни магистрали контрастират с тесни и криви улички. Докато Булевардът на свободата е ограден с низ от дървета, изпъстрен с цветни алеи и осеян с паметници, то в бедняшките улички ни се струва, че протегнем ли ръка, ще докоснем отсрещните къщи. Тук живеят обикновените хора. Над улиците са опънати въжета с пране, а под тях пулсира самият живот. По тротоарите пекат на скара сардина, скумрия, октоподи, калмари и охлюви, а пушекът разнося дразнещи обонянието миризми. Сардината ухае приятно, но октоподите вонят на опърлени мъжки чорапи. Какъв ли вкус имат? Гостоприемно ми предлагат да опитам и се усмихват на обърканата ми физиономия. Изглежда все пак нещо липсва, защото без подправки и гарнитура вкусът е същият като миризмата. Храбро изяждам подарения ми южен специалитет, макар и дълго да го дъвча.

Атмосферата на пазара е екзотична. Стоката и начинът на търгуване са съвсем необичайни за нас. Тук има плодове и зеленчуци, които никога не сме виждали, месо с дебела коричка от сол, живи домашни птици и питомни зайци. Къс разрез през гръкляна на пилето, силен удар по главата на заека и купувачът получава прясно закланото животно. На щандовете за продан на риба се оживяваме. Изпитвам истинска болка, че тези чудесни екземпляри няма да влязат в колекцията ни, а ще бъдат изядени. С научна педантичност регистрираме видовете: морска лисица, сафрид, хек, сардина, карас, барбуня, риба-сабя, морска платика, котешка акула, морски език, миди-сърцевидки, черни миди, стриди, калмари, октоподи, скариди, лангусти, омари, плаващи раци и дългокракият морски рак-паромола.

Как завиждам на португалците за тези дарове на морето!

Със завист разглеждаме и многообразието от видове в реконструирания наскоро аквариум „Васко да Гама“. Ефектно замислен, той ни навежда на някои идеи за аквариума в Щралзунд. В старанието си да видим всичко, забравяме, че времето лети. Трябва да се връщаме на кораба. Трамваят бавно лъкатуши към пристанището покрай известния манастир „Свети Йероним“, Двореца Белем и през паркове със субтропична растителност. Смокини, акации, олеандри,

огромни плантации от юка, стълбовидни кактуси, столетници и различни видове палми ни настройват на тропическа вълна.

Дразни ме само пороят от политически плакати, буквално залял всички стени, дори и паметниците. Шокира ме не толкова количеството на плакатите, колкото смущаващото „изобилие“ от политически групи, които се обявяват за социалистически, марксистически или комунистически. Колко ли е трудно на политически необразованата част от народните маси да открие сред тях истинските защитници на своите интереси!

Връщаме се заедно с последните моряци. Повечето от тях са се снабдили с червено вино в издути бутилки, увити с лико, попълно питие за екипажа. Каси със скъпоценната течност отнасяме и за Джибути. Боцманът се учудва, че сме били в Лисабон и не сме опитали националното питие на португалците. Има право, това наистина е непроспечно. Събираме последните ескудо и вечерта при 30 градуса Целзий изпиваме на терасата на пристанищния ресторант някоя и друга чаша *vino tinto*^[1]. Съзерцаваме Тежу, пристанището, моста и „Айхсфелд“ и изпитваме мигове на истинско блаженство!

[1] Червено вино (порт.). Б. пр. ↑

ВЪЛНЕНИЯТА НА БИОЛОГА

Влизам в каютата и ме побиват тръпки. Леко, за да не събудя Йохен, се промъквам в тъмното към банята. Но какво ми е? Да не би да съм пиян? От тоалетната чиния хвърчат искри на всички страни. Не може да бъде! Запалвам лампата, разтривам уморените си очи и подлагам главата си под студената струя на водата. Наистина, повечето открития се правят неочаквано, но че точно в тоалетната за пръв път трябва да наблюдавам светенето на морето, ми се струва просто невероятно. Изгасвам лампата и пак пускам водата. Блуждаещи светлини кръжат пред очите ми, проблясват, отново изчезват. Не може да бъркам — това фосфоресциране е предизвикано от безброй светещи организми. Трябва да погледна на носа. Капитанът е на мостика: „Какво, само заради това искате да идете на носа? Ще можете да го наблюдавате още няколко месеца. Знаете, че нощем никому не е разрешено да ходи в предната част на кораба.“ Разочарованието ми е толкова явно, че на края капитанът се смилява и ме пуска, за по-сигурно дори ме придружава.

На носа ме очаква най-прелестната игра на светлини, която някога съм виждал. Сред тъмата гривите на вълните ярко засияват, после пък водните облаци започват да излъчват разсеяна светлина, в която подобно на духове витаят силно пробляскващи точки. Това явление се предизвиква от светещи бактерии, от едноклетъчни, а сигурно и от някои многоклетъчни организми. Движението на кораба ги довежда до състояние на възбуда, което причинява светенето. С помощта на планктонна проба и микроскоп по-късно сами се убеждаваме в това.

Връщам се и събудям Йохен и другите. Дълго още се вираме в тъмнината и във въпросните тоалетни чинии, като пускаме — за кой ли път — водата в тях.

Малко след изгрев слънце ме събудят. Един от моряците намерил някаква риба на палубата. Трябва да се е объркала в тъмнината и да е прелетяла през борда. Значи тук пред Гибралтар вече

има летящи риби. Когато преди много години ги видях за пръв път в Атлантика, си помислих, че са птици. Заглеждам се и сега — дали това, което се носи по вълните, е риба или птица. Убеждавам се, че е летяща риба чак когато след няколко секунди я виждам бързо да се гмурва във водата. Скоро и други риби се стрелват от водата към кораба, за да се озоват, „летейки“, на сигурно място. В прозрачната вода движенията им съвсем ясно се различават. С прибрани гръдни и коремни перки те се приближават косо към водната повърхност и я пробиват устремно. Крилоподобните гръдни перки се разперват и потопената все още във водата опашка удря силно насам-натам. Посредством така набраната скорост рибите сякаш катапултират във въздуха. Следователно това не е активно летене, а пасивно плъзгане. Напълно възможно е обаче чрез опашката и гръдните си перки те да регулират посоката на летене и подема на „крилете“ си. Често наблюдавам как, стремително излитайки от водата, летящите риби променят курса на полета си и се понасят срещу вятъра. Трудно е да се прецени дължината на полета им в открито море. Най-добрите положително стигат стотина метра. Засичам времето на летене — 5, 6, 8, 10 — даже 16 секунди. След дълъг полет някои правят междинно кацане, след което веднага увеличават скоростта със силни удари на опашката и отново се издигат над водата. Сребристосивата приятелка, която намерихме рано тази сутрин, явно е била увлечена от въздушното течение край корабната стена и изхвърлена на палубата. Това съвсем не е изключено.

Силен бриз донася влажен и топъл въздух от юг. Стрелката на влагомера сочи над 90 процента, надстройките на горната палуба изглеждат като след дъжд, самите ние сме мокри до кости. Корабът приближава Африка, навлизаме в Гибралтар. Спуска се омара и видимостта не е повече от половин миля. Отдясно на борда изниква от изпаренията Африка, а с нея и високият 325 м нос Еспартел при Танжер, насечените, стръмно издигащи се скални масиви на мароканското крайбрежие. В тясната — само 14,2 км — част на Гибралтарския проток, някъде между Пунта Сирус и Тарифа, ни обзема луда радост: сред пенещите се вълни откриваме делфини — отпред, отзад, отляво и отдясно на борда. Накъдето и да погледнем, виждаме красивите им скокове. Колко ли са? Бихме искали да ги преброим, Но В хаоса от движения това е просто невъзможно. Можем

само приблизително да преценим, че са най-малко двеста. Естествено, опитваме се и да фотографираме премятащите се високо над водата животни. Лесно е да се каже и трудно да се направи. Обсегът на снабдения с телеобектив фотоапарат е много малък. Докато насочиш камерата и делфинът се гмурнал. Най-#добре е да го следваш с визьора и да чакаш скока му. Трябва само да натиснеш спусъка в подходящия момент. За съжаление, делфините скачат по-бързо, отколкото ние можем да реагираме. Затова по-късно на снимките виждаме запечатани само опашките им.

Внезапно изникват китове. В сравнение с делфините тия приятели, дълги от 3 до 6 метра, се носят трмаво по водата. По тъпата глава, малката гърбица отзад и сърповидната гръбна перка ги познаваме веднага — това са гринди, по-възрастните побратими на делфините. Най-малко двеста, може би и двойно повече, се изнизват покрай нас — на изток към Средиземно море или на запад към Атлантика. Гледката е поразителна. Струва ни се, че от мощните движения на тези огромни животни морето закипява.

„На 3 румба вдясно от носа голям кит!“ — отеква от високо говорителя. Действително далеч от нас плува един колос. Кашалот? За съжаление това не може да се установи от голямо разстояние. Седем сиви делфина — най-често срещаният вид в Средиземно море — продължават да следват кораба.

И така, в Гибралтарския проток трафикът е натоварен — под водата даже повече, отколкото на повърхността ѝ.

Гибралтар — съвсем забравих легендарния град и крепостта, а те са вече извън полезрението ни. На радарния екран би трябвало още да се виждат. Изтичвам на мостика, питам вахтения дали мога да използвам за малко радара, настройвам го и виждам полуострова, града и пристанището. Срещу тях африканският бряг внезапно извива на юг. А между Европа и Африка непрестанно се движи светла точка, около която кръжи опипващ лъч. Това е нашият „Айхсфелд“ по пътя към Средиземно море. Известно време плаваме на изток, после обръщаме на североизток и поемаме курс към Марсилия.

След Лисабон капитанът ми открива, че се налага да вземем стока и от Марсилия. Наредането току-що пристигнало по радиото. „Поддържахме тази линия и трябва да обслужваме пристанищата по нея, а трюмовете ни са още празни.“ Това ми бе направило впечатление

още в Антверпен. Случвало се понякога, ми обясни старпомът. Съвсем неикономично, си помислих тогава аз, но много скоро щях да променя мнението си. „Айхсфелд“ плава по линията БАЛТАФРИКА, която нашето параходство обслужва заедно с полското. Същевременно членуваме в съответната организация по корабоплаване, един вид международен картел на линейното плаване. Тези организации са доста оспорвани монополистични инструменти за регулиране и поддържане на оптимални условия в корабоплаването. Но там, където е възможно сътрудничество с взаимна изгода, се стига до асоцииране и на социалистически линейни параходства.

От всички тези неща разбирам само, че международната морска търговия е оспорвано бойно поле, на което трябва да бъдат защитавани интересите и на нашата страна. Не съм си представял, че е толкова сложно.

И така, нашият кораб обслужва линия, а линейно плаване означава, че товарните кораби редовно и по разписание пренасят стока между определени пристанища. При това има главни пристанища, където задължително се спира, и второстепенни пристанища, където това се прави само ако предлаганата стока е в достатъчно количество. Понякога се случва линейните кораби да са натоварени повече, друг път — по-малко, но в крайна сметка линията БАЛТАФРИКА носи голяма печалба. От безстопанственост, както си мислех в началото, няма и следа.

В европейските пристанища по нашата линия този път бе складиран относително малко товар. Ето че предложението от Марсилия — 2000 тона брашно и някои и други машини за Ходейда — дойде съвсем навреме. А ние, очевидно, ще трябва да потърпим още малко. Според последните информации в Ходейда се чака по 45 дена — ще имаме достатъчно време за подводни спускания.

МАРСИЛИЯ

До Марсилия духа влажен и топъл Южен вятър. Това е сироко, горещо и сухо въздушно течение, което идва от Сахара и по пътя си над Средиземно море поема толкова много влага, че през целия ден времето е неприятно задушно и потискащо. Изглежда най-сетне приближаваме брега. Появяват се първите чайки, мирисът на въздуха се променя. Да, ние вече се научихме да подушваме сушата.

Пейзажът ме изненадва. Направо от морето се издига живописна планина. Малките селца с червени покриви ми приличат на цветни петна върху каменни стени. Много мостове, издълбани в брега, над тях извива железопътна линия. Очаквах низина, а се натъквам на заоблената планина Естак. Чак до върховете ѝ се простира вторият по големина град на Франция. Той има чудесно разположение и разнообразна архитектура. През 1853/54 година на хълма, 146 м над морското равнище, била построена Notre Dame de la garde — днес символ на Марсилия. Гледката от 45-метровата ѝ кула с голямата позлатена статуя на дева Мария е прекрасна. Любувам се на морето и пръснатите наоколо острови. Някъде сред тях е запокитен и малкият остров Иф, чиято внушителна крепост се е прочула чрез литературния герой на Дюма. Нали именно тук остави той своя граф Монте Кристо да линее в тъмния зандан.

Като от птичи поглед се вижда старото пристанище, оградено от романтични фортове. Възникнала около пристанищния басейн, сега Марсилия расте навътре в планината. Нашата цел е старото пристанище не защото в него са акостирали елегантни океански яхти, а защото тук е рибарският стан. Тръгваме по „Кея на белгийците“, последния широк кей на пристанището. Тук спират рибарските корабчета. Още с приближаването им се изваждат сгъваемите маси, кантари и столове, пренасят се първите каси риба. И докато пред кораба се продава, на палубата продължават да освобождават улова от очите на рибарските мрежи. Какво ли не продават: миди и охлюви, морски таралежи и морски звезди, скариди, лангусти и криви раци,

октоподи и калмари, а най-много — морски лястовици, барбуня, морски змиорки, светипетрова риба, кефал, дракон, морски дявол, морски лисици и акули. Купувачите се тълпят около това изобилие, опипват, помирисват, избират. И всичко става с неповторимия темперамент на французите от юга. Много неща са необичайни за нас. Жената на капитана плясва с ръце, когато забелязва, че се продават асцидии, напомнящи буци кал, а голямата риба-тон се нарязва на парчета направо върху тротоара.

Връщаме се на кораба привечер. Отново направихме преход от около 30 км. Отдавна не съм вървял толкова много пеш. Мнозина от моряците клатят озадачено глави над сухопътните ни маршове, капитанът даже подхвърля: „Май ви има нещо!“

МЕЖДУ ЕВРОПА И АФРИКА

Напускаме Европа — „континента“ — както казват моряците. „Айхсфелд“ е нагазил дълбоко във водата. Всички хамбари са пълни, на палубата не можеш да се разминеш между здраво завързаните трактори и строителни машини. Товарът е доста разнороден: хартия, автомобилни гуми, машинно масло, стъклария, тел за мрежи, стъкло за прозорци, хартиени отпадъци, леки автомобили и транспортни коли, изкуствени влакна, тоалетни чинии, платове и килими, стоманени профили, кисели краставички. Едва след като подреждат всичко това, моряците си отдъхват.

И за нас е време да привършим подготовката. По цял ден сме на палубата, майсторим ловни прибори, подготвяме големия контейнер за складиране на екипировката и улова. От мостика следят критично работата ни. Самите нас ни обзема известна несигурност, когато изваждаме надуваемата лодка и разни други, неочаквани и за нас неща от вълшебното сандъче. Не бива да се посраим пред моряците. Вероятно не правим всичко както трябва и един моряк положително би вързал други възли, но в крайна сметка се справяме сами и това ни се признава. Поне нещо такова долавяме от думите на боцмана: „Вие учените не сте чак толкова непрактични!“ Нуждаем се от това поощрение, за да защитим мястото си сред екипажа. Пред моряците важат само делата. Не се зачитат силните само на думи. А и в един малък колектив, който Дели едно и също неголямо пространство, бързо се разбира що за човек си.

По време на работа съзнателно се излагаме още отсега на жежкото слънце. Наближаваме Суецкия канал. Непрекъснато срещаме делфини и морски костенурки. Истинско преживяване за нас е прекосяването на морските протоци Бонифацио и Месина.

Тесните морски пътища крият особено очарование. Любуваме се като от купето на влак на градове и пейзажи. След дългите дни в открито море едно такова развлечение е добре дошло. Мнозина стоят с далекоглед и фотоапарат до перилата. Само на мостика е напрегнато.

След теснината при Бонифацио (между Корсика и Сардиния) идва Месинският проток. Отдалече виждаме черносив конус лава да се въздига на хиляди метри височина. От кратера бълват плътни облаци дим. Насочваме се към остров Стромболи, един от малкото все още действащи вулкани. През бинокъла виждам ясно селища, покатерили се по планината. Светлобоядисаните къщи приличат на пчелни пити, прилепени в тъмния камънак. Островът има около хиляда жители. Как може да усещаш под себе си клокочещата лава, да гледаш денем пушека, а нощем — червеното огнено сияние и въпреки това да живееш тук? За мене това е истинска загадка.

Личи вулканичният произход и на съседните Липарски острови, които стърчат от водата като огромни гранатени късове. Стигаме върха на италианския „ботуш“. Зад тяхната и песъчлива крайбрежна ивица се извисяват стръмни планини. Между голите сипеи се откроява ярката зеленина на терасовидно разположените насаждения. При този климат на южния склон сигурно вирее превъзходно грозде. Дълбоки долини прорязват планинския масив. Модерни улици се вият покрай отвесните скатове на брега, а над ерозираните долини са се опнали дълги мостове. Накъдето и да погледнеш — наляво към континента или надясно към Сицилия — от едновременните самобитни градчета и селца няма и следа. Сега туризмът оформя пейзажа. А зад бетонните хотели започва рядката тревиста и храстовидна растителност на Сицилия — там още властвува беднотията.

На мръкване минаваме между нос Пелоро и Торе Кавала, най-тясното място на протока, само една миля. На юг се вижда Месина, разрушен напълно от земетресението през 1908 година и впоследствие амфитеатрално изграден в подножието на околните планини. Сякаш вещаещ беди, зад тях, на 3000 м височина се устремява в небесата вулканът Етна.

Задържахме се в Средиземно море повече от два дена. В тези ширини рядко се срещат птици, делфини или летящи риби. Затова пък толкова повече са ивиците петролен клей — печален знак за интензивно корабоплаване и транспорт на петрол.

Капитанът бърза да пристигнем колкото е възможно по-рано в Порт Саид, за да пресечем Суецкия канал с кервана още на следващия ден.

ЧЕРНИЯТ КОНТИНЕНТ

Слънцето току-що изгрява на хоризонта, когато хвърляме котва пред Порт Саид. Африка! Веднага изникват и първите пришълци от този континент — големи богомолки. Може би за тези насекоми с чудновата форма и дълги пипала нашият кораб е бил спасителен остров. В 7.00 часа термометърът показва 28 градуса, влажността на въздуха е висока, горещият дъх на Африка ви опарва.

Когато пристигнахме, чакаха само шест кораба. Сега, малко преди 8.00 часа, те са вече деветнадесет. Непосредствено до нас са спрели „Яна Прия“ от Бомбай, „Раковски“ от Варна, „Баяк“ от Лимасол и един съветски риболовен кораб от типа „Тропик“, който положително е строен в Щралзунд. Сега не ни остава нищо друго, освен да чакаме, да чакаме и пак да чакаме.

В този момент се появява първата лодка с представители на местните власти и започва да обикаля корабите. Изглежда потръгва. Горките ние, нищо неподозиращи! Тези египтяни само искат да разберат кои сме, откъде идваме и къде отиваме. А на въпроса: „Have you cigarettes?“^[1] не бива да отговаряме само с голо; „Yes!“ Това би било неучтивост, която обикновено се заплаща с последното място в кервана. Разни страни, разни обичаи.

След обяд бавно се преместваме към вътрешния рейд на Порт Саид и се срещаме за пръв път с Африка. Минаваме край укрепения вход на пристанището и пъстроцветните рибарски лодки, край полуразрушения паметник на Лесепс и сградата на Управлението на канала, подобна на джамия. Плътно ни следва тълпа от търговци с лодките си, които безразсъдно се опитват да се качат в движение на палубата. Всичко около нас е ново, възбуждащо — видът на хората, гъмжилото от лодки в пристанището, арабската музика от високоговорителя, богатият на жестове език на арабите, джамиите, животът по улиците, начинът на седене на мъжете, финиковите палми с големи ресничести листа...

Също като арабската музика, която няма нищо общо с нашата, и животът тук е по-особен. Работих няколко месеца в една арабска страна и знам от собствен опит, че това е един съвсем друг свят. Климатът, жизненият ритъм, представата за време, манталитетът и битът на хората са коренно различни от тези, които познаваме. Дали са по-добри или по-лоши, нямаме право да съдим. Просто трябва, като изхождаме от географията и историята, да ги приемем и разберем. Тук всякаква надменност е неуместна. Презирам еснафите, които съдят за една страна по това, какъв е вкусът на бирата или как се приготвя кафето, каква е храната или как изглеждат пердетата. Колко малко разбиране за историята, какво незначително на културата и бита на един народ изразява подобно отношение!

Дано социалният напредък не промени културните и етнически особености на арабските народи! Светът на бъдещето трябва да бъде пъстър и многообразен!

В светлокафявата вода на пристанището се долавят само контурите на рибите, които се стрелкат близо до повърхността. Това са кефали. От две лодки арабски рибари заграждат ятото с дълга мрежа. Подхвърлят камъни, за да държат изплашените риби вкупом и така да ги вкарат в мрежата. Уловът не е особено успешен. Кефалите се изхитряват и в последния момент подскачат над мрежата, така че примамените риби са по-малко от рибарите. И нашите въдичарски опити отиват на вятъра. Само Едвард се сдобива с ценен екземпляр — „войник“ с червени ивици, представител на вида риби, които след построяването на канала са преминали от Червено в Средиземно море.

Изведнъж водата закипява. Рибите скачат нависоко и се разбягват в паника. Да не би да ги дебнат акули? Не, четири големи афали, побратими на делфините, търсят плячка. Пред очите ни се разиграва истински спектакъл. Тъй като кефалите се задържат в най-горния слой на водата, делфините ги докопват с муцуна, като лягат настрана или по гръб. Проследявам голям делфин, който гони, плувайки по гръб, един кефал. В страха си кефалът се опитва да избяга, правейки високи скокове, но делфинът, все по гръб, неотстъпно е по „петите“ му. На края го хваща, по всяка вероятност неудобно, защото премята сребристото тяло във въздуха и този път здраво го склепва. Всичко се извършва с такава светкавична бързина, че ми е трудно да уловя подробностите. Делфините често изхвърлят с върха на муцуната си

плячката от водата, за да я сграбчат след това във въздуха. Така ставаме свидетели на рекорди, които, доколкото ни е известно, не могат да се видят в нито един делфинариум.

Първият ден на горещия континент е наситен с впечатления. Без малко да забравим рождения ден на готвача. Точно в 0.00 часа, както е прието на кораба, и ние поднасяме поздравленията си. Подаряваме му колекция от въдичарски куки и корди, които той специално си бе пожелал: „Като ми дотегне пътуването след два, три месеца, да има с какво да се разсейвам. Че то иначе може и да откача!“ Не кой да е, а готвачът! Пази боже, непременно трябва да предотвратим това!

[1] Имате ли цигари? (англ.). Б. пр. ↑

ПРЕЗ СУЕЦКИЯ КАНАЛ

Вахтеният чука на вратата още по тъмно: „Ставайте, тръгваме!“ Точно в 4.00 часа навлизаме в Суецкия канал. Движим се като по улица. Под светлината на силните прожектори на носа блестящият като огледало канал прилича на пътно платно, а боядисаните със сигнални бои буйове — на маркировъчни стълбове. Водният път, дълъг 161 км, постепенно се изтегля на юг от нас.

На мостика цари оживление. Капитанът лично поема командването, а старпомът заедно с дежурния втори помощник и пилота от канала следят курса. И от тях се изисква голямо умение.

Използването на Суецкия канал струва скъпо. За един 10000-тонен кораб се плаща такса от около 40 000 марки. При това се спестява двойно и тройно по-голяма сума, защото каналът значително съкращава пътя между Европа и Източна Африка или Източна Азия.

Денят настъпва. Слънцето се изкачва като огнена точка над пустинята и огрява широката равнинна и пясъчлива земя. Пред нас „Баяк“ навлиза в един завой на канала, сякаш си проправя път из пясъка на безкрайна пустиня. От Ел Кап, на тридесет и петия километър, пейзажът се променя. Сладководният канал, изграден едновременно със Суецкия, е превърнал някои области на западния бряг в плодородна зона. Екзотични са както горичките от финикови палми, така и мургавите египтяни в бели одежди, тръстиките и глинени колиби на селяните и не на последно място едногърбите камили. След зеления оазис идва безутешна пустиня. Появяват се селца, солни езера и отново и отново пясъчни дюни с рядка растителност. Наблюдаваме с бинокъл необичайния птичи свят от дъждосвирци и бели чапли. Вниманието ни привлича и една пустинна лисица, която се прокрадва по наклонената стена на канала. Не мога да се наситя на тази красота, макар че наред с нея последиците от войната действуват потискащо: разрушени селища, изоставени укрепителни съоръжения, огради от бодлив тел, полузарити в пясъка останки от танкове и оръдия. Видяното възбужда духовете. Започва гореща

дискусия, разпалено осъждаме изменниците на мира и прогреса в този район на света.

Малко след 11.00 часа керванът навлиза в Голямото горчиво езеро. Двадесет и шест кораба, нашият на седмо място. Съдовете в канала са най-малко на пет минути разстояние един от друг и затова минава известно време, докато колоната хвърля котва и се разминава с идващия от юг срещуположен керван.

Междувременно се опитваме да обогатим колекцията си, като хвърляме въдици в глинестомътната вода на Горчивото езеро. Но рибите определено нямат апетит в обедната жега и ние се смесваме с амбулантните търговци. Малко преди тръгването от Порт Саид качихме задължителните египетски придружвачи. При евентуално спиране в канала те ще привържат кораба. Лодките им са разхвърляни на носа и на кърмата. Оборудвани са със специални затварящи се сандъци и представляват един вид плаващ склад със стоки. Корабът заприличва на пазар. На левия борд, на десния борд, на кърмата — едва можеш да си пробиеш път. Навсякъде разтворени сергии с изкусно изковани и гравирани чинии и плотове за маса от мед и месинг, предмети, инкрустирани със седеф, кожени чанти и кесии с ориенталски мотиви, табуретки, украсени с дърворезба, камили от дърво, кожа и плат, излети от калай фигури — има хубави неща, но и много кич. Който си мисли, че може просто ей така да погледа и да отmine, познава зле тези търговци. Те те задържат, карат те да вземеш стоката в ръка, да изслушаш търпеливо от какво чудесно качество е, че никъде не можеш да я купиш толкова евтино и не само това, ами изобщо не можеш втори път да срещнеш такова нещо, че търговецът не припечелва от сделката и пукната пара. Като потенциален купувач ти си винаги „приятел“ на търговеца. Често чуваш: „Само защото си ми приятел, ще ти продам по-евтино.“ А който няма пари в брой, може да замени чорапите, ризите, панталоните, пижамите, обувките си и изобщо всичко, което притежава.

Размяната, първоначалната форма на търговията, е нещо съвсем обичайно в южните пристанищни градове. Така от английското change моряците изковаха жаргона schinchen — сменям, разменям, обменям. Изкушението да си купя някакъв хубав предмет е голямо, но после решавам, че по пътя ще намерим и по-евтини сувенири от Африка.

Пресичаме южната част на Суецкия канал. И тук, както навсякъде, отстраняват последиците от войната. Събарят руини, строят нови къщи, прочистват затлачените места на канала — скоро ще влезе в експлоатация разширението на този воден път. По протежение на брега се редуват станове с палатките на хилядите египтяни, които работят тук. Те пренасят огромни земни маси — с модерна техника, с колички, но и с кошници от лико, както фелахите по времето на фараоните. В строителните участъци, където няма техника, човешкото гъмжило е като мравуняк. По пътеките между канала и насипа потокът на работниците непрекъснато тече, а слънцето безмилостно изпраща от небето палещите си лъчи.

ЧЕРВЕНО МОРЕ ВСЪЩНОСТ Е СИНЬО

Дългоочакваният миг приближава. Пресякохме канала, пилотите и швартовчиците напуснаха кораба, Суец остана вдясно зад нас. В 16.25 часа минаваме покрай фара на Порт Тауфик, навлизаме в Суецкия канал и ето ни в Червено море!

Какво ни очаква тук? Кога ли ще идем за пръв път до кораловите рифове? Какви ще бъдат плодовете от нашия труд?

Като ръководител на експедицията не мога да не се притеснявам. Независещи от нас фактори могат да ни попречат: продължителни щормове, заради които да не стигнем до рифовете, въоръжен конфликт в този район, който да провали целия маршрут, или пък болести, които да ни направят неработоспособни...

Но, както се казва, да не чуе дяволът, вече сме почти до целта.

Вляво от нас, зад тясната песъчлива крайбрежна ивица на Синайския полуостров, се издигат огромни планини, високи от 1500 до 2600 метра. Над тях се извисява внушителният Джебел Шербал, чиито разпокъсани скални отвеси от червеникав гранит са прорязани от редица диоритни и порфирни жили. Съзираме малкото селище Тор. Преди 100 години тук е имало само няколко ниски колиби с кубична форма. Ако имаше възможност, Ернст Хекел би купил, опаковал и изпратил в родината си целия Тор — такъв, какъвто го е заварил през 1873 година. Защо ли? Защото колибите били изградени изцяло от коралови образувания, а само в едната си стена някои от тях имали повече и по-хубави коралови блокове, отколкото можело да се намерят в повечето европейски музеи.

Знаем, че крайбрежието пред Тор е осеяно с рифове и че през миналия век Хекел, Еренберг, Рансоне, Фрауенфелд и други естествоизпитатели се срещнали тук за пръв път с подводния свят на кораловото море. Може би и на нас е отредено щастието на откриватели?

Щастливи, че най-сетне плаваме във водите на богатото на корали море, изпращаме по радиото поздравии у дома: „Скъпи колеги!

Пристигнахме на двадесет и трети август в 16.00 часа. Червено море в същност е синьо. Пътуването до тук бе изключително интересно и полезно. Завършихме техническата подготовка, условията за работа на «Айхсфелд» са чудесни, заемаме се с най-главното.“

През тази нощ, изпълнени с очакване, седим на лодъчната палуба, отпиваме от питието на експедицията — сок от грейпфрут с джин и лед — и спорим, бистрим политиката и философствуваме чак до сутринта. Знойната жега е понамаляла — само 30 градуса на сянка. Появява топъл вятър, разпенената вода около кърмата фосфоресцира, над нас се издига прозрачният свод на южното небе. И мислите ни отвеждат далеч — към проблема за безкрайността, случайността и необходимостта, както и за отговорността на учения в наши дни. Хубаво е да имаш време и желание за такива разговори.

Докато траят нощните дебати, отминаваме Синайския полуостров, през протока Губал напускаме Суецкия залив и поемаме курс север-североизток по Тиранския проток към залива Акаба — единственото пристанище на Йордания. Престоят ни трябва да продължи само няколко часа. Капитанът е длъжен да съобщи, че сме пристигнали, и да уговори по-късна дата за разтоварване. С други думи, пристигнали сме само за да кажем: „Ето ни нас и «Айхсфелд», имаме такъв и такъв товар за Акаба, кога можем да дойдем и да разтоварим?“

Такива работи не бива да се уреждат телеграфически или чрез трети лица. В никакъв случай! Капитанът е длъжен лично да се представи. „Тук ще можем да разтоварим след 60 дни!“ — с тази новина капитанът се връща от пристанищните власти.

Три дни продължаваме все на юг към град Ходейда, отдалечен на около 2000 км, където церемонията трябва да се повтори.

Откъм кърмата духа силен вятър и гони пенещите се гребени на вълните. Истински божи дар! Сутринта, когато излязох от хладната каюта на палубата, имах чувството, че нещо ме удря по главата или че съм попаднал в сауна. 38 градуса по Целзий, над 90 процента влажност на въздуха — и това още в 7.00 часа. Всичко е мокро, сякаш ръми дъжд. От порите се стичат вадички пот. Добре, че е този силен североизточен вятър — да облекчи поне малко страданията ни. Изобщо тропическият климат ни създава големи трудности. Единствен йохен не усеща почти нищо от горещината. Една от светкавиците на

подводната камера не работи. Може би последици от настъпващата корозия. Часове наред търси упорито повредата. От време на време автоматично става и излиза на чист въздух. Но само след няколко секунди се връща целият облян в пот, с широко разтворени от уплаха очи и изпъшква: „Това ако не е шокова терапия!“

Струва ми се, че слънцето съсредоточава цялата си енергия върху нашия кораб. Облягам се на дървените перила на мостика, но веднага се дръпвам като опарен от нагорещена печка. Пристъпям от крак на крак — така ми горят ходилата. За обувки с тънка подметка не може и дума да става. Сигурно бихме могли да изпържим яйца на тези огнени плочи.

Въпреки зноя се налага да приключим с довършителните работи в металния контейнер. Дъхът ни почти спира, вътре термометърът показва 46 градуса по Целзий. Какво ли ще бъде още по на юг, където температурите ще продължат да се покачват? За наша радост на борда има малък плувен басейн, който постоянно се пълни с прясна морска вода. Каква наслада! Не съм и мислил, че вода с температура 30 градуса може да ми се стори толкова хладка. Да работиш при тая жега и особено докато се приспособиш е истинско мъчение. Възхищавам се от моряците, които търпеливо отстраняват с компресорни чукове ръждата от палубните надстройки. При това са добре облечени, за да се пазят от прах и отломъци. С уважение мисля и за мъжете долу в машинното отделение, които при 50 и повече градуса осигуряват спокойно плаване. Не проумявам как може да се стои и около нажежената кухненска печка.

Сега на собствен гръб разбирам защо причисляват Червено море към най-неблагоприятните за човека климатични области. Физическото и психическото натоварване са големи, така е намаленото работно време на моряците и надбавките към заплатата за тропически рейсове не носят истинска компенсация. Отсега нататък завързаната около врата кърпа, която попива потта, се превръща в необходимост. Пазим и главите си от знойните лъчи на слънцето, което заплашва да изсуши мозъците ни. Служим си с какво ли не — от бродираната носна кърпичка до овчарския калпак. Външният ни вид е най-малкото странен. Вахтеният на мостика прилича на пират, който претърсва с очи хоризонта с надеждата да съзре кораб за плячкосване. Безразлично

ни е как изглеждаме — при тези температури красотата отстъпва място на целесъобразността.

Климатът предразполага към инертност и отпуснатост, но тях на кораба не ги търпят. На обяд се отправяме към салета, обути с джапанки и облечени само с фланелки и спортни гащета. Старпомът ни връща и учтиво ни помолва да спазваме реда. В салета имаш право да влизаш само в прилично облекло, т. е. панталон, риза, чорапи и обувки. В началото този регламент ни се струваше прусашки строг, но с течение на времето разбираме, че не сме прави. Редът и дисциплината на кораба имат почти казармен характер, но без тях не може. Всякакви нарушения биха могли да причинят загуби или дори нещастни случаи. Стара истина е, че от опасна ситуация може да се излезе само когато заповедите се изпълняват стриктно, по военному. Оттам и строгият режим на борда, с който, щеш не щеш, трябва да се съобразяваш. Той не е самоцел, защото служи в крайна сметка за самосъхранение. В същност дисциплината на „Айхсфелд“ се разбира от само себе си. Взаимоотношенията са открити и приятелски.

Рейдовете пред всяко от пристанищата в Червено море имат особена слава. С най-лоша е този пред Ходейда. Корабите са наблъскани един до друг в мътната вода на плиткия залив Иза. Слабият вятър откъм морето носи задуха. Тук властвува най-неприятният климат в Червено море: средна годишна температура — над 30 градуса, относителна влажност на въздуха — повече от 90 процента, средногодишен валеж — 80 милиметра.

При какъв климат човек ще се чувства добре, зависи естествено от това, към коя раса принадлежи и къде е расъл. Средноевропейецът понася общо взето добре температура на въздуха 22 градуса и относителна влажност 55 процента. Но температура от 40 градуса и влажност 90 процента са почти непоносими за него. Такъв е климатът лятно време в Ходейда: на местния език — Al Hudaydah — пристанището на йеменската арабска република. Тук трябва да свалим значителна част от товара. Кога ще стане това, е напълно неизвестно. Приближаваме външния рейд и виждаме на хоризонта гора от мачти, която няма и няма край. Над 40 кораба чакат тук от седмици и месеци. Сред тях е и „Фюрстенберг“, приличащ досущ на нашия. Той има да разтоварва в Ходейда само 300 тона и като линеен кораб е с предимство. Въпреки това чака почти 50 дена. До нас един товарен

кораб от Югославия стои на котва над четири месеца и екипажът му се осланя единствено на надеждата, че е първият поред. Някои се изхитряват да влязат по-навътре в морето, където климатът е малко по-поносим и може да се добива питейна вода. Други, регистрирали се преди седмици, междувременно са се отбили в съседни пристанища и скоро също ще се наредят на опашката. Вносът на някои арабски страни през последните години нарасна толкова много, че пристанищата едва могат да свършат с товаро-разтоварните работи. Кеят в Ходейда е с две места и няма собствени кранови съоръжения. Трябва само да погледнем към външния рейд, за да изчислим колко дълго ще се наложи да висим тук. Гледката зад борда също не е окуражителна — водата под нас е безутешно мътна. При гмуркане едва виждаш протегнатата си длан. Влизането не си струва риска.

Дано по-скоро се махнем оттук! Но кога?

Капитанът на „Фюрстенберг“ току-що беше при нас и каза, че ако имат късмет, ще ги извикат утре сутринта. Дали не бихме могли да им дадем поне замразените бройлери? Да ги държим още два, три месеца на борда е рисковано. Освен това скоро свършва рамазанът — ориенталските пости, — така че нашите бройлери са тъкмо желаната стока. После, влезли веднъж в пристанището, ще се опитаме, естествено, да се освободим и от останалия товар. А ако „Фюрстенберг“ не успее, ние ще поемем още тук, на външния рейд, неговата стока, за да чака поне само един кораб. И ако след това ни се удаде да заемем мястото на „Фюрстенберг“ на опашката — ето това би бил истински удар. Варианти не ни липсват, но какво ще стане в действителност, не можем да кажем. Утре ще знаем повече.

Капитанът и старпомът прекарват часове наред пред радиотелефона, опитвайки да се свържат с пристанищните власти. Все някога ще се обадят. След безкрайни повиквания най-сетне някой отговаря, но в линията моментално се включват и другите кораби. Нали всеки чака с нетърпение да разбере кога ще му дойде редът. Хрумва ми сравнението за боричкане в ефира. В тази бъркотия от езици трудно можеш да разбереш нещо, долавям само едно постоянно „tomorrow, tomorrow“^[1]. Някой непрекъснато пее „My bonnie is over the ocean“^[2]. Кресливият глас звучи няколко дни подред и все със същата песен на УКВ. Някой или е перманентно пиян, или е мръднал от дългото чакане. А може би просто е тъжен.

Задухата потиска. Всяка сутрин палубата изглежда като след буря и шлейфът от изпарения виси по цяла седмица във въздуха. Сякаш всеки момент ще завали. На втори септември отбелязвам следните температури: на палубата — през деня 40 градуса по Целзий, през нощта — 32; в кабината — през деня — 27, през нощта — 23. В каютата на Герхард и Едвард температурите са с още 5 градуса по-високи. В бордовия дневник е записан вчерашният метеорологичен бюлетин от родината: „Слънчево, незначителна облачност, 16 градуса Целзий.“ Как ви завиждаме, на всички, които сте сега у дома!

Изобщо какво е станало междувременно в къщи? Как сте? Здрави ли сте? Как започна учебната година? Нищичко не знаем. Поне да ни бяха донесли пощата от Ходейда! Вече имаме нужда от малък допинг — на дълъг рейс всеки признак за живот от дома е извор на нови сили.

Колко дълго ще останем тук, е все още неизвестно. След многодневни усилия капитанът успява само да изясни, че в „скоро време ще ни дадат възможност“ да разтоварим замразената стока. Не разрешават да вземем малкия по количество товар на „Фюрстенберг“. Пристанищните власти продължават да ги зальгват. Всеки ден (в продължение на десет дена!) чуваме от високоговорителя на УКВ неизменното „tomorrow“, което се отнася до „Фюрстенберг“. Tomorrow става модна дума на борда. В нея, според настроението, влагаме черен хумор, сарказъм или ирония.

Един късен преди обед съзирам през бинокъла на края на рейда мъж, който обикаля с малката си тясна лодка между корабите. Вероятно търговец, чиято стока обаче никой не купува, защото не се задържа дълго на едно място. След два часа идва и до „Айхсфелд“. Изглежда, че с остро триъгълно ветрило на лодката използва и най-малкия повей на вятъра. Какво иска този дребен, слаб, черен йеменец от нас? Протяга съд за вода с молбата: „Water, please!“^[3] Нима за 15 литра питейна вода обикаля от кораб на кораб чак до тук? Действително йеменецът не продава нищо, иска само вода. Колко ли оскъдна е тази живителна течност! Колко оскъдна трябва да е станала тя и на корабите, щом като досега никой не му даде няколкото скъпоценни капки. Толкова вода, колкото получава сега йеменецът от нас, аз използвам всяка сутрин само за миене. Докато един моряк му напълва бидона, ние, биолозите, проявяваме интерес към рибата в

лодката. Не е много. Връзка сребристи караси, две риби-прилепи, сега вече се оживяваме, няколко големи, яркосини плаващи рака. Тези бодливи морски обитатели, които разтварят щипките си почти на метър разстояние, ни харесват. Точно такива ни трябват за колекцията. Като усеща заинтересоваността ни, рибарят решава да ни ги подари всичките в знак на благодарност. Неудобно ни е, защото си мислим, че само един такъв хубав екземпляр, обработен и изсушен, у нас би струвал 50 марки и повече. Два рака са ни достатъчни. И без това замяната е неравностойна. Пъхам в ръцете на йеменеца и една кутия цигари. Той ме поглежда, без да разбира. Очевидно критериите ни относно цената на раците се разминават.

Великолепните плаващи раци, т. н. „нептунови раци“, слагат началото на нашата колекция от Червено море. Наистина скромно начало, но на този тъжен рейд и това е нещо.

Водите около Ходейда са богати на риба. Тя се вижда от борда и то през целия ден. Хиляди тигрови костури се навъртат на големи ята около кораба. Дългите от 5 до 10 см риби се нахвърлят като пираня^[4] върху всяка хапка храна, изхвърлена през борда или изтекла през мръсния канал. Подхвърлиш ли хляб във водата, около него веднага се образува кълбо от цапаци рибешки тела. След две-три минути не остава и трохичка. Ненадейно ятото на тигровите костури се разединява. Отдолу излизат да търсят плячка лъскави като огледало пампано^[5]. Опасност грози тигровите костури и отгоре. Рибарки летят ниско над водата и светкавично ги сграбчват. Крясък на чайки ни кара да погледнем нависоко. Птиците се вият в кръг. Какво ли е станало? Ятото приближава и ние забелязваме как водата под него клокочи. Безброй риби се блъскат да излязат на повърхността. От време на време между тях се появяват и тъмните тела на делфините. Десет големи афали ловуват, гмуркат се, преследват плячката под водата, кратко вдишват, пак се гмуркат... Никакви скокове, движенията им се определят само от смяната на риболов и вдишване. Още много пъти наблюдаваме подобни картини, свикваме с тях и скоро те стават за нас нещо толкова обичайно, че ги регистрираме само с периферното си зрение.

Вечер движението под водата се усилва. Дългоопашати скатове — сами, по двойки или на големи групи — като че ли не плуват, а само леко се поклащат. В един от тях се е впило прилепало. Величествено

преминава манта, насочила напред като същински рога продълговатите израстъци на главата си. Тежко се приближават морски костенурки, острите гръбни перки на първите акули стърчат над водата. Близко до „Айхсфелд“ кацат с нежен удар на крилата и с извита във формата на дъга шия три пеликана, които убиват скоростта на полета с разперените си криле.

Става тъмно и рибите се събират в конуса на корабните светлини. Плуващите раци се раздвижват, появяват се големи червени скариди, светлината привлича малки акули. Скумрии и калмари преследват тигровите костури. Опитат ли се малките костури да се отскубнат от враговете си, калмарите излитат като стрели от водата, правят широк кръг във въздуха и падат със силен плясък обратно в морето.

Докато чакаме, използваме всяка възможност за риболов. С помощта на въдици, кепчета и заредени със стръв кошове попълваме парче по парче колекцията си. Хорст и Едвард са неуморими въдичари. За стръв им служат тигровите костури, които се хващат много лесно с кепче, както и с кашкавал, салам или месо. Отначало моряците се отнасят скептично към заниманията ни. Но след като рибите започват да се мятат една след друга около въдиците, даже и малки баракуди кълват, рибарската страст обхваща и тях. Между капитана и нашия препаратор се разразява истинско съревнование за най-добър въдичар на „Айхсфелд“. В мътната вода рибата непрекъснато кълве. Едва си допрял куката до дъното и вече нещо поривисто задърпва въдицата. Можеш да си помислиш, че си уловил най-малко петкилограмово парче. Най-често обаче това са дребни морски сомчета, които притежават невероятна пъргавина. Въдичарите са отчаяни от неуморимото им желание да кълват. Нима в края на краищата ще занесат у дома само бодливи сомове? Случва се да захапят и други видове: тюлурил, саурнда, паламуд и риба-сабя. И дамите се стараят — те измъкват първата риба-кълбо.

Още през първия ден на Едвард му се случва нещо необикновено. Кълва акула. Вярно, съвсем малка — само 60 см, — но така или иначе акула. Едвард сияе от щастие. Погледът му говори: „Е, кой ще излезе насреща ми?“ Малко по-късно капитанът улавя една тъпичка, но затова пък дълга баракуда и резултатът от мача — корабът срещу науката — отново се изравнява.

Една вечер от палубата проехтява викът на Хорст: „Бързо, мрежата! На въдицата морска лисица!“ Докато капитанът свети с фенерчето, а Хорст с усилие удържа съпротивяващата се плячка, аз се опитвам да я вкарам в мрежата. При вълнение и в мрака това съвсем не е толкова просто. Най-сетне като че ли успявам. Изтеглям мрежата по корпуса и какво да видим! Учудването ни се сменя със звучен смях: оказва се, че сме посветили цялата си въдичарска страст и сръчност на... голям стар парцал за дъски! Кой може да предположи, че на дъното на Червено море ще се намери такъв пошъл продукт на цивилизацията?

Градусът на настроението ни се покачва, когато Едвард, останал без дъх и целият облян в пот, се връща без кепче. Трескаво търсил навсякъде ключа за контейнера, а той се намирал, не щеш ли, в джоба на панталоните на Герхард, който пък отишъл на кино. Обясняваме на Едвард, че междувременно морската лисица се е отскубнала. Той просто ще се пръсне от яд: „Точно когато не какво да е, а морска лисица кълве, някои, представете си, ходят на кино!“, гласи неговият обвинителен коментар. Понеже Едвард упреква ожесточено и самия себе си, ние му наливаме за успокоение чисто вино. Крыцаваме плячката „парцалива морска лисица“ и ѝ даваме научното определение „*гаја larpus horsti*“. По-подробно описание на този нов вид морска лисица би било излишно.

Въдичарите често издърпват само празната корда, отрязана гладко като с нож точно над кукичката. Кой може да върши това? Тръгваме по следите на престъпниците: това са плуващите раци, които с дългите си, силни и остри щипци постоянно създават неприятности на нашите въдичари.

Тези инциденти не намаляват рибарската страст, точно обратното — усилват я. Не попречва дори и липсата на достатъчно принадлежности. Моряците знаят как да се справят и сами. Достатъчни са им корда, кукичка и дъска за навиване на връвта.

Днес след обяд повикват най-сетне „Фюрстенберг“ в пристанището, а утре ще го последваме и ние.

На палубата е оживено. Малко преди полунощ виждам наредените във верига въдичари и не мога да сдържа усмивката си. Картината наистина е комична. Тринадесет глави стърчат над фалшборда и слухтят напрегнато в нощта. Подръпват от време на

време връвта. След всеки две, три дръпвания — силен замах с ръката. После всичко се повтаря — без прекъсване, без умора. Самото действие се развива в душна лятна нощ под звездното небе на Ориента. Струва ми се толкова странно, че просто трябва да се изсмея на глас, което прави, меко казано, лошо впечатление на вглъбените изцяло в дейността си въдичари. Но да не бъде несправедлив — това развлечение е добре дошло за всички, то в крайна сметка служи и на нашата цел.

Ето ни и в пристанището на Ходейда. Щастливи сме, че чакахме само десет дена. До обяд „Фюрстенберг“ беше вече обработен и ние включихме главния двигател. Пилотът трябваше всеки момент да се появи. Но какво беше разочарованието ни, когато видяхме пилотската лодка да се връща. Настроението спадна под нулата. Затова пък толкова по-голяма беше радостта ни, когато след обяд ни разрешиха влизане. Ще разтоварят бройлерите през нощта и още на сутринта ще продължим. След няколко седмици ще се върнем, за да се освободим и от останалата стока. Преди това ще се отправим към най-южната точка на нашето пътешествие — Аденския залив и Джибути.

Събуждам се към пет часа. Поглеждам към слънцето, което свети точно в лицето ми, и както всяка сутрин в продължение на няколко секунди се ориентирам във времето и пространството. В кабината е приятно хладно, по всяка вероятност около 22 градуса, въздухът не е вече така влажен. Затова спяхме непробудно и дълбоко. Щом вахтеният не ни е събудил, значи не сме стигнали Баб ел Мандеб. През прозореца забелязвам скалист остров. Още сънен, питам на мостика: „Какво беше това отдысно?“ — „Остров Сейла, а зад него е Етиопия.“ Сбогуваме се с Червено море. След два часа сме в Аденския залив и в Индийския океан.

„Врата на тъгата“ или „Врата на сълзите“ — означава в превод Баб ел Мандеб, онзи воден път, по който някога стотици хиляди африканци са били отвлечани в робство. Колко страдания, колко политически интриги е понесъл този район! Потъпквайки правата на коренното население, колониалните сили си осигурили стратегически излаз на Червено море. Англия се установила на остров Перим, в Аден, Южна Арабия и на сомалийското крайбрежие; Франция окупира Джибути, а Италия превзела Еритрея и Абисиния. Джибути,

към който се приближаваме, е бил в продължение на 115 години колониално зависима област.

Бабелмандебският проток предопределя в значителна степен хидрологичните и биологични особености на Червено море. Широк само 26 км и сравнително плитък, той е единственият естествен излаз на Червено море към Световния океан, както и единствената възможност за водообмен с Индийския океан. Рязкото разграничение на океана има своето хидрографско въздействие. Както усетихме на собствен гръб, в Червено море преобладава горещ и сух тропически климат. Последица от него са много силните изпарения. Тъй като редките валежи не могат да осигурят приток на сладка вода, Червено море би трябвало да изсъхне, ако в него постоянно не постъпваше вода от Индийския океан. Но и тя е солена, поради което солеността на Червено море с течение на хилядолетия е нараснала. Естествено тя е най-висока там, където притокът от океана е най-оскъден, т. е. в северната част. Така ако солеността на океана е 3,5 процента, в Суецкия залив се покачва на 4 процента, а Червено море е най-соленото море на Земята.

Дълго ще помня пътуването през Бабелмандебския проток. От двете ни страни се издигат вулканични носове, а между тях се подават скалистите образувания на остров Перим. Планините на африканския бряг напомнят високи вулканични конуси, искрящобелият пясък по крайбрежието издава присъствието на коралов чакъл. Температурата на морската вода се понижава. Навлизаме във водообменната зона на Аденския залив, която е причина за студената, богата на хранителни вещества и следователно мътна вода. Ненадейно тя сменя цвета си. От пеленгаторната палуба ясно виждам един оловносив воден клин. С всеки метър цветът и състоянието на водата се изменят. Животинският свят става по-богат. Отляво и отдясно минават делфини, които непрекъснато се заиграват във вълната на носа. Влачат се пелени от водорасли. Сред тях гъмжи от малки рибки. Те търсят подслон даже и под дребните, колкото човешка длан, снопчета от водорасли. Ята от морски птици насочват вниманието ни към големи риби, устремили се към плячката си. Съдейки по леката дъга, в която се извиват над водата, решаваме, че са малки делфини. Чак когато няколко от тях излитат с висок скок във въздуха, разпознаваме рибите-тон. Пред тях заргани, подобно на стрели, се опитват да се спасят с бягство.

Никога не съм виждал толкова пъстър и бликащ живот на морската повърхност.

- [1] Утре (англ.). Б. пр. ↑
- [2] Английска моряшка песен. Б. пр. ↑
- [3] Вода, моля! (англ.). Б. пр. ↑
- [4] Вид сладководна хищна риба от Южна Америка. Б. р. ↑
- [5] Вид риба от сем. сафридови. Б. р. ↑

ДЖИБУТИ

Стъпваме на африканския континент, малко преди Джибути — 23 000 км² площ и 300 000 души население — да извоюва независимостта си. Засега все още е „френска територия на афарите и изасите“, окупирана от френски войници. Кварталът на белите се намира върху плато, вдадено в морето и благоприятно в климатично отношение. В падината зад чугунена ограда са отделени малките бедняшки жилищни квартали на африканците. Борещите се за свободата си афари и изаси създават неприятности на френските окупатори, затова не ни разрешават да посетим африканската част.

Джибути е важно товарно пристанище за граничещите с него страни Етиопия и Сомалия, също и междинна спирка за другите страни от този район. Широки арабски ветроходи с трапецовидни ветрила на дългите, разположени по диагонал рей, оформят картината на пристана. Те излизат в Индийския океан, натоварени догоре и нагазили дълбоко във водата. Тези пъстро нашарени морски съдове кръстосват океаните столетия наред и неведнъж са доказали годността си. Те ми напомнят приказките от „Хиляда и една нощ“ и корабите, с които Синдбад-Моряка се е отправял на изпълнени с приключения пътешествия.

Край брега на Херонското плато, в прибоя на Индийския океан, искаме да се спуснем за пръв път под водата. Но в разбунтувалия се океан видимостта не достига и метър. И понеже не ни е до приключения, излизаме от водата и използваме времето за щателно проучване на плажната ивица. По дъното на плитчините пробягват големи нептунови раци. Отскубват се светкавично от протегнатата ръка. Променяме тактиката и ги заобикаляме. В безизходната за тях ситуация раците се нахвърлят върху ни и впиват острият си щипци в ръцете и петите ни. Ивицата, където вълните се бият в брега, е истински рай за биолозите. Наоколо се тътрузят раци, провличат се морски звезди, търкалят се охлюви. Докоснеш ли витите черупки, живеещите вътре раци-пустинници се прибират и затварят изхода с

щипците си. Събираме черупки от различни миди и охлюви, между тях — мурекс и каури с формата на маслини, които известно време са служили и като разменна монета в този район. Връщаме се на кораба с добре натъпкани чанти. Можехме да вземем корали с тонове. Джибути се издига върху риф, който в продължение на много години се е враствал навътре в морето. Трябва само да поразровиш земята, за да се натъкнеш на коралова вкаменелост. Хиляди любители биха могли да украсят аквариумите си само с парчетата от корали, изровени при изгребването на един-единствен строителен изкоп.

Веднага след обяда отиваме в града. Има отлив, пристанищният залив е сух. Чапли, фламинго, пеликани и много лопатари и бекаси търсят храна в тинята. В центъра сме около 13.00 часа. Джибути като че ли е опустял. По улиците не се мяркат хора, магазините са затворени. Не се вижда никакъв търговец, нито една кола не минава по улиците. И нищо чудно, при тази жега всяко разумно същество се е свряло в някое хладно ъгълче. Ние сме единствените смахнати, които при 40 градуса зной обикалят града, облени в пот. Благодарни сме на съдбата за всеки въздушен полъх, за всяка сянка. В пощата, чието гише е затворено, голям вентилатор ни дарява така жадуваната хладина. Заставаме с разголени гърди пред него и в залата се разнасят възклицания на доволство.

В края на европейския квартал се натъкваме на малък бар, където също има вентилатори. Радваме му се като на оазис след дълъг преход в пустинята. Ледената кола има превъзходен вкус. Оставаме тук, докато слънцето хвърля дълги сенки и улиците наново оживяват. Вече не сме единствените в бара. Разчуло се е, че сме потенциални клиенти. Първият търговец ни предлага шарени кърпи, следващият хвали качеството на кожените си чанти, третият се връща непрекъснато с все нови и нови перлени бродерии. Малко по малко ни изнасят цял щанд със стоки. Според обичаите на страната се пазарим дълго за цените.

Целият спектакъл ме кара да си спомня ранния си търговски опит в Ориента. Когато отидох за пръв път с приятеля си арабин на пазара и без колебание наброих посочената сума на търговеца, моят спътник ми направи забележка. Не съм зачитал традициите. „Знаеш ли — ми каза той, — търговията при нас е своего рода състезание между търговец и клиент, нещо като премерване на силите. Той назовава една

цена и с това ти нанася първия удар. Ако не искаш да се бориш с него, го обиждаш. Затова приеми предизвикателството и отговори на удара с удар. Бори се обаче разумно, опипай противника, намери слабите му места и най-вече — не бързай!“

На същия този пазар по-късно се запознах с един златар. Синът му следвал в ГДР, затова той ме смяташе за приятел. Винаги, когато минавах покрай магазинчето, ме канеше вътре:

— Как си? Седни, изпий чаша чай с мене!

Провикваше се по посока на пазарната навалица и само след няколко минути някой от многобройните продавачи на чай пристигаше с поднос на главата. Наливаше ни силното, прясно питие в малки чашки, колкото нашенските за ракия. В такива чаши се поднася и прочутото черно арабско кафе. Говорехме надълго и нашироко за времето, за изминалия ден, за семейството и работата. И чак на сбогуване, когато вече си подавахме ръце, той ме питаше:

— Какво искаш да си купиш от пазара?

Трябваше отново да седна, да изпия още един чай, като през това време се появяваха търговците с желаните от мен стоки. Търпеливо ми показваха всичко, чакаха моя избор и не се сърдеха, ако нищо не купувах. Благодарение на тези визити при стария златар скоро всяка покупка в Ориента се превърна в истинско удоволствие за мен. По този начин се развличах и убивах времето, както правеха местните хора.

Разбира се, пазарът на Джибути предлагаше и стоки, които живо ни интересуваха. Например разнообразните, ръчно изработени предмети. За да изброя всичко онова, което ни харесваше, ще са ми необходими много страници. Във всеки случай изборът е голям — от великолепно обработени слонски бивни, кожи на леопарди, зебри и антилопи, зъби на акула, броня на костенурка до посребрени лапи на пантера. Разкошни са издяланите от абанос маски и фигури, изплетените от лико чанти и кошчета, филигранните резби от слонова кост, дървото на живота, ярките цветове на платовете, блузите и роклите! Колко умение, сръчност и усет за красота разкриват тези предмети! Ако се вземе пред вид вложеният в тях труд, ще се окаже, че повечето са евтини, даже смешно евтини. В известна степен се срамуваме да се пазарим дълго. Все пак гледаме да се придържаме към обичаите на страната, като в същото време не намаляваме особено авоарите си.

И ето, че се разиграва следната сцена: посочвам желаната стока и питам:

— Колко? Търговецът отговаря:

— Четири хиляди.

Обяснявам му с жестове, че това е лудост.

— Не струва повече от четиристотин, но аз ще ти дам петстотин.

— Но аз самият съм платил три хиляди. Няма да ти я отстъпя за по-малко от три хиляди и сто.

Внимателно търся дефекти.

— Я погледни! Тук има драскотина, там пък — чвор.

Последното ми предложение — шестстотин!

— Това е чудесна изработка и само защото ти харесва ще ти я продам за две хиляди и четиристотин.

Натискам силно фигурата с пръст и той почернява:

— Но това не е абанос, боядисано е!

След дълго пазарене се спираме на осемстотин. И двамата сме доволни. Аз, защото вярвам, че съм направил добра сделка, а той, защото наистина е направил такава. И разбира се, всички се радваме, че притежаваме няколко типични произведения на занаятчийското изкуство от Черния континент. Никой не желае да се върне у дома без екзотичен сувенир.

ПЪРВИТЕ ДНИ НА РИФА

Бързо разтовариха стоката за Джибути. Сега отново сме в Червено море с курс към най-важния пристанищен град на Демократична република Судан. Приближаваме външния рейд на Порт Судан в обедните часове на единадесети септември. Цялата област и разположението на рифовете са ни познати донякъде от описанията на моряците. Движим се покрай намиращия се южно от пристанището риф Тауъртит чак до северния риф Уингейт. Докато маневрираме, стоя до капитана на мостика и се опитвам дипломатически да го накарам да хвърлим котва колкото може по-близо до рифа. Разглеждаме заедно морската карта. „Ще застанем тук, над рифовата банка“ — сочи на картата капитанът. Бързо изчислявам с навигационен пергел разстоянието до рифа. Петстотин, най-много седемстотин метра. Изтичвам навън с далекоглед в ръка, но пяната от приборя край рифовите банки се вижда вече и с просто око. Струва ми се, че ако протегна ръка, ще я докосна. Нима мечтите ни най-сетне се сбъдват?

След дългия преход ни обзема безпокойство. А сега какво? Кога ще можем да се спуснем под вода?

— Потърпете още ден, два, три! Вероятно пилотът ще ни отведе направо в пристанището. Тогава веднага ще поискам разрешително за излизане с лодките. Утре е петък, значи неделя за арабите — няма как, ще трябва да почакате. А за гмуркане ще имате достатъчно време! — се опитва да ни утеши капитанът. Въпреки това сме малко обезкуражени. Стоим на палубата, обзети от разнородни чувства. И какво е учудването ни, когато един от моряците ни съобщава, че някакви познати искали да говорят с нас.

Познати тук, в Порт Судан? Това може да са само двамата колеги от Природонаучния музей в Берлин, които преди нас потеглиха за Червено море. Точно така. Те са. Това се казва среща! Къде ни било писано да се видим!

Днес те излизат за последен път в морето и утре тръгват обратно. Техните разкази ни настройват оптимистично. Както на рифовете край

пристанището, така и тук на външния рейд условията за работа били идеални.

След тази среща барометърът на настроението ни отново се покачва. С повишен дух сядаме на обяд. Капитанът ме извиква при себе си:

— Имате късмет. Ще мине още известно време, преди да ни пуснат в пристанището. Ако искате, тръгвайте още сега! — И това го казва с такова спокойствие, сякаш се отнася за допълнителен пудинг. Има си хас да не искаме!

От години чакахме тази възможност, месеци наред се подготвяхме усилено за нея, а сега, когато най-сетне я имаме, тя ни се струва неочаквана. Но нямаме време за колебания, товарим всичко необходимо в моторната лодка, спускаме я на вода и можем вече да потеглим!

Но — какво нещастие! Колкото и да се напругам, извънбордовият двигател не запалва. Същото затруднение имаме и с надувната лодка. Моряците от „Айхсфелд“ ни се притичват на помощ и след два часа моторната лодка е в изправност. Шестнадесет и тридесет, след два часа ще се стъмни. Имаме време само за оглед на вътрешния риф. След петнайсетина минути забелязваме в кристално чистата вода първите коралови образувания на дъното. Необикновената прозрачност на водата ни пречи да преценим правилно големината на рибите. Колко метра са това сега — два, пет или десет?

Внимателно се насочваме към тясното плато на рифа, издигащо се на половин метър над водата, и хвърляме котва върху един от големите коралови блокове. Великият миг настъпва!

Изчезваме един след друг във водата. Най-напред Йохен, нашият експерт по леководолазно дело, после Герхард, Карл-Хайнц и Хорст. След няколко секунди се показва главата на Йохен:

— Само на някакви си петдесет квадрата тук имаме работа за четири седмици!

Камък ни пада от сърцата. Карл-Хайнц възкликва:

— Направо приказка!

Герхард изпуска, пръхтейки, само едно: „Фантастично!“ и отново се гмурва, а Хорст, очарован, клати глава:

— Как може да има такова нещо? Просто невероятно!

И на мен ми спира дъхът, още щом се спускам под водата. Най-хубавите книги с илюстрации, най-добрите цветни филми за живота в кораловото море не предават действителността и наполовина. Сякаш съм потънал в огромен, пренаселен с риби аквариум. Около мене плуват стотици, може би дори няколко хиляди риби. И то какви! Не очаквах, че ще бъдат толкова много и толкова различни. А багрите? Червено, жълто, зелено, черно, бяло, синьо, виолетово — рибите просто ме заслепяват с красотата си. Палитрата на художника изглежда тъжна в сравнение с играта на цветовете, която природата предлага тук. Морски бижута — често така наричат кораловите риби. И наистина — те плуват във водата като истински скъпоценни камъни. Просто не можеш да се нагледаш! Тъй силни, тъй непознати, тъй разнообразни са първите впечатления!

В началото едва се ориентирам във видовете. Някои са ми познати от аквариума. Спомням си какво щастие беше, когато в Щралзунд можехме да покажем една единствена жълта риба-пеперуда. А сега под мене преминават цели ята. И чудното е, че не бягат и не се отказват от заниманията си. Сякаш не ме забелязват или ме вземат по-скоро за подобен на тях. Спазват определена дистанция. За да придобия обща представа, слагам шнорхел и маска и с леки удари на плавниците се плъзгам по водната повърхност. Наблюдавам пъстрата шетня под мене. От бялото, песъчливо дъно, подобно на огромни, разхвърляни каменни отломъци, се издигат кораловите блокове, гъсто обрасли с многослоести цветни корали. Гмурвам се, плувам между рифовете — след всеки коралов блок се открива нова, още по-прелестна гледка. Възкликвам от възхищение и нагълтвам, разбира се, вода. Изсмивам се над несръчността си и поглъщам още от изгарящо солената течност. Тъй като не съм предпазлив, се убеждам до кръв на варовикови корали. За да разгледам по-отблизо раните си, се подпирам не другаде, а на един червен корал. Силна болка пронизва ръката ми, кожата се зачервява, подува се, започват да се вдигат малки мехурчета. Така научавам от собствен опит, че всяко невнимателно движение в рифа се заплаща с трудно излечими рани.

За днес не сме си поставили конкретни задачи. Искаме само да се насладим на красотата и многообразието от организми в това единствено по рода си жизнено пространство.

След преливащото въодушевление на първите минути идва трезвото и делово наблюдение, осмислянето на предстоящите задачи. Докато се опомним и двата часа се изнизали. На края сядам на голям мадрепоров корал, отварям една мида-убиец и нахранвам рибите с месото ѝ. Само за миг около мен се образува истинско гъмжило. Риби-хирурзи „преследват“ носените от течението хапки, тъмнокафявата мурена излиза от скривалището си, зеленушки измъкват от ръката ми последните останки от месото. И това ако не е преживяване!

Тези първи часове на рифа се връзват дълбоко в съзнанието ми. Дори само това да бях преживял, заслужаваше си труда през последните месеци.

Но с какво да започнем? В какви рамки да се ограничим? Ще ни бъде трудно да не се увлечем в подробности. Ще употребим и много усилия, за да уловим, подредим и съхраним рибите. Предстоят ни седмици на трудна и не съвсем безопасна работа.

Още първият допир с подводния свят ни убеждава, че на всяка цена трябва да запознаем посетителите на нашия музей с живота в морето на коралите. Разбираме също, че без конкретни и непосредствени впечатления не бихме се справили с тази амбициозна цел. Решението ни е било правилно. Няма да бъде лесно, но вярваме, че усилията ни по-късно ще бъдат възнаградени стократно.

Връщаме се на кораба по тъмно и с щастливи лица се изкачваме по щорм-трапа. Екипажът се радва на въодушевлението ни и помага да дооправим техниката. Моряците поправят през цялата нощ извънбордовия двигател на надувната лодка, за да можем рано сутринта, когато потеглим към рифа, всичко да бъде в изправност. Тази вечер дълго спорим. Стигаме до заключението, че ако планираме добре спусканията под вода, ще се справим с целта на експедицията. При това голяма част от работата би могла да се свърши само с плавници, шнорхел и маска. И разбира се, най-напред трябва да изпитаме харпуните, да разберем как ще изваждаме коралите и да установим естествения строеж на рифа, като изберем район, най-типичен и подходящ за нашата експозиция.

НА ВЪНШНИЯ РИФ

Малко преди шест часа. Нашите лодки, надувната оранжево-червена и пластмасовата бяло-зелена, са закотвени над рифовия покрив непосредствено до външния край на рифа Уингейт. Йохен, Карл-Хайнц, Хорст и Герхард са вече във водата. На мене ми е възложено да ги охранявам, така че имам време да се полюбувам на утринната тишина над рифа. Слънцето стои точно над гладкото като огледало море, мъртвото вълнение лениво поклаща лодките и се разбива в стърчащите над водната повърхност коралови блокове. Плътно един до друг прелитат покрай мене пет рибояда с бели коремчета. Наблизо има останки от кораб, където те редовно си почиват. От брега появява лек, топъл и сух вятър. В далечината като бяла лента се извива равнинното крайбрежие на Судан. Недалече от него, на фона на светлосиньото небе, се вижда дълъг, черновиолетов планински масив. Слънцето стремително се изкачва по хоризонта и с всяка измината минута лъчите му стават все по-неприятни. Време е някой да ме смени.

По въздушните мехурчета и краищата на шнорхелите забелязах преди малко колегите северно от лодката. А сега виждам, южно от мене да се появяват и изчезват зелени плавници. Вероятно Карл-Хайнц, той единствен от нас има зелени плавници. Но как е доплувал толкова бързо до там? В този момент изникват и други плавници. Нима тук има още подводничари? Далекогледът слага край на заблудението ми. Ято големи риби-папагали са заети със закуската си край кораловите блокове. Бях взел разперените им опашни перки за плавници. Възбуден извиквам другите. Заедно с Йохен търсим „папагалите“. Но в плитката вода на рифовото плато се плува бавно. Непрекъснато трябва да заобикаляме кораловите храсти и да се движим покрай издълбаните от прибой пропасти. Йохен пръв забелязва току-що наръфан голям мадрепоров корал. В твърдия варовиков камънак са издълбани като със стъргач улеи от по няколко сантиметра и с ширина само няколко милиметра. Скоро откриваме и

виновниците — синьозелените риби-папагали. Без да се обезпокоят ни най-малко от присъствието ни, те продължават да пасат водорасли с приличната си на човка уста. В плоските или кръгли корали правят дълбоки резки или направо отхапват цели парчета от клонестите форми и поемат по този начин коралови полипи. Изяденият варовик помага да се смелят в стомаха клетъчните стени на водораслите. Рибите-папагали сдъвкват дори големи колкото палец и твърди като камък коралови „хапки“. Сякаш се отнася за крехък сладкиш. Колкото повече приближаваме, толкова по-ясно чуваме стържещи и чупещи шумове. Опитвам се да си представя как бих раздробил със зъби корала и без да искам, стискам устни.

Йохен леко се примъква с подводната камера към пасящите риби. Една снимка на „закусващите папагали“ би сложила великолепно начало на снимачната работа под вода. Но „коралоядците“ не проявяват никакво разбиране към съкровения ни желания и не ни допускат на разстояние, откъдето бихме могли да снимаме. Оставяме ги и се насочваме към външния риф. На самия рифов ръб ми се случва нещо невероятно. Имам чувството, че съм турист, който по невнимание е попаднал върху отвесна скала, навежда се и поглежда от тази главозамайваща височина надолу, където краят на пропастта се губи в мъгла. Без да искам забавям ударите на плавниците. Със затаен дъх се отдалечавам от рифовия ръб. Внезапно пред мене се открива безкрайна бездна, в която вися като безтегловен. Струва ми се, че всеки момент ще пропадна. Така трябва да се чувства космонавт, който излиза в Космоса, си мисля аз. Бистротата на водата позволява на погледа да проникне на дълбоко и да проследи прехода от светлозеленото на повърхността през всички нюанси на синьото чак до черното на зловещата глъбина.

Обхващат ме противоречиви чувства — радостна възбуда и трепетен смут, желание за приключения и предпазлива сдържаност. С най-голямо удоволствие бих се хванал за нещо. Нищо чудно, че на някои им се завива свят, става им лошо и не могат да преодолеят рифовия ръб.

Скоро се отказвам да плувам навътре и се връщам. Разглеждам рифа „отвън“. Каква прелест! Симфония от цветове, пред която избледнява всичко видно досега. Речникът ми не е достатъчно богат, даже и суперлативите не биха били достатъчно изразителни, за да се

опише тази картина. „Кораловият риф не може да се опише, трябва да се види!“ — писа Ернст Хекел преди повече от сто години за подводния свят около Синайския полуостров. Щом като на този велик и опитен в писането биолог му липсват думи, то аз няма защо да се срамувам от неумението си да се изразявам. Тук всичко е просто смайващо — структурите, формите, движенията, цветовете!

Застанал от външната страна на рифа, скоро се усещам самотен, изоставен и несигурен. Подобно на милионите риби около мене и аз търся закрила вътре в рифа. Плувайки покрай рифовия ръб, добивам по-цялостна представа. Там, където макар и за малко се прекъсва рифовият покрив, нарязаната коралова стена внезапно се спуска отвесно в продължение на 10–15 м към тясна тераса и оттам продължава косо надолу, където се губи в мрака на небитието. Като сенки преминават риби и ни мамят да изследваме и техните дълбини. Но на нас ни е достатъчна и горната, пропита от светлина част на рифа. Тук има най-голяма концентрация на организми. От живота, който се възпроизвежда тук, се хранят и дънните обитатели. Само в тази част от кораловата стена, която виждам, а тя е около десетина метра, в кораловия клонак между ръба на рифа и пясъчната тераса трябва да вегетират милиарди малки полипи, милиони раци, миди, охлюви, морски звезди и морски таралежи, за стотиците хиляди риби да не говорим. Изчисляването на точни данни е почти невъзможно, защото кораловата стена не е гладка, а е безразборно прорязана от пропасти, пещери, цепнатини, улеи и дупки. Растящите върху тях корали образуват понякога непроходим гъсталак. Във всяка дупка, във всяка пещера, във всеки коралов храсталак, под всяко камъче се натъкваш на живот — пулсиращия живот на кораловия риф. При това ние обхващаме с поглед само 50 — 60 метра, а рифовете се простират хиляди километри на север и хиляди километри на юг. Те ограждат по същия начин и източната част на Червено море и заобикалят почти всеки остров. От само себе си се разбира, че в музея можем да покажем само една минимална част от всичко това. Кои рифови форми са най-характерни за Порт Судан? Това не може да се установи на едно единствено място. Необходимо ми са редица изследвания.

Искам да дам знак на Йохен да продължи огледа на рифа, когато забелязвам, че преследва с подводната камера една риба-таралеж. „Боздуганът“ се чувства нападнат, нагълтва голямо количество вода

и като същинска бодлива топка се понася напред. Бодливият приятел застава пред камерата като за портрет. По-хубаво от това здраве му кажи! Но при натискане на копчето електронната светкавица засича. Йохен търси смутен дефекта. Междувременно „топката“ се свива, като че ли някой я е продупчил и изчезва в пукнатините на рифа. Сякаш за да ни се присмеят, в този момент покрай нас се изнизват цяло ято риби-папагали, които постоянно изпускат бели пясъчни облачета. Значителна част от кораловия пясък там долу, пред склона на рифа, е минала през червата на тези „коралоядци“.

Точно под лодката ни една мурена, наподобяваща огромна змия, измъква горната половина на тялото си от скривалището. Отваря муцуната си, сякаш се прозява — истинска скучаеща дама. Нашето присъствие изобщо не я интересува. Ето удобна възможност да изпробваме харпуните. Бързо донасям един от лодката и издебвам отстрани тъмнокафявия рифов обитател. Старая се да избягвам всяко поривисто движение, за да не го сплаша и да се върне в пещерата. Още по-неприятно би било, ако изпадне в паника и ме ухапе. Мурените нападали много рядко човека, но тъй като нямам опит с тях, известна предпазливост не е излишна. Със заредения харпун се целя точно в гръбначния стълб, малко зад главата. Мурената усеща опасността и понечва да се оттегли. В същия момент пускам стрелата. Стоманеният ѝ връх се плъзга край мускулестото тяло и се забива отстрани във врата. Мурената се устремява поривисто към пещерата, но забоденият в нея харпун ѝ пречи да се скрие съвсем. Все пак, колкото и да се мъча, не успявам да я издърпам. Чак когато Хорст ми се притичва на помощ и повторно пробожда с харпуна гръбначния стълб, силите на животното отслабват. С гордост оглеждам плячката си. Има поне един метър. Но когато я изваждам от водата, се оказва, че е само 60 см. Бях забравил простото правило, че във водата предметите се виждат на четвърт разстояние по-близо и една трета по-големи от това, което са в действителност. Самочувствието ми намалява още повече, когато в надувната лодка виждам еднометрова мурена, дебела колкото човешка ръка, Карл-Хайнц я харпунирал. В сравнение с нея моят улов е просто червей. Успокоявам се с надеждата, че може би ще обогатя колекцията с по-рядък вид.

Ако продължаваме в същия дух да улавяме или фотографираме всяко интересно животно, няма никога да обхванем цялото. Така или

иначе, днес ние сме се посветили на бегли визити тук и там. Обхождаме на етапи целия риф Уингейт, хвърляме на няколко места котва, ориентираме се под водата за строежа на рифовете и затвърдяваме по този начин първите си впечатления. Макар конкретната картина навсякъде да е различна, полека-лека се оформят и общите неща.

Междувременно палещите лъчи на слънцето така са нагорещили лодката, че направо можеш да се изгориш на пейките. И всеки скок в топлата вода (30–32 градуса) е истинско избавление. При тези водни температури не е студено без неопренови костюми. С увеличаване на дълбочината температурите съвсем слабо намаляват. Първ установява това Карл-Хайнц, който измерва на 20 м дълбочина 30,1 градуса — само с 0,3 градуса по-малко, отколкото на повърхността. Тази минимална разлика не се усеща от тялото. И все пак то отделя топлина. Затова след дълъг престой във водата горещината навън, макар и само за момент, ни се струва приятна. В зависимост от личните предпочитания си изработваме стереотип за престой във и над водата. При тези условия ще издържим на рифа от сутрин до вечер. Изразходваме много енергия, но нямаме апетит, не усещаме и жажда. Наистина използвам дневно по три бутилки чай, но от тях само половин бутилка за пиене. С останалото количество изплаквам гърлото си и махам солта от устните си всеки път, когато изляза на повърхността. Липсата на жажда се обяснява с това, че постоянно сме във водата и не се потим.

Часовете на външния риф минават неусетно. Бутилките със сгъстен въздух отдавна са празни. Но само с шнорхел и маска също могат да се правят интересни наблюдения. Вече поизморен, плувам покрай рифовия ръб. Под мене, над мене, около мене, накъдето и да погледна, навсякъде виждам корали. Формите им напомнят малки дървета, храсталаци, паници, подпори, огънати телове, корички, полукълба, спираловидни ленти, боздугани, чаши, пчелни пити, ветрила, чадъри и големи кръгли маси. Цветовете варират от бледожълто, светлокафяво и синьозелено до теменуженосиньо, виолетово и яркочервено. Коралите са твърди като камък, еластични или меки, изключително здрави или лесно чупливи.

Това многообразие от видове и форми ме довежда до състояние на въодушевление и отчаяние едновременно. Отчаян съм, защото не

мога да се оправя сред изобилието от видове, често даже не знам към коя група да причисля този или онзи вид или пък не съм сигурен дали изобщо се касае за корали. Датският зоолог Петер Форскал, посетил Червено море през 1742 година, пише: „Прилежният наблюдател ще открие в тези рифове само за един ден повече непознати неща, отколкото на друго място за цяла година.“ В това отношение промени няма. Дори биолози, които в продължение на много години се занимават с научни изследвания в определена област на рифа, откриват при всяко следващо спускане под вода нови неща.

Коралови градини — нима това определение не напомня за лехи с цветя и разпукнати пъпки? То трябва да предизвика точно такива асоциации. Как иначе непосветеният би могъл образно да си представи този подводен свят!

Известни биолози са сравнявали кораловия риф с огромна изложба на цветя, с пъстри полски ливади и цъфтящи каменни градини, които „превъзхождат приказната красота на вълшебните градини на Хесперидите“ (Ернст Хекел). Може би е малко пресилено, защото доминиращите в рифовете на Червено море каменни корали разтварят „пъпките“ си едва на тъмно. Все пак сравненията имат известно покритие. Когато плувам над местата с кожести корали и аз имам чувството, че под мене се поклаща цветна алея. А там, където в сянката на дълбините и пещерите роговите и каменните корали са разтворили полипите си, ми се струва, че виждам отрупани с пъпки храсти и дръвчета. Как ли изглежда всичко това нощем, когато каменните корали блестят в цялата си красота!

Непосредствено под рифовия ръб се натъквам на един гониопоров корал. Той прилича на кръгъл кактус без бодли с диаметър около 25 см, покрит по цялата си повърхност с цветни пъпки с дълги дръжки. Внимателно отрязвам с подводничарския нож находката си от варовиковата скала, поставям я в пълна с вода торбичка и я отнасям в лодката. За моя радост гониопората продължава да държи пъпковидните си полипи разтворени. С лъчево разположените около устния отвор тентакли полипите очебийно напомнят цветни пъпки. Тялото е оформено като цветна чашка, а пипалата — като венчелистчета. С пипалата си коралите улавят плаващите във водата дребни живи организми, като се изхранват предимно с планктон.

Каменни цветя — наименованието на тези организми е много точно. Нищо чудно, че чак до XVIII век са ги смятали за растения. През 1706 година граф Марсили установил чрез точни наблюдения, че „благородният червен корал е истинско растение, което носи в кората си млечен сок, има пъпки и плодове“. Едва през 1723 година френският лекар и естественик Андре дьо Пейсонел открил, че пъпките на каменните корали са полипоподобни животни, но Френската академия, на която той най-напред съобщил откритието си, го отхвърлила с подигравка.

Тъй като изследването на коралите е труден процес, минало доста време, докато новото познание си пробие път. През 1834 година немският зоолог Еренберг, който изследвал продължително време кораловите рифове на Червено море, се обърнал към колегите си с думите: „Многобройните ми наблюдения на живи корали доказват, че е изключено те да имат растителна природа, като едновременно с това трябва да се признае очебийната прилика във формите.“

Точното проучване на каменните корали е сложно, защото при допир полипите бързо се оттеглят във варовиковата черупка, а щом се извадят от водата, тъканта им веднага изсъхва. Остава само скелетът — това, което неспециалистите разбират под думата „корал“. Искам сам да се убедя и погалвам нежно гониопоровия корал. Полипите съвсем леко се отдръпват, усещам корала коприненомек. Посягам по-грубо. Полипите се скриват и коралът се покрива със слузеста обвивка. Ако сега го извадя от морето, воднистата му тъкан ще изсъхне и ще остане само твърдият варовиков скелет. „Превъплъщението“ на коралите отдавна е било забелязано. За него научаваме още от стиховете на римския поет Овидий:

Както корала,
който допре ли въздуха,
изведнъж се втвърдява...

Старите гърци нарекли коралите, чието меко и нежно тяло при допир се превръща в камък „*koae halos*“ — „морска девица“, откъдето се образували думите *coralia* и *corallia*. Тези „морски девици“ са създали доста затруднения на учените.

Това, с което някои украсяват скрина или библиотеката си, представлява само скелетът. Под лупа повърхността му изглежда надупчена като решето. Полипите обитават тези дупки-килийки. От

броя на отворите може да се види, че един корал има стотици, хиляди, даже милиони нежни полипи. Те са съединени помежду си с жива тъкан и образуват здраво споено тяло. Особеното при тях е, че сами строят и постоянно уголемяват варовиковата черупка, върху която живеят. Те отделят в основата на крачетата си и под свързващата тъкан калциев карбонат, който извличат от морската вода. Така непрекъснато образуват нови и нови варовикови черупки и секунда след секунда, час след час, с всеки изминат ден, месец и година, с векове и хилядолетия кораловият риф расте.

Благодарение на постоянното отделяне на калциев карбонат от полипите, някои каменни корали „израстват“ годишно с 5 до 30 мм. Има и такива, които достигат 30 см. На колко ли години е 25-сантиметровият гониопоров корал в нашата стъклена банка? На двадесет, тридесет или четиридесет? Не мога да отговоря на този въпрос. Прекалено много фактори влияят върху растежа, най-вече светлината и топлината. И то топлина от 25 — 27 градуса, защото точно тази температурна амплитуда стимулира химичните процеси на поемането и отделянето на варовика. Светлината е необходима на зооксантелите — едноклетъчни, зелени, симбиотични водорасли, които се развиват масово в рифообразуващите корали. Те ги снабдяват с растителни хормони и витамини и с освобождаващия се при фотосинтезата кислород, а вземат от тях азотни и фосфорни съединения и предимно въглероден двуокис. Чрез интензивната му консумация те ускоряват процеса на отделянето на варовика, а по този начин и образуването на скелета при коралите. Поради тази причина каменните корали се срещат само във води, където прониква достатъчно слънчева светлина. Тук се образуват и рифовете. Част от точно такъв риф искаме да пренесем в нашия музей.

Чак към 22.00 часа се събираме в салета, за да обсъдим положението. Потъваме в креслата изтощени и изранени. Лодките отново са на палубата. Аквалангите са напълнени, Йохен е проявил първите черно-бели филми, с които изпита трите подводни камери и е доволен от резултата. В каютата на Едвард са събрани препарираните риби: морски сом, една баракуда и малка акула.

Нашият Еди е отпаднал, горещината му създава големи грижи.

Щом напусне каютата и стъпи на палубата, лицето му се облива в пот. Ето защо му е трудно да препарира навън. Другата причина е, че

рибешката кожа, която трябва да бъде снета за дермопластика, при високите температури бързо изсъхва и се втвърдява.

Едвард намира все пак изход — урежда работилницата си в сравнително хладната умивалня. За съжаление обаче тя може да побере само една по-голяма риба. И така, докато ние обикаляме рифа, Едвард седи в тясната тоалетна и препарира. Да се върши добра работа при тези условия никак не е леко.

Скоро и Едвард слиза при нас под водата, за да се запознае на място с обстановката, която ще трябва по-късно да пресъздаде в Щралзунд.

Но не ни потръгва от самото начало. Отстрани изглеждаме, сякаш някой ни е влачил през трънак, облечени само с бански гащета. Явно тук няма акули, иначе нашата обилно течаща кръв би ги привлякла.

Все пак трябва да сме нащрек. Всяко невнимание или по-енергично движение се заплаща с рана. Опасността е най-голяма около насечения и покрит с корали покрив на рифа, където е плитко и водата подхвърля тялото насам-натам. Отвсякъде се подават каменни корали с формата на връх от копие, ножче за бръснене или ренде. След пет или седемчасов престой във водата кожата така се размеква, че и най-незначителният допир причинява одраскване.

Това не би било трагично, ако драскотините не се инфектираха от кораловите полипи; при тропическия климат те се превръщаха много скоро в гнойни рани. И на опитни моряци се случва заради някоя по-голяма драскотина да пазят в продължение на дни и седмици леглото. За да предотвратим този риск, от утре ще носим защитно облекло. А лек сигурно има. Обръщам се за съвет към втория механик, който завежда санитарния надзор на кораба: „За съжаление, не мога да ви бъда особено полезен. Най-добре е с кислородна вода. Утре ще се погрижа да има прясна. През следващите няколко дни обаче не бива да влизате във водата.“

Ама че го каза! Точно сега, когато трябва да използваме всеки час!

РИФОВА КОЛОНА

Пред нас са разтворени чертежите на бъдещата рифова диорама. Тя трябваше да бъде с дължина пет и височина два метра. Поне с такова намерение напуснахме Щралзунд. Сега вече знаем, че подобна диорама не би предала задоволително картината около рифа. Би трябвало да се покажат различните рифови структури и то не хоризонтално, както бяхме предвидили, а вертикално. Що се отнася до структурата и състава на животинския свят, рифът се променя по-малко по хоризонтална и значително повече по вертикална линия. С всеки метър дълбочина рифът изглежда другояче.

— Какво ще кажете, ако издигнем в музея рифова колона? — питам аз. От научната литература знаем, че тези колони обединяват най-важните качества на рифа. Сега със собствените си очи се убедихме в това и получихме конкретна представа за големината и вида им. Почти навсякъде, където кораловият риф се спуска косо към дъното, от ерозията на рифовия комплекс се образуват самостоятелни рифови колони.

Герхард веднага подема мисълта ми:

— Това би било правилно, защото практически всяка рифова колона притежава типичните структурни елементи на рифа: рифов покрив, рифов ръб, рифов склон и преден риф, върху който се намира самият риф. Върху колоната се срещат всички видове корали, населена е също като другите коралови райони с различни морски обитатели и размерите ѝ позволяват да я пресъздадем в естествена големина в музея.

— Колко са високи колоните в рифа Уингейт?

— Най-хубавите са разположени върху една тераса на десет метра дълбочина, другите се намират близо до морската повърхност, трети пък са с височина от три до шест метра. Диаметър някъде между два и пет метра.

— Бихме могли да се спрем на най-подходящата по големина колона за нашия музей. Дали ще се побере в голямата витрина?

Да, ето това е решението. Голямата витрина има размери 2,60 м на 3,50 м, висока е 9 м и минава през трите етажа на изложбата. Хорст е въодушевен:

— Представете си само ефекта! Посетителите ще имат възможността да разглеждат диорамата от всички страни и от различна височина. За рибите около и над колоната също ще има достатъчно място. Точно така — рифова колона и нищо друго!

Естествено, не е възможно да се раздробят една рифова колона на хиляди парчета, да се пренесе в Щралзунд и там наново да се сглоби. За едно такова начинание ще трябва да изкопаем и извадим повече от 100 тона коралови образувания. Понеже рифовата колона се състои от плътен варовик и само повърхността ѝ е обрасла с коралов хрусталак, раздробяването би могло да се осъществи единствено чрез взрив или с компресорни чукове. Това обаче би било колкото трудоемко, толкова и безсмислено, защото коралите са много чупливи. Всяко камъче, което се търкулва надолу по рифовата стена, натрошава по пътя си към дълбините други корали. Затова в музея ще излеем на място рифовата колона от бетон и ще закрепим после на нея оригиналните корали, извадени един по един от морското дъно. Това, разбира се, не бива да става хаотично, а да отговаря възможно най-точно на действителните съотношения.

А какви са естественият състав и разположението на кораловата фауна около рифовата колона? Това е следващата ни задача.

С ИЗМЕРИТЕЛНО ВЪЖЕ И ПОДВОДНА КАМЕРА

Лодките ни пак са закотвени пред външния риф. По време на една предварителна обиколка се спряхме на една рифова колона и сега трябва да я измерим, екипираме, фотографираме, да установим кои коралови видове се срещат на нея, как се разпределят, както и да извадим образци за научната сбирка. За да не губим време, спираме се на колони на дълбочина не повече от 5 метра. Да се спускаме по-дълбоко би било нерационално. Престоят ни под вода е ограничен от запасите въздух. На плитко той стига за 90 минути, но с увеличаване на дълбочината и налягането, особено при по-интензивна работа, изразходването на въздух значително нараства. Като се вземат предвид честите спускания, става ясно, че нямаме време за губене. Затова никакво размотаване и на работа!

Не би могло да се каже, че сме фотогенични. Защитното ни облекло от лен не е красиво, но затова пък много практично. То ни предпазва от кожни наранявания и е поносимо въпреки горещината. Оставихме ефектните неопренови костюми на кораба, защото при тези температури сърцата ни биха спрели още щом ги облечем. И тъй като няма да изнасяме шоу, а ще вършим сериозна научна работа, все едно ни е как изглеждаме.

Герхард и Карл-Хайнц предприемат първите изследвания. Въоръжени с измерително въже, маркировъчни жетони и бели плочки за писане, те се спускат чак до основата на рифовата колона. С Хорст направляваме измерителното въже от повърхността, поемаме предназначенията за научно идентифициране корали и животински проби и ги предаваме по-нататък в лодката на Едвард, който ги подрежда с вещина. В това време Йохен прави снимки в едър план на кожестите корали върху съседната рифова колона.

Пред нас е неизбродният океан. Тъй като вдигаме доста шум под водата, не са изключени и непредвидени срещи с акули. Един от нас стои винаги на пост горе на повърхността, за да сигнализира навреме

за опасността. Може би тази предпазливост е прекалена, но сигурността си е сигурност. Измерителното въже с маркировъчните жетони и червения буй се поклаща декоративно върху рифовата колона. Решаваме най-напред да проверим дали сме свикнали приблизително точно да определяме обемите и разстоянията под водата. Така бихме си спестили неудобствата и загубата на време при измерванията. Засега проверките показват, че все още не можем да бъдем обективни. Следователно подробните измервания са неизбежни. Това съвсем не е толкова просто. Въжето постоянно се заплита в клоната на каменните корали. Тъкмо сме го освободили от единия хрусталак и то вече се омотало в друг. Дори ръцете и краката ни се оказват пречки, макар и лесно преодолими. Не мога да сдържа усмивката си, когато виждам как Герхард и Карл-Хайнц жестикулират, сякаш призовават духове. Те не могат да обсъдят хода на работата, нито да си кажат, провиквайки се, резултатите. Затова се налага да се разбират с жестове и мимики, при което, естествено, се получават и недоразумения. Герхард седи на 10 м дълбочина върху един коралов блок и съвършено спокоен, сякаш е в кабинета си, скицира предадените му от Карл-Хайнц данни. Изобщо не го интересува какво става наоколо. А точно зад гърба му се прокрадва еднометрова баракуда. Йохен ми я показва от съседната рифова колона. Тъкмо се каня да предупредя Герхард, когато йохен ми дава знак, че сам ще направи това. Той познава още от Куба тези елегантни морски обитатели, от които в някои райони се страхуват повече, отколкото от акулите. Той знае и какво е поведението им спрямо водолазите. Без колебание се отправя към баракудата и гледай ти — тя наистина го заобикаля, като не го допуска на повече от 4 — 5 метра до себе си. Още няколко пъти ще видим как тези разбойници се приближават, когато вдигаме шум под водата. Вероятно любопитството им е по-силно от страха, макар и да поддържат респектираща дистанция. Герхард не се смущава от срещата с нахалния посетител и невъзмутимо продължава да скицира големината, формата и контурите на колоната. Попълва данни за находищата на коралите и другите рифови обитатели. Всичко това трудно може да се запечата само с една снимка. Дори при относително добрата видимост в Червено море детайлни снимки на повече от 5 м са възможни само с изключително добра техника. Ние комбинираме методите и обхващаме онези части от

рифа, които ни интересуват, както с научни скици, така и с фотографски снимки отблизо. С последните литри въздух в бутилките Герхард и Карл-Хайнц успяват да завършат първия работен етап. А сега — нагоре, кратка почивка, уговаряне на следващите задачи, смяна на аквалангите и отново на работа.

Въз основа на скиците набелязваме онези места, които трябва да се изследват и фотографират систематично. На много от коралите закрепяме табелки с номера. Сега започва работата на Йохен. За да могат да се обхванат етапите на развитие, той прави снимки с различен ракурс. След това се заема с фотодокументирането на обозначените от нас коралови храсти. Всеки отделен корал трябва да се заснеме многократно: веднъж сред околната среда, после сам и на края в едър план няколко снимки на повърхностни детайли. Всичко се заснема на цветен филм 6×6 см. За съжаление цветните филми „Орво“ са само с 12 кадъра и това ужасно ядосва Йохен. Непрекъснатото редуване на трите процеса: изплуване, сменяне на филма и пак гмуркане отнема много време. Номерираните корали се отсичат с чук и длето и се занасят в лодката. Кораловите проби са ни необходими, за да можем при обработката точно да определим видовете. Нашият метод на работа е да колекционираме експонати с точни данни за находищата, присъщата им фауна, вида им в живо състояние, така че по-късно по всяко време да знаем кои екземпляри от кой риф, от коя колона и на каква дълбочина са взети, каква е фауната около тях и на кои снимки са заснети. Така събраният материал има висока научна стойност. При тази деликатна и трудна работа часовете се изнизват неусетно. Едва ни остава време да хвърлим по едно око на разнообразните видове риби, които се суетят наоколо. Недалеч от нас една морска костенурка загребва водата с бавни и силни движения. Карл-Хайнц не издържа и се спуска след нея. Кой не би се поблазнил от мисълта да бъде „повлачен“ от това първобитно животно из лабиринта на кораловия риф, да си представи за малко, че е самият Кусто... Но нищо не може да се направи, рифовите колони ни „зоват“. Още повече че трябва да изследваме няколко от тях, за да можем по пътя на сравнението да получим данните, необходими ни за диорамата.

Още половин час се гмуркаме над рифовия покрив само с шнорхел и маска. Чак сега всеки може да се спусне там, накъдето го влече. Тук не е нужно да следим постоянно за сигурността си, но

въпреки това се задържахме в ограничен район, за да се виждаме един друг. На практика това съвсем не се оказва толкова лесно. Изкушението е голямо. Ето тук ято риби-носорози, там — още едно, по-нататък — пещера. Само миг и може да се изгубим в разклонения риф. Наистина опасностите, които ни грозят, не са големи, но може да се случи някой от нас да се загнезди в дупка или да загуби съзнание в момент на слабост. Това няма да бъде трагично, ако колегата го забележи. А ако не го забележи?

Оставаме в близост до залива. Едвард събира миди и охлюви, Хорст наблюдава поведението на рифовите костури в отделни райони, Карл-Хайнц се опитва да улови няколко риби-ястреби. Герхард търси в дупките и пещерите морски таралежи и звезди, а Йохен извъртява цял филм за огромните актинии, от които и аз се интересувам. Близо до рифовия ръб виждам една обитаема анемония. Разположените плътно едно до друго пипала на това половинметрово каменно цвете се люлеят като дълги тънки пръсти в ритъма на водата. Горко на рибите, които попаднат в тази гора от тентакли! Веднага от всички страни ги обгръща и парализира актиниевата отрова, а торбообразният стомах ги поглъща. Подобна „интервенция“ явно не заплашва двете риби под мене, оцветени в кафяво и бяло. Те плуват спокойно между пипалата и се сгушват в рифовата анемония, като че ли са си у дома. Това е двойка анемониеви риби. Предпазни вещества в кожата им пречат на пипалата да влязат в действие. Тези риби са много забавни. Също като при някои семейства те са в постоянен конфликт. Обикновено далеч по-дребната мъжка риба претърпява поражение. Но когато съперник заплашва да се настани в жилището им, те с общи усилия го защищават. Изобщо всяка риба, която доближава анемонията, бива атакувана от тези дребни, пет-десетсантиметрови приятели така яростно и ожесточено, че неприятелят много скоро се вижда принуден да напусне полесражението. Със закрилящата ги в гръб гора от пипала анемониевите риби храбро отбраняват дома си. С бягство се спасява даже един четиридесетсантиметров костур, когато двамата го нападат изневиделица. Двойка риби-пеперуди, най-злите врагове на неохраняваните коралови актинии, бродят наоколо. Очевидно те имат вече лош опит с агресивните обитатели на моята актиния, защото я заобикалят отдалече.

Я да видим как ще ме приемат анемониевите риби! Спускам се бавно надолу. Едва съм се приближил на метър разстояние и те се нахвърлят така внезапно върху ми, че инстинктивно се дръпвам. Погалвам с ръка месестите пипала на огромната актиния, но по-голямата риба здраво ухапва пръста ми. Истинска жена! Слисан от толкова голямата безочливост, преглъщам обидата, изплувам и напускам района на анемониевите риби. Болезнена и поучителна среща.

като приключим с подводните работи, за нас започва втора смяна. Колкото и да сме уморени, допълнителната работа също трябва да се свърши. Едвард и Карл-Хайнц се грижат за екипировката и аквалангите, Йохен — за подводните камери, а аз — за извънбордовите двигатели. Всички уреди, преди всичко Чувствителните дихателни автомати, се измиват основно със сладка вода. В противен случай морската вода може да ни изиграе лош номер. Герхард и Хорст поставят всичко на мястото му: рибите — в аквариума на задната палуба, а материала, който подлежи на бързо разваляне — в хладилника. След много часове под вода ни струва не малко усилия да работим на палубата под безмилостните тропически лъчи. Това са най-напрегнатите и неприятни моменти през целия ден. И така — прибираме уредите и току-що набраните морски плодове, вземаме по един душ и сядаме на масата. Обикновено сме толкова уморени, че нямаме никакъв апетит. Жалко за вълшебните ястия! Утешавам се със старата истина, че колкото по-малко се храниш, толкова по-здрав ще бъдеш.

След кратка почивка дългът отново ни зове. Каменните корали трябва да се разтоварят и обработят, кожестите корали, морските краставици, морските звезди, раците и другите морски обитатели, които се разлагат — да се консервират в алкохол и формалин, рибите да се подредят в хладилника, да се поставят в ред лодките. Аквалангите също трябва да се напълнят. Отдавна вече е тъмно, а нашият компресор продължава да боботи на палубата, пълни бавно със сгъстен въздух бутилка след бутилка. Дори машината не може да достигне капацитета си при тези високи температури. Самите бутилки така се нагорещават, че се налага да ги охлаждаме с мокри кърпи.

След такъв ден остават малко сили и време да попълваме дневниците, да стъкмяваме риболовното имущество и да

класифицираме улова. Уморено махвам с ръка, когато капитанът подава глава в рамката на вратата и пита:

— Ей, биолог, какво ще кажеш за един класически скат?

— Утре пак ще ставаме в 4.30 часа.

Протягам се с наслада, мислейки с благодарност за откривателя на леглото. Силното хъркане от съседната каюта не е в състояние да ми попречи. Вече не страдаме от безсъние.

КОРАЛИТЕ СЕ ВДИГАТ С „ПАРАШУТ“

Повече от седмица сме на котва в рифа Уингейт. Ден след ден от сутрин до вечер работим на кораловата банка. Съсредоточаваме усилията си в изваждането на корали. Първите съдове са напълнени, но ни остава още много работа. Според пресмятанията, за да създадем рифовата диорама, са ни необходими около 7,5 тона варовикови корали, няколкостотин риби и много други рифови обитатели. Най-важните, разбира се, са коралите. Кой знае дали на следващите ни спирки в Червено море възможностите ще бъдат толкова благоприятни. Утре „Айхсфелд“ ще влезе в пристанището на Порт Судан, следователно днес ще трябва добре да се потрудим. На рифа сме дълго преди закуска. Нашата малка флота се е увеличила. Елмеханикът ни докара сал, чиято платформа е много удобна за складиране на коралите. Излиза вятър, вълните се пречупват над плиткия покрив на кораловата банка, лодките неспокойно се поклащат във водата. Йохен и Герхард са вече долу. За коралите отговаря Герхард: той най-добре се ориентира, очакваме да извади и най-хубавите екземпляри. Най-напред маркира всички корали, които Йохен е фотографирал. Едновременно с това обозначава онези от тях, за чието изкъртване са нужни повече водолази.

Събирането на сувенирни корали не представлява никаква трудност. Можеш да ги откъснеш от рифовия покрив и без да се гмуркаш. Важното е да са хубави и не много големи. Ние обаче търсим не какви да е, а избрани видове с определена форма и големина. Не само че не е лесно, понякога дори е съвсем безуспешно. Докато двама от нас подготвят изкопаването на коралите от склона, останалите се опитваме без акваланги да наберем, колкото е възможно повече, от тези разкошни плодове на морето. Ограниченото количество сгъстен въздух пазим за по-големите дълбочини и по-големите корали. Работата с шнорхел, маска и плавници може да бъде дяволски напрегната. Постоянното редуване на гмуркане и изплуване отнема много сили. Добре поне, че разклонените като храсти варовикови

корали се откъсват сравнително лесно от кораловата скала. За разлика от тях по-масивните екземпляри, разположени в една равнина, ни довеждат до отчаяние. С вековете те са се превърнали в живи скали, заемащи не малки площи. Откъртването им е безсмислено, защото тежат по няколко тона. За отчупването на половин квадратен метър твърд мадрепоров корал отива около половин час. Кратко вдишване, спускане, закрепване на длетото, замах с чука, удар след удар, изплуване, силно вдишване, изтласкване на водата от шнорхела, отново вдишване и надолу, работа с длетото и пак нагоре. С кратки почивки това продължава 40 минути. Колко съм радостен, когато на края все пак успявам!

Случва се след продължителен труд да установим, че коралът или е прекалено голям, или не може да се откърти, или пък се оказва масивен блок, който не сме в състояние да пренесем. Въобще транспортирането на корали под вода е труден процес. Ако се намират под лодката, е сравнително лесно да се изнесат нагоре. А ако са подалече? Не е възможно непрекъснато да преместваме лодките. Доволни сме, ако успеем да ги закотвим на удобно място над рифа, където се разливат вълните. В крайна сметка нищо друго не ни остава, освен да пренасяме на ръка. Особено на дълги разстояния това съвсем не е проста работа. Едва ти се удава лекичко да повдигнеш корала от дъното. Но друг изход няма, гмуркаш се, вдигаш корала, плуваш, докато ти стигне въздухът, излизаш, влизаш, продължаваш да мъкнеш... И все така, докато се добереш до лодката.

Започваме къртенето на големите коралови храсти. На дълбочина 15 м има разкошни акропорови корали с диаметър 2 м. Отгоре изглеждат като огромни чинии. Йохен и Карл-Хайнц се спускат с аквалангите. Носят ломове, въжета, чукове, длета и брезентови чадъри, които приличат на малки парашути. Те ни вършат добра работа. Преди да отсечем акропоровия корал, връзваме здравите му клони с въжета за „парашута“. За да му придаде подемна сила, Йохен изважда от устата си дихателния маркуч и подлага мундщука под платнището. Излизаният под налягане въздух от бутилката издува и издига чадъра нагоре като балонен купол. През цялото време храстът се придържа здраво, за да не се обърне при работа с длетото. Докато Карл-Хайнц подлага лома, Йохен замахва с големия ковашки чук. Дръжката вече е почти отсечена. Сега трябва много да се внимава, крехкото коралово

колело да не се преобърне и като стъкло да се разтроши на хиляди парчета. Затова Карл-Хайнц дълго стърже с длетото, а Йохен балансира. Най-сетне коралът се помръдва, леко се поклаща на прикачените въжета и като безтегловен се плъзга нагоре. Увиснал на оранжевия чадър, той представлява наистина странна гледка. Малко преди да стигне водната повърхност, Герхард и аз го поемаме и пренасяме до сала. Предаваме го на Хорст и Едвард. Тяхната работа е неприятна, защото през целия ден са изложени на знойната жега. Освен това трябва внимателно да преценяват всяко движение сред капризната си стока.

За да натоварим голямата акропора непокътната на сала, са необходими усилията на четирима от нас, понякога дори и на шестима. Все едно че пренасяме художествено произведение от стъкло. При най-малкото докосване се долавя специфичен звук и част от скъпоценния корал вече е отчупена. По-лесно би било да жонглираш със сурови яйца.

За да пестим време и въздух, се разделяме на групи. Едната кърти долу коралите, другата ги поема и пренася на сала, а третата ги подрежда. Така постепенно овладяваме добива на корали до съвършенство.

Късно след обяд салът е пълен догоре. Докато го откарат до кораба, докато го разтоварят и върнат отново при рифа, ние се отдаваме на заслужена почивка. С наслада се изтягаме под обедното слънце. Охладените ни тела приемат със задоволство горещата му ласка. Минава доста време, докато се стоплим. И една лека закуска не е излишна. Черен чай и малко плодове съживяват духа ни. Само Йохен не си разрешава паузи и непрекъснато се страхува, че ще изпусне най-хубавия мотив. Стои неотлъчно с камерата под вода, за да запечата на фотолента всичко онова, което изобщо може да се заснеме. Хвърля ни поглед, пълен с упрек, който казва: „Как може да се намирате в най-красивия кът на морското царство и да лентяйствувате!“ Усърдието му ни подтиква отново да се спуснем в огромния аквариум под нас.

Този път ме очароват тридакните, мидите-убийци, които не са рядкост върху рифовия покрив. Към тях принадлежат най-големите миди, познати до днес. Те достигат дължина 1,5 м и тегло повече от 200 кг. В една такава мида е била намерена и най-голямата срещана досега перла, тежка 7 кг, дълга 23 см, широка 14 см и висока 15 см. Но

перлите не ни интересуват, макар че не бихме се отказали от някой хубав екземпляр.

Дали тридакните наистина са толкова опасни за водолазите, колкото се разказва? Опитният ми обект е 30-сантиметрова мида, наполовина сраснала с кораловата скала. Двете масивни черупки зоят разтворени. Между тях проблясва в красиво синьо месестото мидено тяло. Как ли ще реагира, ако я доближа? Само за опит размахвам ръцете си на около метър и виж ти — още щом сянката ми пада върху нея, тя светкавично и с трясък се затваря. Същото се повтаря и със съседната мида. Опитвам се безуспешно да я разтворя със здравия подводничарски нож. Не помага дори малкият лом. Колкото повече усилвам натиска, толкова по-здро се свива. Що за мускули имат тези миди? Ако между черупките им попаднат ръка или крак, неминуемо ще бъдат заклещени. За неопитен водолаз това може да означава и смърт.

При следващата тридакна се опитвам да срежа опънатия сфинктер. Пъхам изненадващо ножа в отворената мида, прорязвам мускула и черупките вяло се отпускат. Мидите-убийци могат да се ловят само по този начин и аз отнасям на кораба хубава колекция от тях. Едвард ги проверява основно: „Представете си да занеса на жената перла колкото гълъб!“

Не след дълго изпразненият сал се връща. Отново се заемаме с изморителното отсичане, пренасяне и подреждане на коралите. Групите се сработват все повече и подобряват методите на работа. Едно здраво въже, закрепено горе на рифовия ръб, предотвратява свличането на отчупени от рифовия склон късове. Самите корали се събират в големи пластмасови кошници и се отправят нагоре по описания вече начин. След часове на напрегнат труд салът се напълва до последното местенце. Още няколко такива „добри пратки“ и ще изпълним „плана по коралите“.

Днес извадихме най-голямото досега количество корали, но какво е то в сравнение с огромната коралова планина под нас. Набрали сме само един букет от широката пъстра поляна и затова нямаме никакви угризения, че сме нарушили целостта на рифа. Никой не би имал нещо против подобни действия, когато те са разумни и не носят комерчески характер. През седмиците на нашето пребиваване в Порт Судан ние си останахме единствените, които проявяваха интерес към

рифа. Навярно през зимното полугодие нашествениците се умножават. Снабдени с модерна екипировка и харпуни, тези „леководолази“ стрелят по всичко, което им попадне. Подводният риболов, масовото избиване на морски животни за удоволствие се превърна във вредна мода. Някои от тези туристи се държат в рифа като същински вандали. Напомнят ми събирачите на гъби, които смачкват с крака и онези видове, които не могат да им послужат за нищо. Би трябвало ловуването около рифовете да става само с пропуск. За нашата научна работа ние предварително си осигурихме разрешението на суданските власти.

Първият работен етап завършва. Наблюдаваме доволни резултатите от работата си и за кратко време се разделяме с рифа. Пускаме моторите на лодките, вдигаме котвите. Карл-Хайнц прибира кърмовото въже.

— Почакайте! — вика той. — Пластмасовата лодка да не бърза!

— Какво има?

— Бях сложил края на въжето в една тридакна и сега не мога да го измъкна, така здраво е захапано.

— Моментът не е много подходящ за експерименти. Отрежи въжето с ножа и да тръгваме.

След този забавен случай потегляме в добро настроение към кораба. Едновременно с нас до „Айхсфелд“ се приближава и голяма моторна лодка. Група шведски туристи-водолази жестикулират възбудено и се интересуват дали имаме лекар на борда. Един от другарите им пострадал. Какво се е случило? След като изплували с почти празни бутилки от дълбочина 35 м, установили, че един от тях липсва. Преди да го потърсят, трябвало да напълнят бутилките. Само час по-късно го намерили върху една издатина на рифа, но вече не можел да му помогне и най-добрият лекар.

Помръкнали гледаме мъртвия водолаз в съседната лодка и премисляме със свито сърце току-що чутото. За нас то е като предупреждение. Най-страшното за неопитния в кораловия риф е, че той не може да предусети опасността. Водата е чудесна, видимостта добра, наоколо — красота и се чувствуваш толкова добре, че можеш да станеш лекомислен. Именно затова на рифа е необходима строга дисциплина.

ЖЕЛЯЗОТО ЛИ НИ ХВАНА^[1]?

Порт Судан ни посреща с празнично облечени хора: мъжете в блестящо бяло, жените забулени в черно, младите момичета във въздушни одежди с ярки цветове, децата спретнати и чисти. Навсякъде срещаме весели суданци. Сякаш всички семейства са напуснали къщите си. Мохамеданите празнуват цели три дена края на постите. Постният месец рамазан е завършил и сега те отново могат да ядат и пият до насита. Рамазанът е деветият месец в мохамеданската лунна година. През тези четири седмици, така изисква мохамеданският закон, вярващият трябва да се въздържа през деня от всякакви телесни удоволствия. От изгрев до залез слънце не бива да яде, да пие и да се люби. И така — сега Порт Судан чествува най-дългия празник на исляма.

Някои на кораба се надсмиват над тези религиозни обичаи. Но като опипвам тлъстините си, а аз далеч не съм най-дебелият на кораба, си мисля, че един постен месец никак не би бил излишен. Във всеки случай тези обичаи трудно се съчетават с модерното промишлено производство. Който не се храни нормално, той и работи по-малко. Екипажите обикновено недоволствуват, когато се налага да чакат на рейд пред някое арабско пристанище по време на постите. Ние също имаме затруднения. Кога ще започне разтоварването, кога ще получим разрешение за излизане от пристанището до рифовете и кога ще дойде най-сетне дългоочакваната поща? Последният въпрос най-много ни вълнува.

Вече два месеца сме на път. Бяхме в девет различни страни, изминахме хиляди километри, всеки ден събирахме нови впечатления. Струва ни се, че сме напуснали семейства си преди цяла вечност. Далеч от родината, разделен от познатото обкръжение, човек скоро започва да копнее за новини от близките.

На дълъг рейс пространството и времето придобиват по-други измерения, отколкото на сушата. Който не го е преживял сам, трудно

може да го разбере. Писма от родината, това би бил сега за нас най-хубавият подарък. Дори един кратък телеграфически поздрав действа ободряващо. За съжаление телеграфните връзки са ограничени. Обикновено акостираме в териториални води, където на корабите не се разрешава радиовръзка.

Суданците се смияват над нас. Въпреки празниците, агентът донася пощата за „Айхсфелд“: седем писма за трийсет Души. Аз съм сред седмината щастливци. Първото писмо, което получавам, е с дата отпреди един месец, но какво значение има това! Някои от колегите все още продължават да чакат първото писмо и какво ли не им минава през ум. Макар и да знаят, че постоянно една част от пощата се губи неизвестно къде по дългия път през света, това надали ги успокоява. Един от нас научава, че съпругата му се е разболяла тежко, а синът, който би могъл да ѝ бъде в помощ, си счупил ръката. Но писмото е писано преди четири седмици и може би всичко вече се е оправило.

Камериерката ми показва плика на първото си получено тук писмо — на него пише N8. А къде са предните седем писма? Дребничкият мургав Аси чака с нетърпение поздрав от годеницата си. Чак след шест седмици, малко преди да тръгнем обратно, той ще разбере, че тя му е върна и му пише всяка седмица. Карл-Хайнц пък ще получи последното писмо с обратна поща точно една година след завръщането ни в Щралзунд.

Тези обстоятелства се отразяват зле върху настроението ни. Нека да прибавим и това, че не знаем какво ще правим по-нататък. Къде ще товарим за обратния рейс? Тук, в Порт Судан или в някое африканско пристанище, за да се върнем през нос Добра Надежда? Разни слухове ни преследват. Едни „знаят“ със сигурност, че ще бъдем в Роцок едва в края на януари, началото на февруари. Предсказанията на други стигат чак до Великден. Мислим как да посрещнем коледните празници. И държанието на колегите е по-различно. Когато на вечеря подхвърлям, че вероятно и утре ще можем да отскочим до рифа, те ми се сопват:

— Не можеш ли поне по време на храна да не говориш за работа? Нямах ли си други грижи?

Това пък защо? Никога не са ми държали такъв тон. Сбъркал съм. Какво ги е прихванало? Вечерта се обръщам към капитана за съвет. Но той само се усмихва:

— Хванало ги е желязото, нищо друго. Никой не е застрахован. Но ще им мине. И на моряците им влиза по някоя муха в главата на всеки два-три месеца. Някои стават шумни, започват при най-малката дреболия да крещят, други се оттеглят кротко в стаичките си и от нищо не се интересуват. Най-зле са меланхолиците, с тях трябва да се внимава да не извършат някоя глупост.

— И какво може да се направи?

— Почти нищо. Не се занимавайте с бележките на колегите си. Сега всички малко не сме на себе си, а човек най-трудно може да се види отстрани. Ще помислим за повече развлечения, няколко нови филма, утре ще организираме малък празник. Няма само суданците да празнуват!

Още същата вечер Хорст идва при мене:

— Не се притеснявай за нашето поведение. Просто ни е налегнала носталгията. Прибавя се и несигурността, как ще бъде по-нататък, пък и климатът ни лази по нервите. Освен това сме на края на силите си. Последните дни направо ни изстискаха.

[1] Моряшки жаргон. Б. пр. ↑

РАБОТАТА НА РИФА ПРОДЪЛЖАВА

Червено море разделя като дълбок ров Африка от Азия. Подобно на огромно корито с дължина 2200 км, максимална ширина 350 км и дълбочина 2600 м, то се простира от северозапад на югоизток. Силни тектонични и вулканични процеси — някои вулкани са действували все още през Средновековието — формирали геологическата основа на този район. През терциера от двете страни на Червено море се образували заоблени възвишения, а в земния масив се появили широки пукнатини. Така възникнала и една огромна падина, която днес се простира от Индийския океан през залива Акаба до Северна Сирия и включва и Мъртво море. Самото Червено море е заобиколено от високи, голи планини, които се устремяват във висините още от брега. Морското дъно се губи отвесно надолу, така че остава една съвсем тясна плитчина, достъпна за слънчевите лъчи. Там живеят зависимите от светлината корали. Ето защо рифовете в Червено море се намират в близост до плажната ивица.

През геологическите периоди те се вращавали милиметър по милиметър в морето и образували непосредствено под морската повърхност огромна каменна дига. Тя е следствие от хилядолетната дейност на безбройните коралови полипи, отделящи варовик. Рифовете са най-големите строителни творения, създадени от организми. По крайбрежието на Судан те се изтеглят от север на юг. Там, където мъртвото вълнение достига сушата и вълните се разбиват в рифовия ръб, по ивиците пяна, като по бяла панделка, може да се проследи посоката на рифа. В тези места водата е особено богата на кислород и за коралите съществуват оптимални условия за живот. В плитката и спокойна лагуна между прибоя и сушата кораловите обраствания са значително по-бедни.

Рифът Уингейт няма типична лагуна — оформен е като продълговат остров, разположен далеч от брега. Проследяваме типичния строеж на рифовата периферия. Тя се източва все покрай

брега вляво и вдясно от входа на пристанището, само на 300 метра от нашия пристан.

Тръгваме от „Айхсфелд“ с лодките, но излиза силно мъртво вълнение. Няма да е лесно да хвърлим котва във външния риф при това положение и затова се опитваме да влезем в лагуната. Зад контролната кула на пристанищния пост суданските рибари са взривили в рифовия пръстен тесен отвор. През него може да се проникне в лагуната. Входът ѝ е широк само 3 м и във всеки случай не изглежда привлекателен. Удава ни се безпрепятствено да се промъкнем и се плъзваме по гладката като огледало повърхност. От неспокойното морско вълнение няма и следа, понеже вълните загубват силата си, удряйки се в стената на рифа. Водата е толкова плитка, че можеш да извървиш цял километър от брега до рифа. Тук лесно се събират корали и всякакви други рифови обитатели. Ясно се вижда песъчливото, обрасло тук-там с водорасли и морска трева дъно. Някъде кораловите клони се показват и над водата. Затова много внимаваме и се движим в зигзаг все покрай брега почти 20 км. Навътре в морето се къдри пяната на външния риф, а на сушата се белее пустата, песъчлива и лишена от растителност крайбрежна ивица.

Около Нас — мъртъв пейзаж. Надлъж и на шир няма жива душа — ни човек, ни птица. Самотен пеликан се припича на един коралов блок. И брегът е пуст. Само по сламената рибарска колиба зад плажа проличава, че не сме единствените тук. Съзирам зелено петно. През далекогледа разпознавам ниски храсти, сякаш забучени във водата. Приличат ми на мангрова растителност. Слизаме от лодките, защото става все по-плитко и по-плитко. Продължаваме пеш. Не съм се излъгал. В тинестата почва растат ниски шубраци с въздушни корени, които образуват миниатюрно мангрово дърво. Въздушните корени се увиват около всеки храст и като същински аспержи се подават над водната повърхност. С помощта на тези органи растенията могат да виреят в бедната на кислород лагунна тиня. Наистина това мангрово съобщество не може да се сравни с образуванията от други растителни видове големи мангрови биоценози, каквито познавам от западноафриканското крайбрежие, но от биологическа гледна точка и тези са интересни.

Разполагаме с ограничено време и затова отново се качваме в лодките. В сравнение с външния риф този откъс е еднообразен и с по-

бедна фауна. Въпреки това лагуната е тъй гъсто населена, че животът на един биолог положително не би бил достатъчен, за да се обхване цялото разнообразие от видове. По време на тази обиколка срещаме различни риби, между тях и „стари познати“ от рифа Уингейт: рибийонкери, риби-сержанти и други рифови костури, барбуния, ивичест скалозъб, лутиян, риби-пеперуди, попчета. Стрелкат се дългите, сребристи тела на зарганоподобните полурили, които като плоски камъни се устремяват към повърхността. И пак нови, непознати за нас видове.

Хвърляме котва в лагуната — откъм морето, на около 40 м от ивицата на прибоя. Влизам във водата и усещам как по тялото ми се разлива понятна топлина. Термометърът показва 33 градуса. Жалко, че видимостта не е добра — при най-малкото движение финият пясък размътва водата. Йохен бързо прибира камерата за подводни снимки. Около кораловите храсталаци се суетят неголям брой риби. Уловът няма да представлява проблем. Бихме могли да хванем стотици рибийонкери, предпочитани от любителите на аквариуми. Тези бързи рибки на черно-бели ивици обитават на малки групи кораловите храсти. Доплувам ли до тях, те моментално се скриват в клоната. Изхитрявам се, изхлузвам пластмасовата торбичка върху корала, отчупвам го и после го изтръсквам над кастрон с вода. Изведнъж на бял свят се появяват множество раци, миди, морски звезди, охлюви и дребни рибки, за чието съществуване не съм и подозирал. От обитателите само на един коралов стрък би могъл да се обзаведе приличен домашен аквариум.

И на пясъчното дъно е оживено: лимоненожълти сунгери, асцидии с цвета на месо и черни, отровни морски краставици съставят интересната дънна фауна. Непрекъснато се натъкваме на изненади. Едвард, който със завиден успех събира миди и охлюви до мене, подскача изплашен: „Змия! Напада ме морска змия!“ На гърба му се е залепило змиеподобно животно, от което не може да се отърси. Посягам да го махна, но то така се залепва за мене, че колкото повече се занимавам с него, толкова по-силно се заплитам в този жив маркуч. Отделя се от тялото ми едва във водата. Това е синапта, представител на най-големите морски краставици — безобидни, двуметрови „консуматори“ на тиня. Но за да не се плашиш, трябва всичко това предварително да ти е известно.

Въпреки силния прибой решаваме да идем и до външния риф. Скептично поглеждам бушуващото море. Гледката не е особено окуражаваща. Веднъж само да пресечем този дяволски котел!

В началото плуваме над пясъчното дъно на лагуната. И всеки път, когато изплашим рибите, от дъното се вдигат пясъчни облаци. Един разкошно обагрен скат се носи към мене, удря разтревожен с краищата на плавниците си по дъното и изчезва от погледа ми в образувалия се пясъчен вихър. Постепенно картината се изменя. Става все по-плитко, тежките коралови блокове са разпилени, като че ли великанът, пренесъл ги дотук, се е уморил и небрежно ги е захвърлил. Такъв ми изглежда и чакълестият сипей на задния риф. Водата стига до колене, а прибойт се усилюва. Да се върви по насечения риф при тези високи вълни е опасно. Повече с пълзене, отколкото с плуване се провирам през рововете и каналите, които развилнялото се море е изсякло в рифа. Без нито една драскотина преодолявам 20-метровата ивица на прибоя и въздъхвам с облекчение, когато водата става поносимо дълбока. С леки удари на плавниците се плъзгам по покрива на рифа към доста отдалечения му край. Понеже големи коралови блокове непрекъснато се изпречват на пътя ми, движа се почти като в слалом. Дъното между кораловите блокове е покрито с жълти, кафяви, зелени и виолетови клонести корали, с топчести мадрепорови корали, с големи черно-жълти морски краставици и едва забележими охлюви „дяволски нокът“. Шарени зеленушки, някои с хоботеста уста, допълват картината. Върху кораловите коренища „седят“ риби-ястреби, златисти костури ни поглеждат от пещерите си, изобщо рифовите костури са заели всички дупки. Не е останало нито едно необитавано местенце. Плувам навътре в морето и се натъквам на голяма пукнатина. Тук кораловият масив се е разтворил, образувайки причудливо скално дефиле. На дълбочина 8 м откривам голямо мероу. За да стигна по-лесно до него, заобикалям една рифова издатина и... се вцепенявам... От дълбините, точно срещу мене се носи океанска акула. За пръв път срещам акула в естествена среда. В объркването си не мога да преценя нито големината ѝ, нито разстоянието до нея. Дали са 8, 12 или 20 метра? В този сякаш безкраен океан ми липсва всякаква опорна точка и преди всичко опит. За беда, тъкмо сега не се вижда никой от колегите! Чувството, че съм изоставен, ме кара да извърша най-неправилното в дадената ситуация: обръщам гръб на акулата и

хуквам да бягам. Но само след няколко удара с плавниците невидимата опасност ми става непоносима. Следвайки повика по-скоро на страха, отколкото на разума, се обръщам и акулата, малко преди да ме настигне, завива в страни. Значи вярно било, че от нападащи кучета и акули можеш да се опазиш само като тръгнеш смело срещу тях. Забравил как току-що ми се бяха подкосили коленете, добивам смелост и подгонвам на свой ред акулата. Тя се отдалечава с едва забележими движения на опашката. Все пак решавам да не надценявам смелостта си и се оглеждам за някой от колегите. Виждам Хорст с кепче в ръка точно на мястото, където преди малко се скри акулата.

— Внимавай, под тебе има акула! — му извиквам. Въпреки предупреждението, докато се озърна, Хорст, иначе най-предпазливият от нас, изчезва във водата. Но скоро пак се появява.

— Избяга ми страхливката! — високопарно коментира той първата си среща с акула.

— Кой избяга? — любопитно надига глава от надувната лодка Йохен, който сменя филма на подводната камера.

— Акулата!

Още недоизрекъл и Йохен изчезва във водата. Долавям някакво щракане и хлопане, лодката започва да се клати:

— Дявол да го вземе! Точно сега не се отваря проклетата му кутия! — Няколко секунди по-късно отново се спуска в дълбините, взема оставения на дъното дихателен апарат, слага маркуча в устата си и бързо спринтира към рифовия ръб, като междувременно наглася кислородните бутилки върху гърба си. Жалко, че не засякохме времето, това си беше жив рекорд!

Минава много, много дълго време, преди да видим отново Йохен. По киселата му физиономия разбираме веднага, че не е успял.

— Търсих навсякъде, но нищо не открих. Сигурни ли сте, че беше акула!

— Съвсем сигурни! Но беше толкова малка и толкова страхлива, че щеше да заснемеш най-много опашката ѝ! — успокояваме го ние.

Така завършва първото ни приключение с акула в Червено море. През следващите дни и седмици щяхме да срещнем още няколко акули, но Йохен нямаше да види нито една от тях, за снимка изобщо да не говорим. Това го хвърли в истинско отчаяние.

Повече от две седмици сме в Порт Судан. Стискам палци разтоварването да се проточи колкото може по-дълго. Молитвите ми очевидно помагат, защото на „Айхсфелд“ се оплакват, че обработката продължава безкрайно. За разлика от екипажа ние използваме рационално всеки ден от престоя. И това е съвсем естествено. Рифовете пред Порт Судан, късите разстояния до тях и спокойното време създават възможно най-благоприятни условия за работа. Затова както преди, така и сега сме от 5.00 часа сутринта до късно през нощта на крак. В същност отдавна сме на края на силите си, но все се намира някой, който да ни увлече след себе си.

Краят на септември. Неделя. Лежа като пребит в леглото. Снощи ловувахме продължително време в акваторията на пристанището. Докато консервираме всички раци, морски таралежи, риби и другите хванати морски обитатели, новият ден настъпи. Събуждам се смъртно уморен и в главата ми се върти една единствена мисъл: „Колко хубаво, че днес е неделя!“ Обръщам се на другата страна с блажена въздишка. Нея обаче трябваше да си спестя, защото в съседното легло Йохен веднага ококорва очи. Поглежда часовника и ми отправя поглед, пълен с упрек:

— Защо не ме събуди?

— Спи, спи! Неделя е — промърморвам вече в просъница. И това не биваше да казвам. Йохен просто не е в състояние да разбере, че и ръководителят на експедицията може да бъде победен от някакво човешко желание. Той изстрелва канонада от думи, която тутакси прогонва съня ми.

— Добре де, добре! Хайде да идем при другите.

Имам чувството, че и те са се пробуждали, но с надеждата, че никой няма да даде толкова рано знак за ставане, са продължили да спят.

Днес няма да се отдалечаваме много. Довечера „Айхсфелд“ напуска Порт Судан и трябва да се върнем най-късно до обяд. Затова пък след обяд намираме най-сетне време да слезем на брега и да разгледаме пристанището.

Порт Судан е разположен край залив с дълбочина от десет до сто метра, който като дълъг, тънък и орфан на края език се е врязал на десетина километра навътре в сушата. Заливът е заобиколен с коралови рифове, които вследствие на замърсяването постепенно

загиват. В този смисъл изобилието от риби учудва — в продължение на два километра покрай кея, между консервни кутии, спираловидни пружини и всякакви други отпадъци плуват множество риби с разкошна окраска. Ако не беше толкова мръсно, бихме се спуснали под вода. Решаваме да опитаме неизползваните досега рибни капани — големи съдове от прозрачно органично стъкло с отвори от двете страни и поставена вътре стръв. Спускам своеобразния капан в плитката до колене вода на входа на пристанището и веднага ме заобикаля тълпа от любопитни суданци. Наблюдавам поведението на рибите. Малък рифов костур неуморно се блъска в стъклото, за да стигне до храната. Минава известно време, докато намери входа. Едва изчакали да го захапем, се стичат и други риби, които алчно се опитват да докопат стръвта. Няма и пет минути и капанът е пълен: петнадесет рибимонахини, риби-пеперуди, барбуни, зеленушки, риба-вимпел, рибийонкери. През тесния отвор се е промъкнала дори една риба-куфар. Заобиколилите ме зяпачи разглеждат критично улова, а един висок, достолепен суданец ми обяснява на доста добър английски, че трябва да изхвърля рибите, защото не стават за ядене, даже и за стръв. В отговор на това аз се чувствавам задължен да разясня, че ние идваме от ГДР, че ще занесем рибите там и ще ги показваме на посетителите в музея, че някои риби са необходими на науката и се поставят в банки с алкохол. Изглежда обаче, че не се изразявам съвсем ясно на английски, защото моите слушатели изведнъж заговарят за уиски и пожелават да ме посетят на кораба. Защо ли употребих думата „алкохол“? Как ще изляза сега от това трудно положение? Спасявам се с обичайното „tomorrow“ и те загубват всякакъв интерес към мене. Остава само един суданец със серкме в ръка. Серкметата са били използвани още в древността. Те са с кръгла форма и диаметър два, три до четири метра. Мрежата се надипля по специален начин с помощта на здраво въже. Благодарение на прикрепените тежести тя бързо потъва и покрива рибите, които при опитите си да се освободят се заплитат в дупките ѝ. Серкметата намират и днес приложение. Виждам съм как в Черно и Адриатическо море ловят с тях кефали. Със същия способ си служат по северо-африканското крайбрежие, както и край реките Тигър и Ефрат, а в Червено море неведнъж съм се възхищавал на сръчността, с която местните рибари ги хвърлят. Технологиията ме интересува. Никога не е късно да се учиш. Помолвам рибаря да ме посвети в

занаята. Той кимва, като ми дава да разбере, че трябва да се преместим малко по-нататък. До входа на пристанището се намира малък залив. Пред него е поставена голяма табела, която предупреждава на английски и арабски, че тук живее огромна риба, един вид морско чудовище, че къпането е опасно и поради това — забранено. За чудовището на Порт Судан вече ми бяха разказвали някои от нашите моряци. Суданците ги уверявали, че то поглъщало всяка седмица по един човек.

Моят суданец нагазва във водата зад табелата. Посочвам му надписа, но той само се подсмивва. „Превеждам“ си обясненията му по следния начин: тези води са най-удобното място за ловене на риба със стръв; туристите прогонват рибата; обикновената забрана нямала никакъв успех, но откакто поставили табелата, рибарите най-сетне се радвали на спокойствие. Междувременно вече сме до колене във водата, пазим тишина и чакаме. Суданецът претърсва с поглед околността. Ето там, недалеч от нас, водата леко се накъдря. Със силен замах той изхвърля мрежата напред — тя се отваря, пада плоско и потъва. После я събира на дипли, обикаляйки бавно в кръг, като внимава да не се отскубне нито една риба. Изнася улова на брега и доволен ми го показва — двадесет малки караса и много полурили.

Сега аз съм наред. Опитвам се да повтора току-що видяното, но още щом разгъвам мрежата, новият ми приятел ме поглежда отчаян. Изпъшква и се хваща с две ръце за главата, след което ми отнема мрежата, сгъва я на вързоп и отново ми я подава. Е, хайде — наслука! В старанието си запокитвам мрежата не както трябва. Тя се отваря само наполовина и пльосва във водата. Събирам я нетърпеливо, дори прокъсвам едно място. По дяволите! Въпреки неумението си съм хванал една риба-папагал, три рифови костура и две четириръбни риби. Явно, че съдбата е благосклонна към мене, щом като още при първия опит улових такива хубави риби, при това във води, обитавани от истинско „чудовище“.

Връщам се бързо на кораба. От една страна ми се ще колкото може по-бързо да пусна новите си приятели в бордовия аквариум, а от друга страна ме привлича неделният coffee-time. Кафе и сладкиш в късния следобед — от пристигането ни в Порт Судан не сме имали възможност да се отдадем на това удоволствие. Вероятно подобни мисли са занимавали и готвача, защото днес ни е приготвил

превъзходна торта с ананас, ягоди и сметана. И както обикновено, когато корабът напуска поредното пристанище, моряците са радостни. Ние също. Имаме пълното основание да сме доволни от свършената работа. Не ме смущава даже и радиото, което постоянно дразни слуха с модни шлагери. Електротехникът, който обслужва бордовата радиостанция, този път е намислил нещо по-особено — лотария с шлагери. Не се учудвам, че и Герхард, който няма никакво отношение към танцовата музика, също участва. Морето променя човека!

Още преди да се стъмни, сме готови за отплаване. Всичко е на мястото си. Пилотът ще дойде едва след полунощ, така че имаме още време да се спускаме в плитчините и да наблюдаваме онези морски обитатели, които са активни и на тъмно. Само по бански гащета и гуменки, с маска, шнорхел, подводна лампа, кепче и кофа се отправяме към тъмната като в рог част на пристанището. Случайно пукане под краката или префучаване на големи колкото котка животни издава присъствието на не особено обичаните спътници в повечето пристанища — тлъстите хлебарки и плъхове. Около кейовата стена прожекторът осветява съвсем различна картина. Докато през деня кралските морски таралежи с дълги бодли се виждат само тук-там, сега те са хиляди, наредени плътно един до друг като малки черни топки по дъното. Суетня цари и на пясъчната ивица. Бързите раци-къртици шетат насам-натам. Опиташ ли се да ги хванеш, те също като мишките веднага се скриват в една от многото издълбани от самите тях дупки. Ясно различавам следите им по пясъка. Една истинска транспортна мрежа с главни и второстепенни „улици“ води от „жилищните квартали“ чак до ивицата, където морето мие брега. Заставаме на пост на „главните улици“, готови за нападение, но не постигаме особен успех. Обикновено раците са по-бързи от нас.

Колко по-различен е животът в рифа през нощта! Убеждаваме се в това още при първия бегъл поглед под вода с помощта на специални лампи. Нежни офиури, пъстроцветни морски звезди, чудесно обагрени каури, свободно плаващи криноидеи и други морски обитатели, които през деня не могат да се видят, са напуснали скривалищата си. Те се раздвижват едва по тъмно, защото денем се пазят от хищните си врагове. Колко богат би бил един нощен улов край рифа? Може би ще ни се удаде такава възможност. Зорките очи на Едвард откриват между другото много интересни животни — скалисти скачачи. Това са

няколкосантиметрови морски кучки, които излизат през нощта на сушата. Има ги на всеки камък, който се подава над водата. Оставят се да ги ловиш с кепче. Пускаме цяла дузина в кофа с вода. Какво е учудването ни, когато по-късно намираме само една рибка в нея. Тя също, сякаш за подигравка, напуска с дъгообразен скок съда.

При завръщането ни на „Айхсфелд“ посрещат Герхард с възгласи на одобрение и бутилка шампанско — той невежа по отношение на шлагерите е спечелил в следобедната лотария първа награда. Празничната напитка ни идва много добре. И докато корабът отблъсква от кея, ние седим на чаша искрящо шампанско и предвкуσαμε радостта от срещата с нови, неизследвани морски дълбини. Да, ако всичко върви добре, след 36 часа ще акостираме пред един остров в южната част на Червено море, където ще чакаме да ни извикат от Ходейда. На бледата лунна светлина гледам замислен изчезващите светлини на Порт Судан, фара, прибоа... Тук за пръв път се любувах на неописуемата красота на кораловото море, събирах ден след ден незаличими впечатления и опит. Чудесно е, че след няколко седмици отново ще видя тези приказни рифове!

ДЖЕБЕЛ ЗУКУР — ОСТРОВЪТ НА МЕЧТИТЕ

Дали мечтите от детството, спомените за Робинзон Крузо или останалата ми за щастие склонност към романтика ме карат с такова нетърпение да броя дните до следващата спирка в Червено море? Една необитавана островна група, заобиколена от коралови рифове, е наистина примамлива цел.

Според морската карта нашият бъдещ рейд изглежда многообещаващ. Там ни очакват най-високите от странните вулканични острови на Червено море.

Надеждите ни се оправдават. Въпреки че е задушно и мъгливо, отдалеч разпознаваме внушителния, над 600 м висок вулканичен планински масив на най-големия остров. Той се нарича Джебел Зукур — планината Зукур.

Пътят ни минава покрай издадените напред малки острови, край дългото, пусто източно крайбрежие и завършва в живописния Саут Бей — южния залив на Джебел Зукур.

Точно в 11.30 часа котвата изгромолява покрай носа, спускайки се на дъното. Празнично прозвъняват ударите на камбаната откъм шпила — котвената верига е достигнала 125-ия си метър, следователно дълбочината тук е около 40 м. Остава само да определим координатите, да ги нанесем на картата и тогава вече нищо не би могло да ни попречи да идем до рифовете. Допитвам се до капитана — според него можем да потеглим към южния залив веднага след обяд.

Но откъде да започнем? От височината на пеленгаторната палуба пред мен се открива покоряваща гледка. Точно пред нас, на северния край на Саут Бей, се издига вулкан, в чийто зейнал кратер спокойно можеш да погледнеш. Разновидни вулканични скали заобикалят залива. Фантастичната картина допълват зад нас и до нас острови, които напомнят за приключения и пирати: островите Литъл Ханиш, Тонк, Ниа и Шарк — Островът на акулите.

Виждам само безжизнен, първичен камънак, но с далекогледа разпознавам в рововете и падините следи от зеленина, на отделни места дори палми. Скалните стени обикновено се издигат отвесно край морето, но тук-там са се образували и пясъчни ивици. Пясъкът е бял, толкова ослепително бял, че може да бъде само коралов. Впоследствие това се оказва точно така.

Разпределяме работата. Едвард остава на кораба, за да установи дали риболовът с въдица има смисъл. Герхард, Карл-Хайнц и Йохен ще заобиколят залива от източната страна, а Хорст и аз — от срещуположната. На това място островът Ниа ограничава четири километра широкия Саут Бей. Отблизо вулканично оформеният остров прави впечатление на праисторически. Устремени нагоре терасовидни скали, лава на буци или пепел и каменисти образувания, които приличат на застинали огромни насипи; тиня с дълбоки пукнатини — какви гигантски сили са действували в земните недра тук! Трудно може да се предположи, че сред тези голи камъни има живот и въпреки това пустите скални блокове са обитавани. В трудно достижимите скални ниши мътят рибояди с бели коремчета, още по-нагоре сокол е свил гнездото си, в ниското раци се опитват да се покатерят нагоре. През една тясна пролука се открива великолепна гледка. Отвсякъде високи скали — сякаш минаваме през огромна фуния, напълнена до половината с вода. Може би са изминали само няколко столетия, откакто ерупциите в земната кора са предизвикали образуването на този кратер. Езерото му е с диаметър около 300 м, има излаз към океана, водата му е бистра и гладка като огледало, а дъното — това се забелязва още от лодката — е покрито с чудесни коралови обраствания. Още с първото гмуркане се потвърждава предположението, че сме открили благоприятно място за работа. Благоприятно и поради факта, че от тук до „Айхсфелд“ може да се стигне само за 10 минути.

Продължаваме да изследваме залива. Все покрай внушителните скални масиви поемаме курс на североизток към залетия в слънчева светлина плаж. Очаква ни плосък малък риф с по-различен строеж от рифовете пред Порт Судан. Коралите са по-малки, по-фино разчленени, по-трошливи. Крепят се върху подвижен коралов трошляк с многобройни кухини и дълбоки ерозионни улеи. Коралите са отчасти или изцяло измрели, на много места покрити с гъста утайка и

водорасли. Утайката се разнася при най-малкото движение на вълните, с всеки удар на плавниците и ние образуваме гъсти облаци, така че водата е доста мътна.

Без съмнение, за някои видове корали условията за живот тук не са оптимални. Влияние оказва и намаленият водообмен, а оттам и недостатъчното насищане на водата с кислород. И въпреки това рифът е интересен. За пръв път срещаме цели блокове от корала-ветрило — в неподозирани количества и размери. Учудва ме най-вече разнообразието от риби. Много видове, които в рифа Уингейт срещаме само поединично, тук се разхождат на цели ята. Повечето са млади рибки. Може би тази част от рифа им предлага особена защита и богата храна. Учудващо голям е броят и на рифовите анемонии, които обаче не са обитавани от анемониеви риби. Възможно е този район да е неподходящ за враговете и симбионтите на рифовите анемонии. Нови наблюдения, нови предположения, макар и твърде бегли. Жалко, че не можем да работим тук поне няколко седмици! Заливът би възнаградил богато любопитството ни.

Със стъпването на острова ни наляга непоносима жега. Светлата почва и скалите отразяват ярката слънчева светлина. Облени в пот, крачим навътре в острова, потъваме до глезените в лавинния, ръбест чакъл, убождаме се непрекъснато в храсталаците от суха трева и трънливи растения. Насочили сме се към групичка палми. Това са нискостеблени растения, чиито плодове са големи колкото сливи. На земята под тях откриваме купчинки „кафени зърна“. Очевидно това са барабонките на малки антилопи или газели. Сега е напълно изключено да видим тези животни, но ако си устроим тук бивак за няколко дена, може би ще имаме късмет. Впрочем, ако не побързаме, и сега ще се наложи да нощуваме тук. Слънцето клони към залез и сигурно скоро ще се скрие зад хоризонта. В тропиците преходът между деня и нощта е кратък, най-късно 10 минути след залез слънце става тъмно като в рог. Затова потегляме на пълни обороти покрай брега, за да потърсим колегите, които трябва да дойдат от другата страна.

— Ето ги там! — сочи възбуден напред Хорст. Виждам надувната лодка да се показва иззад един тесен нос.

— Е, идват най-сетне! — си отдъхвам и аз.

— Но това са делфини! — И наистина, четири големи афали се плъзгат по повърхността на водата, като ритмично показват и скриват

огромните си туловища. Догонвам бавно елегантните плувци, които ни най-малко не се смущават от присъствието ни.

— Хорст, пригответи се за спускане! Ще закарам лодката съвсем близо до тях.

Метър след метър настигахме четворката. Когато се доближаваме на педя разстояние, Хорст скача във водата и изчезва. Делфините за съжаление също. Не след дълго Хорст се появява, но от делфините няма и следа. Въпреки всичко това беше един хубав завършек на първите ни часове в Саут Бей.

За Карл-Хайнц този ден не завършва много весело. След вечеря го намирам в леглото. Крие дясната си ръка под завивката.

— Е, Карл-Хайнц, какво ти е?

Опечален, той ми показва бинтованата си, силно дъхаща на алкохол дясна ръка.

— Лакътят ми е подут. Мисля, че съм го наранил при подпалването на мотора.

— И с какво го охлаждаш?

— С водка. Не исках да научавате. Утре вече нищо няма да ми има.

Но подутината, колкото топка за тенис, съвсем не изглежда дреболия. Няма как, трябва да се консултирам с корабния лекар. Той предписва няколко дена абсолютна почивка и с това Островът на мечтите се превръща за Карл-Хайнц в Остров на тъгата, но не бива да рискуваме, тъй като сме далеч от всякаква болница.

През следващите дни изследваме предимно кратерното езеро. Събираме корали, безгръбначни, ловим риба и наблюдаваме. В открито море и в залива усилващият се южен вятър гони пред себе си високи вълни, но в закътаното езеро е спокойно. Това има както своите предимства, така и своите недостатъци. Отникъде не полъхва, изложени сме изцяло на тропическия зной. Спасение няма даже и във водата — някъде по обяд тя се нагрива до 37 градуса Целзий. Понеже няколко метра под повърхността слънчевите лъчи все още не са изгубили силата си, на два-три метра дълбочина ни се случва нещо странно. Такава пот избива от порите ни, че несъзнателно ни се иска да я избършем от челата си. Знаех, че има подводно заваряване, но за подводно изпотяване не бях чувал досега.

Така или иначе предимствата на кратерното езеро са очевидни. Малката дълбочина позволява да складираме коралите на определени места, за да ги натоварим по-късно на сала и на лодките. И преди всичко можем с един поглед да обхванем цялото езеро и спокойно да претърсваме рифа за безгръбначни. А за да открием и извадим непокътнати от многобройните пукнатини, цепнатини и дупки морски звезди, морски таралежи, раци и други морски животни, са необходими освен спокойствие и търпение, известна сръчност и, разбира се, добро око. Например Герхард забелязва съвсем случайно в тясна скална дупка лъчите на един морски таралеж. След цял час упорит труд му се удава да го измъкне. Разперените лъчи имат диаметър повече от 15 см. Необяснимо как е успял да се промъкне през значително по-тесния отвор.

Постепенно очите ни свикват да разпознават скривалищата на рифовите обитатели, което обаче не намалява усилията ни да ги извадим оттам. Часовете текат неусетно и скоро местонахождението на слънцето ни предупреждава, че трябва да се връщаме. Вечер, когато понамалее вятърът и температурата стане поносима, започва животът на палубата — въдичарската страст отново е избухнала с пълна сила. Щедростта на рейдовете пред Ходейда и Порт Судан, големината, разнообразието и количеството на рибите там бледнеят пред резултатите от въдичарската ни дейност край остров Джебел Зукур. Едва ли има човек на борда, който да не е опитал късмета си с месина и кука., На задната палуба, на мостика, на левия и десния борд — навсякъде през фалшборда са прехвърлени въдици. Има и такива, които за пръв път в живота си посягат към въдица и още с първото хвърляне улавят петкилограмови парчета. Тази вечер рибите под нас сякаш се боричкат коя по-напред да захапне стръвта. „Дай насам сака!“, викат ту оттук, ту оттам. Третият механик само притичва от единия до другия въдичар, за да помага при изваждането на улова. Едва се справя. До мене лови шеф-механикът. Изведнъж нещо така силно задърпва въдицата му, че се страхувам, какъвто е дребен, да не го повлече през фалшборда надолу. На етапи и с общи усилия успяваме да измъкнем плячката. Тъкмо си мисля какво ли страшно парче ще е, когато се оказваме... на пода. Само конецът се поклаща в ръцете ни. Нима се е отскубнала? Малко по-късно разбираме какво е станало.

На куката виси само отрязаната като с бръснач глава на голяма баракуда. И така още много пъти. Явно има акули. Въпреки това и ние си взехме своето. Само за кратко време задната палуба се напълва с 40 големи костура, 23 проснати по дължина баракуди, много лутияни, тунцови риби и други. Ех, какво ядене ще падне! При вида на тази апетитна плячка готвачът просто не може да се удържи и влага цялото си майсторство в почистването, нарязването на филета и приготвянето ѝ. И докато още някой и друг люспест събрат бива издърпан през фалшборда, от кухнята на палубата се прокрадва приятно дразнеща обонянието миризма.

Като връх на всичко капитанът улавя около полунощ една кралска макрела с дължина 1,17 м. Това са бързи, елегантни и силни хищници — най-желаните обекти на спортния риболов. Юрген с право може да се гордее с улова си. Проявяваме извънредно голямо желание да получим този разкошен екземпляр за колекцията, което пък събужда у Юрген търговеца. Той отбелязва с ирония, че кралската макрела би се усладила на всички, освен ако, разбира се, не решим да предложим достоен заместител. Какво да сторя? Непременно искам да имам тази риба и затова след известна разпавия записват в бордовата ми сметка две каси бира. С шише ечемичен сок рибните ястия са още по-вкусни. Една среднощна трапеза в живописния залив на самотен остров има своето неповторимо очарование. Едно чудесно преживяване, за което дълго ще си спомняме.

Само Едвард не е много приказлив през тази нощ. Разочарован е, че „рибата на деня“ не е клъвнала на неговата въдица. Затова пък на следващия ден, когато измъква едно деветкилограмово меруо, радостта му няма граници. С това той изравнява рекорда в състезанието за най-добър въдичар на „Айхсфелд“, а ние си осигуряваме голямо меруо за диорамата.

На следващата сутрин се стряскам. По дяволите, успал съм се. Герхард сигурно отдавна ме чака. Вчера след обяд излезе силен вятър, не можахме да докараме до кораба препълнения сал и затова го закотвихме за през нощта. Рано тази сутрин ел-механикът, Едвард и Герхард трябваше да го докарат с помощната лодка. А аз исках в 6.00 часа да бъда на пясъчната банка на южния кратерен склон, за да вадим корали с Герхард, който щеше направо да остане там. Тръгвам за кратерното езеро с цял час закъснение. Но къде е пясъчната банка?

Изчезнала е — само в една ниша под надвисналата скала са останали два квадратни метра суша. Герхард седи там с багажа си и като корабокрушенец търпеливо чака избавлението си. Не сме и предполагали, че приливът ще се издигне толкова бързо и толкова високо.

Закусваме в леко полюляващата се лодка. Под нея има големи огненочервени корали, на които след това ще се посветим. Разперените венци-пипала на червеите пауново перо се открояват като жълти, сини, червени, зелени или виолетови цветни петна. Гол охлюв минава с грациозни движения покрай нас, а една 30-сантиметрова риба-куфар се блъска, явно позадрямала, в лодката ни. В такова обкръжение закуската двойно се услажда. Скачам във водата и веднага ме пронизва силна болка. Лицето, ръцете, краката, цялата ми кожа горят в огън. Като че съм се ожарил на коприва. Напускам скорострелно парещата мокрота и се покатервам в лодката. Герхард вече седи там и наблюдава скептично зачервеното си тяло.

— Сигурно силните вълни през нощта са разнесли копривни клетки, които по всяка вероятност произхождат от масово разпространените тук огненочервени корали — мисли на глас той.

Може би е така, защото и тук, както в Щралзунд, ръката те засърбяваше, щом я потопиш във водата — както в онези аквариуми, в които държахме определени видове корали. А може би това са ята от съвсем дребни, прозрачни като стъкло медузи.

При тези обстоятелства решаваме на първо време да избягваме гмуркането, отвързваме лодката и бавно се отправяме към Острова на акулите. Хвърляме котва пред огромен нос, издълбан от приборя във формата на катедрала. Още не съм завързал котвеното въже и Герхард вече изчезва във водата. Връща се обаче със същата бързина. „Под нас има акули!“ — възбудено си поема дъх той. Начаса се приготвяме за гмуркане и безшумно се спускаме във водата. Истинска приказка! Шест беломуцунести акули с човешки ръст се движат в кръг няколко метра под нас, близо до косо спускащия се рифов склон. Рибите около тях продължават спокойно да си плуват. Това ни вдъхва кураж и ние, с мисълта за спасителната лодка зад гърба ни, леко се примъкваме до елегантните и силни разбойници. Те сякаш не ни усещат. Чак когато приближаваме на три метра до тях, те внезапно обръщат и се скриват

от погледите ни в мътната вода. Още едно стадо акули се изнизва като сянка покрай нас. Островът на акулите явно заслужава името си.

Спираме до стръмния бряг на остров Ниа. Сигурно тук отдавна не е стъпвал човешки крак. Животните почти не реагират на присъствието ни. Стотици скални скачачи стоят на камъните и се налага със сила да ги прогоним във водата. Раците щъкат насам-натам, като че нас изобщо ни няма, а напомнящите малко на птицата кайра белокоремести рибояди не проявяват даже и любопитство, да не говорим за страх. Може би за тях човекът никога не е представлявал опасност. Във всеки случай ми се струва, че дистанцията, която налага естествения страх на животните от човека, тук е по-малка, отколкото в Порт Судан.

— Я виж тези отломъци! — ми извиква Герхард от брега и показва конусовидните варовикови образувания на подчертано големи морски жълъди. — Имат поне пет сантиметра в диаметър. В сравнение с тях нашите в Балтийско море са само миниатюрни джуджета.

Когато тези „великани“ се залепят по корпуса на кораб, те намаляват в значителна степен скоростта му. Великани има и сред охлювите хитони. Вкопчили са се здраво в камъка и се движат едва забележимо. Посегна ли да хвана някой охлюв, той с едно движение се прибира и създава вакуум с вендузоподобния си крак така здраво, че може по-скоро да се разкъса, отколкото да се отлепи.

— Пъхни изненадващо острието на ножа между охлюва и скалата и той няма да може да се вкопчи в нея! — ме съветва Герхард. Оказва се, че има право.

Работата ни продължава успешно и през следващите часове. Парещото действие на водата е отминало и откъртването на огненочервените корали вече не ни създава трудности. Не се опарих нито един път. Доволен се покатервам в лодката и опирам бедрото си точно в грижливо отбягваните досега копривни животни. Викът ми отеква в скалите и рибоядите изплашени напускат гнездата си.

Обратният път се превръща в мъчение. Не само заради парещото ми бедро. В закътания кратер не забелязахме, че е излязла буря, и сега срещу нас се изправя едно коварно море, Кратките, силни вълни удрят като мощни чукове по дъното на леката пластмасова лодка и ние се страхуваме, че тя всеки момент ще се разпадне. Лавирайки между вълните, се добираме как да е до „Айхсфелд“ и сме безкрайно

щастливи, когато лодката най-сетне е вдигната на борда. Докато я прехвърлят през фалшборда, забелязвам ясно напречна пукнатина на кила. И тук сме имали късмет! Това можеше да ни донесе неприятни последици.

Чакаме угрижени завръщането на Йохен и Хорст от северната част на залива. Неспойно претърсваме с далекогледа разбушувалия се океан. Малко преди да се стъмни, забелязвам между пенливите корони оранжева точка — нашата надувна лодка скача от вълна на вълна. Вече е съвсем тъмно, когато колегите, измокрени до кости, се качват на кораба.

„Страшна работа! — пъшка Хорст. — Докато бяхме на острова, настъпил отлив и лодката останала на сухо. После пък това разярено море! Като пребит съм!“

При всеки удар на вълните предметите в лодката отскачали на около 40 см височина и въпреки усилията част от коралите се изсипали през борда, а други се натрошили като стъкло. Успели да опазят рогата от газела, които намерили на острова. Значи барабонките, които видяхме под палмите, са от газели. Вероятно и тук, както и на съседните острови Ханиш, живее обикновената газела — животно, което в Ориента някога било възпявано в приказки и легенди заради грациозността, ловкостта и красотата си. Кой знае още какви изненади ни готви Джебел Зукур!

— Трябва непременно да опознаем по-подробно този остров — казва Карл-Хайнц.

— Имаш право — решавам аз. — Ще поправим пластмасовата лодка и утре ще направим целодневно разузнаване. И ти ще дойдеш, но при условие, че си с превръзка на ръката.

За съжаление това си останаха само планове. Същата вечер пристигна телеграма. Утре сутринта трябва да бъдем в Ходейда. Около 23.00 часа вдигаме котва, пристигаме още преди изгрев слънце и... започваме да чакаме. Чакаме един, два, три, четири, пет, шест, седем дни, докато ни отведат в пристанището.

А какво само можехме да преживеем през това време на нашия Остров на мечтите!

ОПИТВАМЕ ТРЕВАТА НА ПОРОКА

Краят на мъките ни настъпва точно в деня на нашия национален празник^[1]. Пилотът се качва на кораба. Почти триумфално минаваме покрай редицата чакащи кораби в посока към пристанището. В пристанищния залив Кор Хатиб има много плитчини, които стигат чак до фарватера. Прости тръстикови колиби, малки канута и хвърлени навсякъде мрежи показват, че тук рибарите са у дома си. Няколко дългокраки фламинго пристъпват като на кокили в лагуната, търсейки храна, а непосредствено до фарватера си почиват много пеликани и между тях — каква необичайна гледка — един морски орел. По целия път и в самото пристанище останки от кораби предизвестяват за опасностите от плитчини..

В пристанището има пъстра навалица — стотици мохамедани чакат парахода, който ще ги заведе в град Джеда в Саудитска Арабия, откъдето ще се отправят на поклонение в Мека. Огромният им багаж се състои от вързопи с одеяла, килими и дори легла. Някои сякаш мъкнат цялото си имущество. Малки автобуси, изрисувани с богата фантазия в ярки цветове, ги превозват до и от пристанището. Когато приставаме на кея, там се суетят повече от хиляда вярващи и между тях нито една жена.

Ето ни отново в едно от най-горещите пристанища на света. Непоносимият климат ни измъчва. През деня никой не напуска доброволно хладните каюти. Заради жегата разтоварват главно през нощта, но няколко хамали продължават упорито работата си и през деня. Тукашните йеменци са дребни на ръст, но внушават респект с грижливо завитите чалми или избродираните фесове на главите си, както и със затъкнатите в широките пояси закривени ножове. Това значи са потомците на минейци, саавци и химарити, които още през второто хилядолетие преди новата ера са създавали градове-държави с богата култура — представители на един народ с дълга, интересна и противоречива история. Какъв живот водят те днес? Карл-Хайнц и аз

ще добием представа за това в отдалечения на 10 км отгук град Ходейда.

Рано сутринта. Ниските нощни температури още не са отстъпили място на палещите слънчеви лъчи. Тръгваме за Ходейда. Първите петна пот избиват по памучните ни ризи, а имаме да вървим пеш поне още 25 км.

Пред нас се вие дългата лента на шосето. Отдясно лежи плиткият пристанищен залив, отляво започва безкрайната пустиня, в която бодро навлизаме. Пресичаме пясъчни дюни, възвишения, долини. Зад всеки следващ хълм ми се струва, че ще видим друга картина, но пейзажът си остава все същият. В падините тук-там растат ниски бодливи храсти. Следи от животни по пясъка сочат, че пустинята не е необитаема. Но обитателите ѝ отдавна са се скрили от настъпващия зной. Само луди като нас и камилите могат да вървят по това време през пустинята. Неочаквано по пътя ни се изпречва една от тях. Това е дромедар, едногърба камила, която е полегнала в една падина и кротко си похапва от трънливия храсталак. Тя ни оставя да я доближим, да я потупаме и погалим. „Да можехме да пояздим до града“, мисля си аз и се опитвам да възседна камилата. Но това изглежда не ѝ харесва, защото изведнъж скача, хвърля ме и се отдалечава в лек тръс. Завистливо проследявам един керван, който се изгубва по посока към Ходейда. Добре им е на тях! После се успокоявам. През далекогледа виждам, че камилите носят само здраво завързаните денкове, а придружаващите ги араби също като нас ходят пеш.

От покрайнините на Ходейда чак до пустинята има разхвърляни къщи. Това е новият квартал, изграден предимно от плоски, едноетажни къщи, застроени в редици. Пред всяка има двор, ограден със зид. Тези зидове предлагат сянка и защита от страшните пясъчни бури. Започне ли да залязва слънцето, всички излизат на двора, където протича животът на семейството. Тук перат, кърмят децата, готвят, вършат всякаква работа. В тази климатична област дворът е универсално място за живот и труд. Скъпи климатични инсталации могат да си позволят само малкото нови жилищни и търговски сгради в центъра. Ония, които описват благоуханията на Ориента, трябва да са посещавали само палатите и харемите на пашите и шейховете. На мене не ми беше съдено да надникна в нито един харем, затова и не можах

да усетя тези благовония. Вместо тях обонянието ни беше подложено на сериозни изпитания, защото при тропически условия всяко изсъхнало растение, умряло животно, всички отпадъци и изпражнения в пречиствателните канали и извън тях започват да се разлагат и страшно да вонят.

Представете си един бряг, където всеки ден изваждат от морето хиляди риби и само част от тях почистват, бряг, където се оттичат мръсните канали, където се разлагат — тук мъртво куче, там мъртва овца — и над всичко това пече неумолимо слънцето. Четиридесет градуса на сянка. За щастие обонятелните ни органи са доста притъпени от миризмите в лабораторията за препариране. Сега това ни е от полза, позволява ни да се абстрахираме от зловонията и да наблюдаваме спокойно суетнята на рибарите.

Гледката е екзотична: рибарите спират канутата си на брега, разтоварват проблясващата си стока и я пренасят на плажа. Сафрид, риби-ангели, кефали, караси, риби-прилепи, баракуди, гръборог, морски лисици, прилепала, акули и много други, непознати за нас видове риби, повесени на пръти, събрани на привлекателни връзки, в големи кошници от лико или просто на гръб се занасят на сушата.

Карл-Хайнц вдига въдушевен камерата, но рибарите с негодувание го отпращат. И аз ги разбирам. Изведнъж идват някакви си чужденци, жадни за зрелища, и без да поздравят, без да кажат нищо, без да попитат дори, искат да правят снимки. С подобно държание и у нас бихме си навлекли неприязън. И така — прибираме на първо време камерите и отправяме едно приятелско „Salem aleikum“^[2] към нашите „колеги“.

След една съвместно изпушена цигара настроението се разведрява. Разговорът върви трудно, защото не знаем езика. Все пак успяваме да разберем, че рибарите често излизат с канутата си навътре в залива, ловят риба с мрежи или въдици и я продават в града прясна или пържена или пък я изчистват на плажа и веднага я консервират със сол.

— И всички ли уловени риби стават за ядене? — питам рибаря, който разбира малко английски.

— О, yes!^[3]

— И акулите ли?

— This is a wonderful delicacy.^[4]

Разговорката, а положително и бакшишът променят изцяло ситуацията. Сега вече можем да фотографираме колкото си искаме и рибарите гледат весело, в повечето случаи дори прекалено весело точно в обектива.

Зад рибарския плаж се намира старият град. Тесните, криви улички са заобиколени от изкусно изградени, вече доста порутени многоетажни къщи. Непрекъснато се налага да правим път на кервани от камили или магарета, които мъкнат разни товари. На малки площадки са разположени източниците за снабдяване с вода — подобни на джамии сгради, с чешми на външните стени, пред които арабите се редят на опашка с всевъзможни съдове. Близо до напомнящите за продължителната турска окупация фортове се натъкваме на пазара. Минаваме от сергия на сергия, показват ни, обясняват ни и ние се възхищаваме на сръчността на йеменците.

— Please, Mister, please, make a foto!^[5] — моли ни един дебеличък търговец и заема важна поза. Макар че едва ли може да се очаква добра снимка при това силно слънце, ние изваждаме камерите. Търговецът е щастлив, че сме изпълнили молбата му, и подарява на всеки от нас снопче от зелени продълговати листа:

— Специално добро кат — прошепва ни тайнствено той на развален немски.

Кат? Вече сме чували за него. Било стимулиращо средство. Често съм виждал хамалите да дъвчат. Ето че сега и ние имаме възможност да опитаме. Без да се колебаем, пъхаме безвкусната трева в устата си. Радостен смях минава по редиците на йеменците. Вероятно, дъвчейки също като тях кат, сме им станали по-близки. Във всеки случай обратът в настроението е очевиден. Млади йеменци искат непременно да ни разходят с мотоциклетите си из Ходейда. Търговците на тютюн ни пъхат в ръцете шепа тютюневи листа. Всеки настоява да обърнем внимание на стоката му или да го снимаме. Филмовите ленти отдавна свършиха, но ние продължаваме от учтивост да вдигаме фотоапаратите и да натискаме копчето. Като продължавам да дъвча кат, се промъквам между търговците и купувачите и изведнъж се озовавам в нещо като малки хали. Веднага ме заобикалят любопитни араби, които искат да научат какво правя в Ходейда, откъде идвам, поздравяват ме като представител на една, както те казват, добра страна и ме придружават като висок гост от щанд на щанд. За стотен път ми се обяснява колко

хубаво нещо е кат, как дава сили, поддържа здравето, намалява жаждата и прави горещината по-поносима. И всеки път трябва да разгледам стоката им, да я опипам, помириша, опитам. Неведнъж оттук и оттам приятелски ми пъхат нещо в устата, с което според арабския обичай ми оказвали висока чест. Прекалено голямата чест ми досажда, но не мога и да отблъсна гостоприемството, защото това ще ги обиди. Има само един-единствен начин да си помогна. Заявявам, че изповядвам някаква религия — да ми простят другарите, — която тъкмо тези дни, нещо като рамазан, изисква да се пости. И наистина „законите на вярата“ веднага срещат разбиране сред моите домакини и те престават да ме угощават.

Продължаваме да дъвчем кат и по обратния път. Малките букетчета в ръцете ни правят впечатление на всички. Заговарят ни непрекъснато. Един стар мохамеданин ни предлага разхладително питие от пръстен съд, воденичарят ни показва старинната си, покрита с тръби мелница за ориз и соя, малкото гости пред чайната ни поканват на чаша чай да изпушим с тях по едно наргиле. Отнасям се резервирано към предложението, тъй като наргилето изглежда така, сякаш с него са пушили поне няколко поколения. Но стопанинът донася, според обичая, няколко нови мундщука, ние сядаме доволни под хладния покрив и с истинско наслаждение изпускаме през наргилето силния ароматичен дим. Колко жалко, че нямаме време да опознаем по-отблизо бита на този народ.

Късно след обяд се връщаме уморени, но доста развеселени на „Айхсфелд“.

— Как издържахте този огромен преход? Та днес беше 46 градуса на сянка? — посреща ни третият щурман. И ние самите се учудваме. Да не би да е от този кат? Нима йеменците имат право, като говорят за чудодейните сили на тази трева? Любопитството ми се възбужда и решавам да науча нещо за това тропическо растение от взетата с нас справочна литература. И представете си какво прочитам там! Опитали сме от тревата на порока. Чисто и просто сме взели наркотик! Макар и лек, при редовна употреба той става опасен. Арабите отдавна го използват като ефикасно средство срещу много болести. В малки дози той повишава изключително физическите възможности на човека. Това се отнася предимно до старите кожести листа, точно каквито ние дъвкахме. Те съдържат най-голямото

количество от алкалоида катин и действуват силно опияняващо. Пристрастяването към този наркотик води до пълна апатия и импотентност. Добре, че опитахме само веднъж от него!

След пълния с преживявания ден заспивам здраво и дълбоко и изобщо не забелязвам, че сме напуснали пристанището и сме поели курс на север.

В продължение на три дни прекосяваме Червено море от юг на север и след шест седмици промеждутък сме отново в Акаба. И тук има малко кейови места. Повечето кораби се разтоварват с помощта на баржи. Още на следващата сутрин те спират до нас и вземат товара ни на самия рейд. Въпреки че 30-те градуса на сянка са значително по-малко, отколкото в предишните пристанища, в най-силния пек е трудно да се работи. Затова работният ден на йорданските товарачи се разделя на две: от 6.00 до 11.00 часа и от 17.00 до 23.00 часа. На брега слизаме само два пъти, разглеждаме изградения в подножието на планината град, внушителната някога средновековна крепост, минаваме през хилави градини и палмови горички, които постоянно трябва да се поливат, похапваме си топли мекици и току-що откъснати смокини.

Най-сетне стоката свършва. Още докато хамалите разтоварват последните партиди, „Айхсфелд“ се приготвя за път. Хамбарите се затварят, стрелите се прибират, бигите се укрепват здраво, мазутът предварително се подгръва. Вдигаме котва малко след като последната баржа отдава въжетата.

И отново се отправяме на юг!

[1] Хайде сега, кой знае за коя дата става дума и за какъв празник? Игра с въпроси. Наградата е морална. Б. на uploader Victor от БезМонитор.ком. ↑

[2] Арабски поздрав. Б. пр. ↑

[3] о, да! (англ.). Б. пр. ↑

[4] Това е чудесен деликатес! (англ.). Б. пр. ↑

[5] Моля ви, господине, направете ми снимка! (англ.). Б. пр. ↑

СБОГУВАНЕ С РИФА

Имаме късмет — на връщане ще товарим в Порт Судан, а там, докато влезем в пристанището, ще мине цяла седмица. За да не губим време, отново хвърляме котва в рифа Уингейт. След още една работна седмица задачата на експедицията ще бъде изпълнена, дори преизпълнена. Напълнили сме всички възможни съдове и все още не знаем дали складираният на палубата материал ще се побере в контейнера. Сроковете вече не ни притесняват, както през последните седмици, и можем спокойно да се посветим на колекционирането на отделни видове, да правим допълнителни наблюдения и изследвания.

През последния ден посещаваме легендарните останки на „Умбрия“. Ханс Хас пръв откри след Втората световна война този потънал кораб и оттогава едва ли е имало морска експедиция, която да е била в Червено море и да не е спирала тук, разбира се, не за да търси приключения, а защото от проучването на кораловите обраствания върху него могат да се извадят характерни заключения. Не се поддаваме на предупреждението, напечатано с червен курсив в навигационната карта: „Опасна зона — експлозивни вещества в останките на «Умбрия»!“ След миля и половина спираме до лодбалките на десния борд — единствените показващи се над водата корабни части. Под нас се вижда безпорядък от стоманени елементи, върху палубата отделни надстройки, нагъсто обрасли с корали, безброй риби кръстосват тази гора от железни призраци. В трюмовете лежат 18 000 тона боеприпаси и експлозиви и още неоткрити половин милиона талера от времето на Мария-Терезия.

През 1940 година, в деня, когато Италия обявила война на Англия, капитанът на италианския параход, който се намирал в контролираните от англичаните води, заповядал да отворят кингстопите. Досега не са предприети никакви опити за изваждане или взривяване, защото съществува опасност експлозията да причини щети в източната част на близкото пристанище.

Най-напред трябва да се ориентираме сред корабните останки, защото палубата се е наклонила настрани и надстройките върху нея трудно се разпознават. Кораловите обраствания също пречат. Палубата, корпусът, мачтите, мостикът, поклащащите се във водата стоманени въжета — всичко е обрасло с каменни и кожести корали, със сюнгери и актинии. Стоманеното чудовище е покрито най-вече с много и различни по форма каменни акропорови корали, които на места образуват обширни конзоли и чадъри. По тях може да се проследи бързото нарастване на някои видове.

Въпреки многообразния живот около него, „корабокрушенецът“ не ме привлича. Видът на този великан извиква у мен спомена за Втората световна война. За разлика от мене Йохен е възхитен от „Умбрия“ и непрестанно се суети сред стоманената гора в търсене на фотомотиви. През един отворен люк прониква дори в трюма, за да заснеме покритите с тиня гранати и бомби. Корабът е истинско Елдорадо и за Карл-Хайнц. Особено му допада една голяма риба-император, която стремително го напада от желязното си скривалище. Поведението на този трийсетсантиметров мъжки екземпляр с пищна окраска просто предизвиква колегите да си направят експеримент. От която и страна да доближиш „императора“, нарушиш ли определена дистанция, той веднага напада. Няма как, трябва да защитава „империята“ си. В същност този начин на поведение е характерен за повечето обитатели на рифа. От наблюдателния си пост установявам, че границите на „империята“ сякаш са измерени с точност до сантиметър и чак когато натрапникът ги претъпи, започват атаките. За съжаление Карл-Хайнц си позволява грубо вмешателство и си понася наказанието — рибата-император се нахвърля стремително и го ухапва сериозно по прасеца. Като хванат на местопрестъплението нарушител, Карл-Хайнц се отдалечава със смръщено от болка лице, оставяйки след себе си кървава диря. Другите колеги вече седят в лодката.

— Нека да си тръгваме! — ме посреща Герхард. — Тази „Умбрия“ ми е неприятна.

— А ти как смяташ? — обръщам се към Хорст.

— И мене нищо не ме задържа тук. Корабните останки са като чуждо тяло в Кораловото море.

И така, връщаме обратно разочарованите ентузиастични и пак се отправяме към външния риф. За нас това е 40-ият ден в морето на

коралите и всеки един от тях ни донесе изненади. И днешният ден не прави изключение. Разнообразието от риби е невероятно голямо. Наоколо плуват стоманеносини или златно-жълти сафриди, проточват се ята полурили и риби-юнкери, хиляди яркосини сардинели, елегантни лутияни и още много други. Досега не сме срещали толкова много планктонояди.^[1]

Чувам зад себе си шум от удар върху бутилка на акваланг. С това Герхард сигнализира и насочва вниманието ми към стадо тропически скумрии, които бавно приближават. Ненадейно всички те отварят широко уста и разгръщат хрилните си капачета така, че образуват подобно на кутия улавящо устройство, чрез което филтрират планктона от водата. Грандиозна гледка — безброй риби, които едновременно всмукват планктон и като по команда отварят и затварят уста. Изобилието от планктон в тази част на рифа кара рибите да проявяват изключителна активност. Водата трепти, блести, искри и гъмжилото от рибешки тела се забелязва отдалече. Още не мога да разбера как някога като студенти ни учеха, че ярките краски на кораловите риби били превъзходно защитно средство сред пъстротата на рифа. Та нали именно багрите и шарките играят ролята на отличителни знаци, които привличат вниманието — също като плакати, на които е написано: „Ето ме!“ Днес знаем, че характерните рисунъчни десени изпълняват социална функция като сигнали за видово и родово разпознаване, служат за предупреждение или заблуждение. И ето, сега за сетен път се убеждаваме колко неправилно е разпространяваното в продължение на десетилетия учение за защитния цвят на рифовите риби.

Последната вечер на рейда пред Порт Судан въдичарите стартират към финала. Не устоява даже и Карл-Хайнц, който досега никога не е посягал към въдицата. Той обаче не се задоволява със светипетрова риба или баракуда. В никакъв случай! Ако ще хвърля въдица, то само за акули. И така, целият в очакване, той хвърля в дълбокото въдица с дебела дедеронова месина и 15-сантиметрова стоманена кука, на която за стръв е забучена главата на голям лутиян. Но часовете се изнизват безрезултатно, акулите, кой знае защо, упорито избягват голямата кука на Карл-Хайнц.

На сутринта обаче на вратата силно се похлопва:

— Веднага ставай — голяма акула!

Изтичвам на палубата, както съм по пижама. Действително, близо до корпуса с дълбоко заседнала в устата му кука виси един триметров екземпляр. Изтощена, акулата вече не се и съпротивява. Старпомът, възбуден до крайност, ръководи акцията по изтеглянето. Опитва се да пхне една въжена примка под гръдните перки и изпада в ярост, защото това не му се удава лесно. Изтеглят акулата на палубата тъкмо когато слънцето изгрява на хоризонта. Това се казва улов! Карл-Хайнц почти се е побъркал от радост. За пръв път в живота си да пипне въдица и да случи такъв огромен екземпляр — 2,77-метрова тигрова акула, един от най-страшните морски хищници. В хладилника няма място за трофея и това обърква плановете ни за деня. Трябва начаса да го препарираме, а това изисква добро разпределение на труда: едни от нас измерват, изчистват и препарират акулата, а други обработват складираните на палубата корали.

Рехавата тъкан, която покрива варовиковия скелет на извадените корали, веднага умира, започва да гние и да мирише отвратително. Непочистени от тази тъкан, коралите вонят години наред. Затова ги нареждаме плътно в пластмасови бидони на палубата, заливаме ги с морска вода и ги оставяме да се разлагат в тропическия пек. Всеки път, когато ги отваряме, полагаме усилие да преодолеем отвращението си, защото зловонието бързо прониква до всички кътчета на кораба. Освен това коралите, още слизести и мръсни, представляват неприятна гледка. Но под силната водна струя на противопожарния маркуч те се изчистват идеално, остатъците падат и отдолу се появява разкошната белота на варовиковия скелет. За съжаление можем да подготвим направо за диорамата само част от коралите. Другата, по-голяма част, се налага да пренесем така, както си е, в Щралзунд и там да я обработим с химикали. Малко преди обяд разчистваме палубата, привършваме и с препарирането на акулата. Себеподобните ѝ вероятно вече се боричкат около изхвърлените ѝ зад борда останки.

Още един работен етап завърши. Пилотът може вече да идва. Хвърляме котва на южния кей. Ще натоварим няколко хиляди тона кюспе: обезмаслени и пресовани на пити остатъци от фъстъци и други маслодайни семена — един търсен и богат на белтъчини фураж. На другия ден преди обяд започва товаренето. Големи сапани се издигат нагоре с крановете, за да изчезнат после в дълбочините на хамбарите и така без прекъсване, докато стоманеният търбух на „Айхсфелд“ се

напълни. С това се занимават около стотина суданци. Пренасят чувалите до кея, натоварват ги на крановете, посочват на крановиците къде да ги спуснат, подреждат ги в трюма — изобщо вършат най-черния труд. Много от тях слизат само понякога от родните си планински села в града, за да заработят нещичко. Обикновено не знаят даже и официалния арабски език. Затова пък са запазили традициите на племето си както в поведението, така и във външността си. И днес още в Судан има повече от 400 етнически групи — очевидно и товарачите на „Айхсфелд“ принадлежат към различни племена.

Най-силно впечатление правят така наречените фуци — тъмнокожи, стройни, весели и готови винаги да запеят мъже, които се познават по високо вдигнатата традиционна прическа и необичайните ритмични песни по време на работа. От люковете на хамбара непрекъснато се долавя благозвучният глас на запевача и монотонният рефрен на пригласящите. По този начин той дава знак за започване на работа, а с думите и силата на тона определя работния ритъм. Песента ободрява и насърчава. В обикновени, съвсем кратки строфи мелодично се разказват шеги, истории от всекидневието, житейски мъдрости, правят се намеци към началствата и екипажа на „Айхсфелд“. И така песента помага в непосилния труд часове наред.

При това темпо на работа скоро ще затворим хамбарите. Според бордовия вестник, който получаваме всеки ден по радиото, ние вече сме на път за родината. Но времето обърква сметките ни. Привечер излиза буря, гърми и святка, небето, предвещавайки беда, се покрива с тъмни облаци. Излезлите кораби бързо се прибират, танцувайки по високите вълни, които се задават отдалече и замират чак в пристанището. Откакто сме в Червено море, не е падала капчица дъжд. Сега само за един час се изсипва дъжд, колкото за няколко месеца заедно. А през нощта над Порт Судан се изливат тонове вода, които биха стигнали за цяла година. Сутринта на палубата ни посреща жесток студ, „Най-много 20, не — 18, какво ти — не повече от 15 градуса!“ — оплакват се всички и изваждат топлите дрехи. При това термометърът показва 24 градуса! Но за нас спадането на температурата е толкова рязко, че зъбите ни тракат от студ и готвачът се принуждава да ни раздаде по една топла супа за загряване. Да, всичко е относително.

Лошото време спъва товаренето. Люковете не могат да се отворят, струпаните на кея чували са просмукани от влага. А кюспето не бива да се пренася влажно, още по-малко — мокро, защото по пътя би могло да се самозапали и да предизвика дори експлозия. Следователно чувалите трябва отново да се натоварят, да се занесат за изсушаване в рафинерията и пак да се върнат обратно. Тъкмо приключва целият този уморителен процес и небето отново се продънва. Въртележката започва отначало. В продължение на цели две седмици слънцето и дъждът си оспорват правото над нас. Никой от суданците не си спомня да е преживял някога подобно нещо. Промените във времето удължават значително престоя и ни се удава възможност да прескочим още няколко пъти до рифа. Доста рисковано е да седиш в малка пластмасова лодка при това вълнение. Още по-неприятно ще бъде, ако ни застигне буря.

Пресичаме лагуната по посока към външния риф, за да се спуснем там за последен път под вода. Седим в лодката, кашляме, подсмърчаме, защото здравата сме се простудили. Обличаме, разбира се, неопреновите костюми. Силните валежи през последните дни са оставили следи и върху рифа. Водата в лагуната се е превърнала в жълтеникава мътилка, в която плуват какви ли не нечистотии. В горните водни слоеве на външната рифова платформа има примеси от сладка вода и тук-там се виждат мазни ръкави. Развълнуваното море е навъсено.

Рифът ни поднася поредната си изненада. Рибите се суетят като обезумели и непрекъснато се блъскат в нас. Дължи се вероятно на намалената видимост. Едва не се набождам на рогата на златочел карас — „бивола“ на рифа. Могат да се случат непредвидени неща. Чувствувам, че ми става неприятно при тази мисъл.

Йохен и Карл-Хайнц не престават да се гмуркат край рифовия ръб. Непременно искат от дълбочина 30 — 35 метра да извадят голям храст от черния благороден корал. Минава цяла вечност, докато се появят отново. Вече започвам да се притеснявам, когато най-сетне Йохен се показва.

— Я погледни! — сочи ми той една голяма вдлъбнатина върху предпазната кутия на подводната камера. — Ето какво могат да сторят три и половина атмосфери! Бяхме на около 35 метра дълбочина, когато

изведнъж чух трясък. Помислих си, камерата отиде. Но какъв късмет — нищо ѝ няма.

— А къде е Карл-Хайнц? — не мога да потисна безпокойството си.

— Представи си, той откри огромна мурена. Колкото женско бедро!

„Ама че сравнение!“, си мисля аз, гмурвайки се. Още отдалече Карл-Хайнц ни дава знак да не приближаваме. Харпунирал една риба и сега се опитва да примами мурената с нея. Бавно, сантиметър по сантиметър, мурената измъква огромната си глава от пещерата, разглежда стръвта от всички страни, плъзва се обратно навътре, после пак излиза, посяга съвсем предпазливо и край — стръвта вече я няма. Оставам безмълвен. Тази мурена наистина има поне три метра, а що се отнася до диаметъра, Йохен има право. Дали не можем отново да я примамим навън? Опитите ни остават безрезултатни. Мурената се скрива толкова навътре, че я изоставя дори рибата-санитар, която се върти около муцуната ѝ. Загубил обекта си, „санитарят“ се прехвърля на Йохен, вземайки го за риба, която трябва да бъде почистена. Вече излизаме, а животинчето продължава старателно да подръпва кожичките от раните му. Засега това са последните ни преживявания на рифа.

Задава се черен като сажди облак и ярки светкавици пронизват небето, силният вятър блъска лодките ни по посока към пристанището. Работата ни на рифа приключи.

[1] Някои от изброените видове (полурил, лутиян) са хищници.
Б. р. ↑

ВРЪЩАМЕ СЕ У ДОМА!

На палубата е спокойно. Четири хамбара вече са затворени, крановете не работят. Само от последния трюм се чува песента на хамалите, които довършват подреждането на товара.

„Айхсфелд“ се подготвя за далечно плаване. Всички от мостика до машинното отделение са обхванати от трудов ентузиазъм. При това си подсвиркват, припяват и се закачат, както отдавна не е било. Връщаме се у дома, връщаме се у дома! Отсега нататък тази мисъл определя жизнения ритъм на борда. Вече отдавна е изчислено, че ако в Хамбург и Ньоресъндби не стачкуват, ще бъдем при близките си преди Коледа. Някои дори предсказват съвсем точно деня на пристигането. Само капитанът вдига със съмнение рамене:

— Да изчакаме. В Роцок ще бъдем чак когато пристанем на кея!

Нека така да е. Важното е все пак, че голямата неизвестност отмина. За последен път прозвучава зовът на старпома: „По места за маневра!“ Отвързват въжетата от сушата, два влекача завръщат кораба, потегляме.

Отпътуването от Порт Судан означава завръщане в родината, но и раздяла с пулсиращия живот в кораловото море. Потънал в мисли и обладан от разнородни чувства, аз стоя на задната палуба и наблюдавам как се губят в далечината контурите на рифа Уингейт. На перилата до мене са се облакъттили още трима колеги. Останалите двама седят около празнично подредената маса в една от каютите и от момента, в който носът на кораба се насочи на север, непрекъснато вдигат чашите. Може би само онзи, който е изпитал мъките на далечното плаване, е в състояние да разбере подобно поведение.

Навлизаме отново в Суецкия канал точно на деветдесетия ден от пребиваването ни в Червено море. След още един ден нашият керван ще пресече канала в северна посока. Водата е спокойна, видимостта добра — нещо, което рядко се случва. В продължение на много километри покрай фарватера се издигат сондажни кули. Те са собственост на капиталистически петролни компании, които ускоряват

добива на течно злато в тази област. Привечер сондите и нефтодобивните кораби се открояват на хоризонта някак си непривично и призрачно. Езиците на изведените високо пламъци от газ се извиват в небето като сигнал за опасност. Кораловите рифове наистина са сериозно застрашени. И това сигурно ще се забележи в най-близко бъдеще.

На всяка крачка пред тези брегове се разкриват нови нефтени находища, не след дълго и супертанкери ще могат да минават през Суецкия канал на път за Червено море, а мощни монополни компании подготвят още отсега експлоатацията на рудните прослойки на морското дъно. Оттук-оттам се чуват и предложения за използването на рифовете при производството на цимент. Всяко едно от тези начинания може да наруши биологическото равновесие и да се отрази опустошително върху условията на живот в кораловите рифове. Само строги международни закони биха могли да предотвратят най-страшното. Сега все още няма защо да изпадаме в паника, но безскрупулността на многонационалните монополи спрямо човека и природата трябва да служи за предупреждение. Безогледната експлоатация на природните ресурси би застрашила поминъка на рибарите в този район, макар рибното богатство все още да е голямо. По пътя си срещаме стотици лодки, тръгнали на нощен риболов. Светлината на безброй лампи се пречупва във водата, проблясва, мъждука, трепка и рисува на повърхността невероятни картини.

Това са последните ми впечатления от Червено море. Те са оптимистични въпреки невеселите мисли относно бъдещето на рифовете.

Ако не се случи нищо неприятно, след осем дни ще бъдем в хамбургското пристанище. Организираме заключителен празник. Профсъюзът е намислил нещо специално: сибирска вечер. И никой не очакваше, че това ще стане сибирска вечер в истинския смисъл на думата. Температурите рязко спаднаха до 16 градуса, вятърът със сила 7 — 8 бала започна да прехвърля кораба като черупка в навъсеното море. В заслона на мостика се събираме малка група смелчаци, всичките добре загърнати. Само от екипажа седем души са на легло, внезапният температурен спад предизвика стомашно-чревни заболявания, а и постоянното мъртво вълнение взе своите жертви. Днес салетът е пуст, защото в момента мнозина се прехранват само със

сухари. За наше собствено изумление нито един от членовете на експедицията не е загубил вкуса си към добрата кухня. На празника сме в превъзходно настроение. Пресният, дъхав селски хляб, лютата сланина и сгриващата водка ни карат бързо да забравим студа.

— Чудесно нещо е морската буря! На мене люлеенето ми доставя истинско удоволствие! — заявява Едвард. Струва ми се, че е рано за подобно изказване и решавам да му отнема илюзиите.

— Почакай само, това тук е малка разходка. Чак като ни поразтърси Биская, ще разбереш какво означава истинска буря!

Ако не бях направил тази забележка, по-късно щях да си спестя доста упреци. Защото събитията се развиха лошо, много по-лошо, отколкото бях предвидил.

При това Атлантикът съвсем не ни посреща недружелюбно. Термометърът отново показва 21 градуса, на лъчистосиньото небе се усмихва слънцето, океанът е спокоен. Едва когато зад нос Финистере влизаме в Биская, времето се променя неочаквано. Седемметрови вълни и силен вятър в гърба буквално търкалят „Айхсфелд“ по водата, кренът е 20 градуса. Край на уюта в салета. Взети са предохранителни мерки съдовете и приборите да не се търкулят по масата. Въпреки това, особено докато ядем супата, се налага да балансираме. Трябва постоянно да сме нащрек и да се съобразяваме с всяко непредвидено движение на кораба.

На вечеря ни чака още една изненада. Внезапно „Айхсфелд“ се накланя силно встрани и започва да се люлее като махало. Докато усети, шеф-механикът с приборите в ръце и хапка на вилицата се хързулва от стола и излита на едно пет метра разстояние. Преди да е разбрал какво става, той се вижда отново „седнал“ на мястото си, само че този път с лакти в яденето. Очевидно номерът му допада, защото го повтаря. Спонтанните ни ръкопляскания като признание за доброто цирково изпълнение той посреща, не е трудно да се досетим защо, с кисела физиономия.

Късно вечерта се надига буря. Клатенето се усилва, но аз заспивам дълбоко. Събужда ме сякаш барабанен удар. Страхотен грохот и тропот, нещо като че ли се разпада на хиляди късчета — ококорвам изплашен очи и виждам Йохен да поглежда угрижен през филистрина.

— Това се казва вълна! — изохква той. — Мислех, че ще ни обърне!

— А ударът преди малко откъде дойде?

— Една гигантска вълна се разби с цяла сила в надстройките на палубата. Така изтрещя, сякаш корабът щеше да се разцепи.

Изведнъж стана спокойно, в същност прекалено спокойно. От главния двигател не се чува никакъв шум. Само от време на време корабът потръпва. По дяволите, само това ни липсваше! Буря и главният двигател повреден! Бързо скачам от леглото, обличам се и изтичвам на мостика, за да разбера какво е станало. В щурманската кабина се натъквам на физиономии, които са истинско олицетворение на спокойствието.

— Какво се е случило? — питам аз, очаквайки най-лошото.

— Нищо особено! — успокоява ме капитанът. — Просто кренът беше много голям, завихме срещу вятъра и ще се движим с намалена скорост, докато премине лошото време. Ще се погрижим всички да се върнат живи и здрави у дома. А сега моля да не ни безпокоите повече!

Корабът се носи съвсем бавно срещу връхлитащите го вълни, а те забележимо нарастват. Капитанът дава на най-голямата около 15 м. Ураганът достига сила 10–11 бала, свири и вие страховито по палубата и бие като камшик по беснеещия океан. А той ври и кипи. Вятърът разпръсква пяната от гребените на вълните и завихря вода високо над повърхността. Море и хоризонт се сливат в едно, пропитият със ситен „дъжд“ въздух пречи на видимостта и заслонява небето. „Айхсфелд“ неотклонно се бори с бушуващия океан, но гигантските вълни продължават да връхлитат и ние имаме чувството, че всеки момент ще се преобърнем.

Да почувствуваш необуздаемите сили на природата и драматизма на събитието непосредствено от палубата на мостика е противоречиво преживяване. То възбужда и потиска едновременно, кара кръвта в жилите да замре и ускорява пулса. Красиво и страшно!

Когато огромните вълни наклонят кораба, ми се струва, че съм скиор, който ей сега ще полети по шанцата надолу. Час след час „Айхсфелд“ танцува по вълните, заорава нос надолу, изправя се с усилие и отново поема нагоре, спира за момент на следващия гребен, сякаш се чуди накъде да тръгне, и пак се спуска надолу. При всяко преодоляване на гребените, кърмата, а заедно с нея и перото, и винтът

се издигат високо над водата, от въртящия се във въздуха винт целият кораб се тресе и друса.

Разтревожен наблюдавам как водните маси погребват под себе си нашите контейнери, закрепени в средата на палубата. Дано стоманените въжета издържат! Не бива да допускам дори само мисълта, че следващата вълна би могла да унищожи с един замах труда ни и че усилията на една цяла експедиция биха отишли напразно.

А колко бързо може да стане това, виждам със собствените си очи. Две вълни връхлитат бързо една след друга. След първата „Айхсфелд“ едва се изправя, а втората, с височината на къща, потопява две трети от кораба и удря с такава сила по мостика, че целият корпус се разтърсва. От пластмасовата лодка вече нищо не става, откачени са бидоните с бензин и боя, а те бяха завързани с дебели стоманени проволки за палубата.

И така цели три дена. Всеки път, когато отслабне бурята, поемаме правилния курс, но много скоро отново се налага да обръщаме. Третият ден. От десет часа се движим на север, люлени от силните вълни, идващи откъм десния борд. Един час по-късно огромна отвесна вълна се стоварва върху ни, накланя кораба до 36 градуса, залюлява го като махало и го връща на другата страна до положение 42 градуса. Намаляваме скоростта, обръщаме. В такива ситуации решенията трябва да се вземат за секунди.

През тази нощ сякаш адът се е отворил под нас. Ураганът вилнее с пълна сила. Вятърът отдавна е достигнал 12 бала, от време на време огромните вълни разсейват лъча на радарния екран. Навсякъде из кораба треци, пращи, кънти, бучи. На слабата лунна светлина от филистрина на нашата каюта се разкрива призрачна картина. При обикновени условия виждаме морската повърхност като от височината на триетажен дом, а сега водните маси се свличат върху ни някъде отгоре.

„Дявол да го вземе, нима това ще бъде краят?“, мисля аз и бързо си наливам за успокоение голям коняк. Другите лежат бледи и мълчаливи в койките. Не могат повече да понесат гледката навън, дръпнали са пердетата. И в другите каюти е тихо. Който не е на вахта, седи или лежи облечен и копнее час по-скоро да свърши този ад. Спасителните жилетки, разбира се, са ни под ръка. Никой от екипажа не е преживявал такава критична ситуация. Затова не се срамуваме от

страха, който ни обзема. Сутринта на четвъртия ден бурята отзвучава, опасността е преодоляна. Долу в машинното, горе на мостика — всички видимо си поемат дъх и преуморените очи на капитана отново гледат закачливо. Това, което този човек, пък и целият екипаж извършиха през последните часове, е достойно за възхищение.

От все сърце ви благодаря на вас, моряци от „Айхсфелд“! Вашите способности, вашата готовност за действие, вашата дисциплина надвиха опасността!

Бързо, учудващо бързо забравихме страшните моменти на пътуването. И защо да си ги спомняме? Всички сме здрави и бодри, от колекцията ни нищо не е пострадало и „Айхсфелд“ най-сетне се връща в родината. Нима можем да бъдем недоволни?

Четири месеца и половина бяхме на път, преживяхме в океана и буря, и безветрие, изпитахме жегата и студ, почувствувахме красотата и мъките на далечното плаване, научихме се да ценим труда на моряка.

Незабравими ще останат за нас прелестите и опасностите на рифа, първото опиянение край рифовия ръб, срещите с баракудите, акулите и огромните мурени.

Зад нас остана една успешна експедиция, по време на която постигнахме повече, отколкото очаквахме. И то много скоро ще стане достояние на хилядите посетители на нашия музей. Времето и усилията ни не отидоха напразно.

И докато „Айхсфелд“ пори с пълна сила вълните на изток, ние вече кроим планове за следващата експедиция.

Къде ще ни отведе тя?

Отново при кораловите рифове на Червено море.

Рецензент Валхелм Филипов
Преводач Виолета Тончева
Научен редактор ст. н. с. Петър Коларов
Редактор на издателството Димитричка Железарова
Техн. редактор Велчо Ненов
Коректор Денка Мутафчиева
Немска, ГДР, I издание

Дадена за набор на 16. III. 1983 г. Подписана за печат на 18. VI.
1983 г.

Излязла от печат м. август 1983 г.
Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна
ДП „Стоян Добрев-Странджата“ — Варна Поръчка N120
Библиотека „Нептун“, книга първа, 1983
Библиотечно оформление: Иван Кенаров
VEB Hinstorff Verlag Rostock 1980

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.